

Кыргыз Республикасынын өкмөтүнүн караштуу
жергиликтүү өз алдынча башкаруу иштери
жана этностор аралык мамилелер боюнча
Мамлекеттик агенттиги

ӨНҮКТҮРҮҮ САЯСАТ ИНСТИТУТУ
ИНСТИТУТ ПОЛИТИКИ РАЗВИТИЯ
DEVELOPMENT POLICY INSTITUTE

**Б. И. Орозбаев
А. А. Чекиров
С. А. Эсенбеков**

МЕН – ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН ДЕПУТАТЫМЫН

Оңдолуп, толукталган төртүнчү басылышы

**Кыргыз Республикасынын
жергиликтүү кеңештеринин
депутаттарынын 150 суроосуна
жөнөкөй жооптордун жыйнагы**

Бишкек
Өнүктүрүү саясат институту
2017-ж.

Б. И. Орозбаев ж. б. Н.Н. Добрецованын редакциясы астында.

Орозбаев Б. И. ж.б.

О - 69 Мен - жергиликтүү кеңештин депутатымын. Кыргыз Республикасынын жергиликтүү кеңештеринин депутаттарынын 150 суроосуна жөнөкөй жооптордун жыйнагы/ Б. И. Орозбаев, А. А. Чекиров, С. А. Эсенбеков; Н.Н. Добрецованын редакциясы астында. Төртүнчү басылышы, оңдолгон жана толукталган. - Б.: Өнүктүрүү саясат институту, 2017. - 144 б.

ISBN 978-9967-11-395-4

Бул суроолордун жана жооптордун жыйнагы жергиликтүү кеңештин депутаттары туш болуучу реалдуу суроолорго жана көйгөйлөргө негизделген. Суроолор Кыргыз Республикасынын ар кайсы региондорунда фокус-топторду өткөрүү жолу менен чогултулган жана муниципалдык финансыны жана ресурстарды башкарууну кошо алганда, жергиликтүү жамааттардын жашоо-турмушуна байланышкан темалардын кеңири чөйрөсүн камтыйт. Жооптор уникалдуу автордук жамаат: мыйзамдар боюнча адис Б.И.Орозбаев, муниципалдык финансы жана бюджеттер аралык мамиле боюнча адис А.А.Чекиров, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органынын мурдагы жетекчиси, айыл өкмөтүнүн башчысы катары 13 жылдык иш тажрыйбасы бар С.А. Эсенбеков тарабынан даярдалды. Мындай курам жооптордун сапаттуулугуна, толуктугуна жана практикалык жактан баалуулугуна кепилдик берет.

Жыйнак, биринчи кезекте, Кыргыз Республикасынын муниципалитеттеринин жергиликтүү кеңештеринин депутаттарына, ошондой эле жергиликтүү өз алдынча башкарууга кызыккандарга жана өз ара аракеттенгендерге, анын ичинде саясатчыларга, мамлекеттик жана муниципалдык кызматчыларга, коомдук ишмерлерге, студенттерге жана «Мамлекеттик жана муниципалдык башкаруу» адистиги боюнча окутуучуларга арналган.

Басылма Швейцариянын өнүктүрүү жана кызматташтык агенттигинин (SDC) колдоосунда Өнүктүрүү саясат институту аткарган «Элдин үнү жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жоопкерчилиги: бюджеттик процесс» долбоорунун алкагында даярдалды.

О 1203020100-13

ISBN 978-9967-11-395-4

УДК 342

ББК 67.99 (2) 05

© Орозбаев Б. И., Чекиров А. А., Эсенбеков С. А., 2013, 2014, 2016, 2017

© Н. Н. Добрецованын редакциясы астында, 2013, 2014, 2016, 2017

© Өнүктүрүү саясат институту, 2013, 2014, 2016, 2017

Басылмадагы ой-пикирлер, тыянактар, корутундулар жана сунуштамалар авторлордун позициясына жана тажрыйбасына таянат, бирок сөзсүз эле Швейцариянын өнүктүрүү жана кызматташтык агенттигинин (SDC) көз карашын чагылдыра бербейт

Бардык укуктар корголгон. Бул басылмадагы материалдарды толугу менен же кайсы бир бөлүгүн электрондук, механикалык, сүрөт көчүрмөсү, үн жаздыруучу, эсте тутууга жардам берүүчү жана маалымат издөөчү каражат аркылуу колдонууда же жайылтууда сөзсүз түрдө бул басылманын укуктук жактан ээсине төмөнкү э-почтанын дарегине маалымдап коюуну өтүнөбүз: NDobretsova@dpi.kg, Office@dpi.kg

МАЗМУНУ

ЖЕРГИЛИКТҮҮ ӨЗ АЛДЫНЧА БАШКАРУУНУН НЕГИЗДЕРИ ЖӨНҮНДӨ	11
1. «Жергиликтүү өз алдынча башкаруу» деген эмне?	11
2. «Муниципалитет» деген эмне?	12
3. «Жергиликтүү маанидеги маселелер» жана «мамлекеттик маанидеги маселелер» деген эмне?	12
4. «Жарандардын жергиликтүү өз алдынча башкарууга катышуусу» деген эмне жана ал кантип жүзөгө ашат?	13
5. «Мамлекеттик ыйгарым укуктарды өткөрүп берүү» деген эмне?	14
6. «Жергиликтүү жамааттын уставы» деген эмне? Жергиликтүү жамааттын уставы айыл өкмөтүнүн жана жергиликтүү кеңештин жобосунан (уставынан) эмнеси менен айырмаланат?	15
ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН ДЕПУТАТЫН ШАЙЛОО ЖӨНҮНДӨ	17
7. Айыл аймагындагы шайлоо округу боюнча айыл кеңешинин депутаттыгына талапкерлер кантип көрсөтүлөт жана катталат? Айылдык кеңештин депутаттыгына талапкерлер айыл аймагында шайлоо округун өз каалосуна ылайык тандай алышабы?	18
8. Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоого катышууга кимдердин укугу бар?	18
9. Жергиликтүү кеңештердин депутаттыгына талапкерлерди көрсөтүүдө мыйзамда билими боюнча чектөө барбы?	19
10. Башка жарандыгы бар Кыргыз Республикасынын жарандары (мисалы, Орусия Федерациясынын) өздөрүнүн талапкерлигин жергиликтүү кеңештердин депутаттыгына, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органдарынын башчылыгынын кызматына көрсөтүүгө, ошондой эле шайлоолордо добуш берүүгө укуктары барбы?	19
11. Айыл өкмөтүнүн жооптуу катчысы бир эле учурда айылдык кеңештин депутаты болууга укугу барбы?	20
12. «Жергиликтүү кеңештин депутатынын статусу» деген эмне?	21
13. Эмне үчүн депутатка эмгек акы төлөнбөйт?	21
14. Депутаттык иштин кепилдиги кандай?	21
15. Депутат кандай учурда депутаттык мандатынан ажырайт?	22
16. Жергиликтүү кеңештин депутатынын статусун кайсы кызматтар жана иштин түрлөрү менен айкалыштырса болот? Жаңы мыйзамдар боюнча мектептин директорлору жергиликтүү кеңештин депутаты боло алышабы, эгерде алар шайланып калышкан болсо?	23
17. Жергиликтүү кеңештин депутатынын ишмердиги муниципалдык стаж катары эсептелинеби?	23
18. Депутат жергиликтүү кеңеште жана анын органдарында кандай укуктарга ээ?	24
19. Айылдык кеңештин депутаттары депутаттык фракцияларды же топторду түзө алышабы?	26

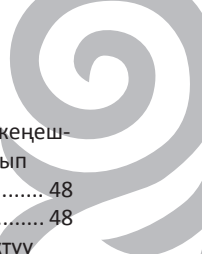
ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН ТУРУКТҮҮ ЖАНА УБАКТЫЛУУ КОМИССИЯЛАРЫ ЖӨНҮНДӨ

27

20. Жергиликтүү кеңештин туруктуу комиссиялары кандай жол менен жана эмне үчүн түзүлөт? 27
21. Жергиликтүү кеңештин туруктуу комиссияларынын ыйгарым укуктарына кандай маселелер кирет? 28
22. Туруктуу комиссиянын жыйналышын ким чакырат, жыйналышты өткөрүүнүн тартиби кандай? 29
23. Туруктуу комиссиянын төрагасы кандай ыйгарым укуктарга ээ? 31
24. Туруктуу комиссиялардын мүчөлөрүндө кандай укуктар жана милдеттер бар? 31
25. Туруктуу комиссиялардын депутаттары туруктуу комиссиялардын кошмо жыйналыштарын өткөрө алышабы? 32
26. Жергиликтүү кеңештин убактылуу комиссиялары кандай учурларда жана кантип түзүлөт жана аны түзүүнүн тартиби кандай? 33

ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН ТӨРАГАСЫ ЖАНА АНЫН ОРУН БАСАРЫ ЖӨНҮНДӨ.34

27. Айылдык кеңештин төрагасы жана анын орун басары кандай ыйгарым укуктарга ээ? 34
28. Айылдык кеңештин төрагасын жана анын орун басарын көрсөтүүнүн жана шайлоонун тартиби кандай? 36
29. Жергиликтүү кеңештин төрагасы жана анын орун басары өздөрүнүн кызматынан ыктыярдуу түрдө кете алышабы? 37
30. Жергиликтүү кеңештин депутаттары кандай учурларда жана кантип жергиликтүү кеңештин төрагасына жана анын орун басарына ишеним көрсөтпөөнү билдире алышат? 38
31. Жергиликтүү кеңештин компетенциясына кандай маселелер киргизилген? ... 38
32. Айылдык кеңештин биринчи сессиясын ким чакырат жана уюштурат? 40
33. Айылдык кеңештин сессиясын кантип уюштуруу керек (кворум, маалымдоо, сессияда депутаттарды каттоонун тартиби)? 41
34. Жергиликтүү кеңештин сессиясында депутатта кандай милдеттер бар? 42
35. Жергиликтүү кеңештин кандай маселелери жергиликтүү кеңештин депутаттарынын жалпы санынын үчтөн бири тарабынан демилгеленет? 42
36. «Кворум» деген эмне? 43
37. Кандай маселелер боюнча жергиликтүү кеңеш депутаттардын жалпы санынын көпчүлүк добушу менен, кайсы маселелер боюнча депутаттардын жалпы санынын үчтөн эки добушу менен чечим кабыл алууга укуктуу? 44
38. Жергиликтүү кеңештин сессиясынын протоколун жана жергиликтүү кеңештин туруктуу (убактылуу) комиссияларынын протоколдорун жүргүзүүнүн тартиби кандай? 44
39. Айылдык кеңештин кезексиз сессиялары кандай учурларда чакырылат? 46
40. Сессияны өткөрүүнүн максималдуу жана минималдуу узактыгы кандай? 47
41. Жергиликтүү кеңештин сессиясынын күн тартибинин долбоору кантип түзүлөт, аны кабыл алуунун тартиби кандай? 47
42. Жергиликтүү кеңештин сессиясын ким алып барат? Жергиликтүү кеңештин төрагасынын орун басары, туруктуу комиссиянын төрагасы, фракциялардын,

фракциялардын коалициясынын лидерлери жетекчиси же жергиликтүү кеңештин төрагасынын тапшырмасы боюнча депутаттардын бири сессияны алып бара алабы?	48
43. Сессияга төрагалык кылуучунун укуктары жана милдеттери кандай?	48
44. «Жергиликтүү кеңештин сессиясынын ачыктыгы» деген эмне? Жергиликтүү кеңештин сессиясына жана комиссияларынын жыйналыштарына жергиликтүү кеңештин депутаты болуп саналбаган адамдар кантип жана канча жолу катыша алышат?	50
45. Депутаттарга жана жергиликтүү кеңештин сессиясына жана туруктуу комиссияларынын жыйналыштарына катышып жаткан адамдарга кандай жүрүм-турум этикасы каралган?.....	51
46. Жергиликтүү кеңештин депутатына кандай чектөөлөр коюлат?	52
47. Жергиликтүү кеңештин сессиясында токтомдун долбоорун талкуулоонун, кароонун жана кабыл алуунун тартиби кандай? Токтом долбоорун талкуулаган учурда ким чыгып сүйлөй алат?	52
48. Жергиликтүү кеңештин токтомунун текстин жол-жоболоштуруунун талаптары кандай?.....	53
49. Жергиликтүү кеңештин сессиясынын кайсы маселелери жол-жоболор (процедуралык) маселесине кирет? Жол-жоболор маселеси боюнча чечимдерди кабыл алуу үчүн кандай кворум керек?.....	54
50. Чыгып сүйлөөлөрдүн түрлөрүнө жараша алар үчүн убакыт белгилөө боюнча кандай чектөөлөр каралган?.....	55
51. Жергиликтүү кеңештин сессияларында добуш берүү кантип жүргүзүлөт?	56
52. Депутат ишеним кат аркылуу башка депутатка добуш берүү укугун өткөрө алабы же сырттан добуш бере алабы?	57
53. Жашыруун добуш берүүдө эсептөө комиссиясына кандай роль жүктөлгөн? Жашыруун добуш берүүнү өткөрүүнүн тартиби кандай?.....	58
54. Жергиликтүү кеңештин токтомдорунун аткарылышын көзөмөлдөө кантип ишке ашырылат?	59
55. «Регламент» деген эмне? Жергиликтүү кеңештин регламентине канча жолу өзгөртүү киргизсе болот?	59
56. Регламенттин жоболорунун сакталышын көзөмөлдөөнү ким жүзөгө ашырат?.....	60
57. Айыл аймагында, шаардын аймагында жайгашкан көчөлөрдү жана башка объекттерди кайра атоо боюнча чечимди кабыл алууга ким ыйгарым укуктуу?.....	61
58. Жергиликтүү кеңештин депутаттары өз алдынча администрациялык айыптардын өлчөмүн белгилей алышабы жана администрациялык жаза бере алышабы?.....	61
ДЕПУТАТТЫН ИШТӨӨ ТАРТИБИ ЖАНА ШАРТТАРЫ ЖӨНҮНДӨ	63
59. Жергиликтүү кеңеш кандай документтерди: токтомду, чечимди же тескемени чыгарат?	63
60. Жергиликтүү кеңештин токтому менен салыштырганда кайсы ченемдик укуктук актылар кыйла жогорку юридикалык күчкө ээ?	64
61. Жергиликтүү кеңештин ар бир токтомун милдеттүү түрдө жарыялоо	

керекпи? Аны кантип жасоо керек? Жарыялоону кайсы каражаттан каржылоо зарыл?	64
62. Жергиликтүү кеңештин иш планы эмне үчүн керек жана ага эмнелер кирет? Ал жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын ишинде пайдаланылып жаткан башка пландар, программалар, стратегиялар менен кантип байланышкан?	66
63. «Депутаттык суроо» жана «депутаттык суроо-талап» деген эмне?	67
64. Партиялык тизме боюнча шайланган шаардык кеңештин депутаты кайсы аймакта иштөөгө тийиш?	68
65. Айыл өкмөтү депутаттарга отчет берүү үчүн жана шайлоочулар менен жолугушуу үчүн аларга шарт түзүүгө (шайлоочуларды кабыл алуу үчүн иш ордун түзүп берүүгө) милдеттүүбү?	69
66. Жергиликтүү кеңеш документтерге же долбоорлорго эксперттик баа берүү үчүн адистерди тарта алабы? Мындай консультациялык чыгымдарды кандай каражаттардан каржыласа болот?	69
67. Жергиликтүү кеңеш депутаттарды жергиликтүү бюджеттик каражаттардын эсебинен квалификациясын жогорулатуу курсуна жөнөтө алабы?	70
68. Айылдык кеңеш айылдык кеңештин жооптуу катчысынын кызмат ордун киргизе алабы?	71
69. Жергиликтүү кеңештин депутаты кайрымдуулук иш-чараларын уюштура алабы?	71

ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН ЫЙГАРЫМ УКУКТАРЫН ТОКТОТУУ ЖАНА ЧЕЧИМДЕРИН ЖОККО ЧЫГАРУУ ЖӨНҮНДӨ.....74

70. Жергиликтүү кеңештердин ыйгарым укуктары кандай учурларда токтотулат?	74
71. Айылдык кеңештин депутаттары айыл өкмөтүнүн чечимин жараксыз деп таба алабы?	75
72. Жергиликтүү кеңештин депутаттары өздөрүнүн токтотмдорун же мурунку чакырылыштагы жергиликтүү кеңештердин токтотмдорун жокко чыгара алышабы?	76

ЖАРАНДАР МЕНЕН ӨЗ АРА МАМИЛЕЛЕР ЖӨНҮНДӨ.....78

73. Айыл өкмөтүнүн башчысы жана шаардын мэри өз ишинин натыйжалары жөнүндө калк алдында отчет берүүгө милдеттүүбү?	78
74. Айыл өкмөтүнүн башчысы жана шаардын мэри өз ишинин натыйжалары жөнүндө курултайда отчет берүүгө милдеттүүбү?	75
75. Пропорционалдык тутум боюнча (партиялык тизме боюнча) шайланган шаардык кеңештин депутаттары кимге отчет берет: элгеби же партиягабы?	79
76. Депутаттын шайлоочулар менен байланышы кандай?	79
77. Жергиликтүү кеңештин депутаттары шайлоочулардын алдында канча жолу отчет берүүлөрү керек?	80
78. «Шайлоочулардын сунуш-талаптары» деген эмне?	81
79. Жергиликтүү кеңештин депутаттары тарабынан шайлоочулардын тапшырыктарын аткаруунун механизмдери кандай?	82
80. «Жарандардын ченем чыгаруу демилгеси» деген эмне жана	

жергиликтүү кеңеш тарабынан аны кароонун тартиби кандай?.....	83
81. Депутат калктын артыкчылыктуу (учурдагы башкы) керектөөлөрүн кантип биле алат?.....	83
82. «Коомдук угуулар» деген эмне жана алар эмне үчүн колдонулат?.....	85
83. Айыл өкмөтүнүн башчысы же жергиликтүү кеңештин депутаты айылдык аймактын жашоочусу болуп саналган агротехниканын менчик ээсин айылдык аймактын же айылдын гана аймагында чейинде иштөөгө милдеттендире алабы?.....	86
84. Никеге туруп жаткан адамдарга жаш курактык цензин кандай негизде төмөндөтүүгө болот?	86

МАМЛЕКЕТТИК БАШКАРУУ ОРГАНДАРЫ МЕНЕН ӨЗ АРА МАМИЛЕЛЕР ЖӨНҮНДӨ89

85. Жергиликтүү кеңеш райондук мамлекеттик администрациянын жана райондун акиминин ишин көзөмөлдөй алабы?	89
86. Жергиликтүү мамлекеттик администрация (акимият) жергиликтүү кеңештин ишине кийлигише алабы же тескерисинче кийлигише албайбы?.....	90
87. Жергиликтүү кеңештер маселелерди сессияларда жана туруктуу (убактылуу) комиссиялардын жыйналыштарында райондук мамлекеттик уюмдардын (Мамкаттоо, Соцфонд, райархитектура ж.б.) катышуусу менен карай алабы?.....	91
88. Депутат мамлекеттик же башка түзүмдөрдөн жоопторду кантип ала алат?....	92
89. Депутаттар Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына өзгөртүүлөрдү киргизүүгө кандайча таасир тийгизе алышат?.....	93
90. Депутат мамлекеттик уюмдардын жана мекемелердин кадр саясатына кийлигише алабы?.....	93
91. Депутат уюмдардын, мекемелердин, ишканалардын, мамлекеттик түзүмдөрдүн жана жеке менчик компаниялардын аймактык бөлүмдөрүнүн иштерин текшере алабы?	94
92. Жергиликтүү кеңеш прокуратура, сот жана башка ыйгарым укуктуу органдардын актыларын кандай тартипте карайт?	95
93. Кандай учурларда депутаттар шаардын мэрин, айыл өкмөтүнүн башчысына ишеним көрсөтүшпөйт?	96
94. Айыл өкмөтүнүн башчысы жана шаардын мэри өздөрүнүн иштеринин натыйжалары жөнүндө жергиликтүү кеңештин алдында канчалык тез-тез отчет берүүлөрү керек?	97
95. Жергиликтүү кеңештин депутаты айыл өкмөтүнүн жана мэриянын кызматкерлерин тандап алуу процессине катыша алабы?	98
96. Кайсы муниципалдык кызматчылар жергиликтүү кеңештин же жергиликтүү жамааттын макулдугу менен кызмат ордуна дайындалат жана/же бошотулат?.....	99
97. Эгерде айыл өкмөтүнүн же мэриянын аппаратынын кызмат ордунан бошотулган кызматкерлери колдоо табуу үчүн жергиликтүү кеңештин депутаттарына кайрылышса, депутаттар кандай чечим чыгара алышат?.....	99
98. Мэрия жана айыл өкмөтүнүн аппаратынын штаттык ырааттамасын ким аныктайт, жергиликтүү кеңештин депутаттарынын ушул процесске кийлигишүүгө укуктары барбы?	100

-
99. Жергиликтүү кеңештин депутаттары айыл өкмөтүнүн, мэриянын кызматкерлерине кызмат акыларын белгилей алышабы? 100
 100. Жергиликтүү кеңештин депутаттары айыл өкмөтүнүн, мэриянын аппаратынын кызматкерлерин (муниципалдык кызматчыларды) ээлеген кызмат орундарынан бошото алышабы? 101
 101. Айылдык кеңеш айыл статусуна ээ эмес, өзүнчө жайгашкан калктуу конуштарда айыл башчысынын штаттык бирдигин киргизе алабы же айыл башчысынын кызмат орду расмий айыл статусуна ээ болгон айылдарда гана киргизилиши керекпи?..... 102
 102. Соттолгондугу жоюлган жана алып салынган адамдар айыл өкмөт башчысынын кызмат ордуна талапкер катары көрсөтүлүүгө укуктары барбы?..... 103

СТРАТЕГИЯ ЖӨНҮНДӨ.....104

103. Өнүгүүнүн стратегиялык планын иштеп чыгууда жана бекитүүдө депутаттардын ролу кандай? Депутаттар өздөрү стратегия иштеп чыга алышабы? 104
104. Эгерде депутаттардын ар түрдүү пикири болсо, муниципалитеттин өнүгүү стратегиясынын артыкчылыктуу багыттары кантип аныкталат? 104
105. Бюджеттик процессте депутаттардын ролу кандай? 105
106. Депутаттар кантип бюджеттин киреше бөлүгүнүн көбөйүшүнө таасир тийгизе алышат?..... 105
107. Депутаттар кантип инвестицияларды тартууга жана жергиликтүү экономиканын өнүгүшүнө шарт түзө алышат?..... 106
108. Жергиликтүү бюджеттин каражаттарын кайда багыттоого болот жана кайда багыттоого болбойт? 106
109. Жергиликтүү бюджетке акча каражаттары кайдан келип түшөт жана депутатка мындай маалыматтарды ким бериши керек? 108
110. Жергиликтүү бюджеттен каржылануучу тармактардын тизмеги барбы? Бюджеттик каражаттарды чыгымдоонун артыкчылыктуу багыттарын ким аныктайт? 108
111. Депутат кандай салыктарга таасир тийгизе алат? 109
112. Депутаттар жергиликтүү бюджеттин чыгымдарын текшере алышабы? 110
113. Депутат жергиликтүү бюджеттин каражатына товарларды жана кызмат көрсөтүүлөрдү сатып алууга кантип катышат? 110
114. Кеңештин туруктуу комиссияларынын чыгымдарынын орду кантип толтурулат? 111
115. Кандай учурларда жергиликтүү бюджетке өзгөртүүлөрдү киргизүүгө жана каражаттардын бир статьядан башкасына которууга болот? 111
116. Бюджетти райондук финансы башкармалыктары берген «контролдук сандар» боюнча түзүү туурабы? 112
117. Жергиликтүү кеңештин депутаты жергиликтүү бюджеттин кирешелеринин келип түшүүсүн текшерүүгө укугу барбы? 112
118. Бюджетти талкуулоонун убагында азчылыктын пикирин кантип эске алууга болот ? 113

МУНИЦИПАЛДЫК МЕНЧИК ЖӨНҮНДӨ	114
119. «Муниципалдык менчик» деген эмне, муниципалдык менчикке эмнелер кирет?	114
120. Муниципалдык менчик кантип түзүлөт?	115
121. Кандай учурларда муниципалдык менчикке укук токтотулат?	116
122. Мамлекеттик мүлк эмне үчүн муниципалдык менчикке өткөрүлүп берилген ?	116
123. «Муниципалдык менчикти башкаруу» деген эмне?	117
124. Эмне үчүн жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына муниципалдык менчикти натыйжалуу башкаруу маанилүү?	118
125. «Муниципалдык менчик объекттеринин классификациясы» деген эмне? ...	118
126. Муниципалдык менчик объекттеринин классификациясын иштеп чыгуу үчүн эмне кылуу керек?	121
127. Муниципалдык менчикти башкаруу маселелеринде жергиликтүү кеңеште жана анын аткаруу органында кандай ыйгарым укуктар бар?	121
128. Кандай жерлер муниципалдык менчик болуп саналат?	123
129. Муниципалдык менчик объекттеринин эсебин алуу жана инвентаризациялоо-ну жүргүзүү керекпи?	124
130. Муниципалдык менчик объекттерин эсепке алууда жана инвентаризациялоодо кандай көйгөйлөр бар?	125
131. Муниципалдык менчик объекттеринин реестрин ким жүргүзөт?	126
 АЙЫЛ ЧАРБА ЖЕРЛЕРИНИН МАМЛЕКЕТТИК ФОНДУНУН ЖЕРЛЕРИ ЖӨНҮНДӨ (АЖМФ).....	128
132. АЖМФ жерлерин ижарага берүүдө жергиликтүү кеңештин депутаттарынын кандай ыйгарым укуктары бар?	128
133. Айыл өкмөтүнүн башчысы АЖМФ жерлерин жеке жана юридикалык жактарга өз алдынча бере алабы?	130
134. АЖМФ кандай жерлери аукцион аркылуу берилет, ал кандай өткөрүлөт? ...	130
135. АЖМФ кандай жерлери конкурс аркылуу берилет, ал кандай өткөрүлөт? ..	132
136. Айылдык кеңештин жер комиссиясы өткөргөн АЖМФ жерлери боюнча аукциондордо жана конкурстарда тоорук өткөрүлүп жаткан айылдык аймактын жашоочулары гана катыша ала тургандыгы жөнүндө айылдык кеңеш чечим кабыл алалабы?	133
137. АЖМФ жерлери тооруктарды өткөрбөстөн түздөн-түз берүү жолу менен кандай учурларда жана кимге берилиши мүмкүн?	134
138. АЖМФ жерлерин пайдалангандыгы үчүн ижара акысы үчүн төлөнгөн акча каражаттары кайда келип түшөт?	135
139. АЖМФ жерлерин максаттуу пайдаланууну көзөмөлдөөнү ким жүзөгө ашырат?	135
140. Жер комиссиясынын салыктар боюнча карыздары бар жеке жана юридикалык жактардын тооруктарга (аукциондорго, конкурстарга) катышуусуна бөгөт коюуга укугу барбы?	136
141. Айыл өкмөтүнүн башчысы Жер комиссиясынын мүчөсү болуу менен бир эле убакта аукциончу боло алабы жана аукцион өткөрө алабы?	136

142. Жер комиссиясы тооруктардын катышуучулары болуп саналбаган адамдар үчүн аукционго кирүү акысын белгилей алабы?	137
ЖАЙЫТТАР ЖӨНҮНДӨ.....	138
143. Кандай жерлер жайыттарга кирет, алар эмнеге арналган?	138
144. Айылдык аймакта жайыттардын чек араларынын талаш-тартыш участоктору бар. Мындай маселени кантип чечүү керек?	138
145. Жайыттарды башкаруу маселелери боюнча депутаттардын кандай ыйгарым укуктары бар?	140
146. Жайыт пайдалануучулар бирикмесине жана жайыт комитеттеринин курамына кимдер кирет?	140
147. Жайыттарды пайдалангандыгы үчүн акыны ким белгилейт?	142
148. Жайыт жерлерин пайдалануудан түшкөн каражаттар кайда багытталат?	142
149. Жайыттарды башкаруу жана пайдалануу боюнча жамааттын планынын жана жайыттарды пайдалануунун жылдык планынын ортосундагы айырмачылык эмнеде?	143
150. Жайыттарды пайдалануу укугун Мамкаттоодо каттоонун зарылдыгы барбы?	144

ЖЕРГИЛИКТҮҮ ӨЗ АЛДЫНЧА БАШКАРУУНУН НЕГИЗДЕРИ ЖӨНҮНДӨ

1. «ЖЕРГИЛИКТҮҮ ӨЗ АЛДЫНЧА БАШКАРУУ» ДЕГЕН ЭМНЕ?

Конституцияга ылайык, жергиликтүү өз алдынча башкаруу – бул Конституция менен кепилдик берилген жергиликтүү жамааттардын (калктын) өз кызыкчылыгында жана өзүнүн жоопкерчилигинде жергиликтүү маанидеги маселелерди чечүүгө укугу жана реалдуу мүмкүнчүлүгү.

Жергиликтүү өз алдынча башкаруу айылдык аймактын же шаардын аймагында жергиликтүү жамаат жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары аркылуу ишке ашырылат (КР Конституциясынын 11-беренеси).

«Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Мыйзамга ылайык жергиликтүү жамаат - администрациялык-аймактык бирдиктин аймагында туруктуу жашаган, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун өкүлчүлүктүү жана аткаруу органдары аркылуу жергиликтүү маанидеги маселелерди өзүнүн жоопкерчилигинде чечүү кызыкчылыктары менен бириккен Кыргыз Республикасынын жарандарынын тобу («Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Мыйзамынын 2-беренеси).

Өз кезегинде Конституция жергиликтүү жамаат жергиликтүү өз алдынча башкарууну иш жүзүнө ашырган чектерде өз административдик-аймактык бирдиктери бар жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын системасын - жергиликтүү өз алдынча башкаруунун өкүлчүлүктүү органдарын (айылдык жана шаардык кеңештерди) жана алардын аткаруу органдарын – айыл өкмөттөрүн, шаарлардын мэрияларын аныктаган.

Мындан тышкары, Конституциянын ченемдери жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органдарынын жана алардын кызмат адамдарынын өз ишинде өз өкүлчүлүктүү органдарына отчет берүүсүн болжолдойт. (КР Конституциясынын 111-беренеси).

Жергиликтүү өз алдынча башкаруу – бул өлкөдөгү башкаруу системасынын адамга эң жакын бөлүгү, ал жалпысынан жергиликтүү жамааттын жана өзүнчө алганда ар бир жарандын күндөлүк жашоо-турмушундагы турмуштук зарыл маселелерди чечүү менен алектенет.

Жергиликтүү өз алдынча башкаруу – бул башкаруунун демократиялык формасы, анткени жергиликтүү өз алдынча башкаруу системасында бийликтин жогорку органы болуп калк түздөн-түз шайлаган жергиликтүү кеңеш саналат.

Өнүккөн, ийгиликтүү жергиликтүү өз алдынча башкаруу саясий, административдик жана финансылык (автономиялуу) көз карандысыздыкка (автономияга) ээ, бул жергиликтүү маанидеги маселелерди натыйжалуу жана эң мыкты чечүүгө мүмкүнчүлүк берет.

2. «МУНИЦИПАЛИТЕТ» ДЕГЕН ЭМНЕ?

Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында «муниципалитет» деген түшүнүк колдонулбайт, бирок анын туундулары колдонулат: муниципалдык менчик – жергиликтүү жамаатка таандык менчик, муниципалдык кызматчы, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органынын кызматкери. Мына ошентип, «муниципалдык» аныктамасы жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына же жергиликтүү жамааттарга таандыктыгын көрсөтүп турат.

Дүйнөлүк практикада бул түшүнүк калктуу конушту аныктоо үчүн да, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органын аныктоо үчүн да кеңири колдонулат. Кээ бир өлкөлөрдө муниципалитет деп шаардык конушту түшүнүшөт, башкаларында районду же калктуу конуштардын тобун түшүнүшөт. Ошондой эле кеңири жайылган түшүнүк бар, ал муниципалитетти үчилтик катары чечмелейт: аталган аймактагы калк жашаган аймактар, калктын кызыкчылыгында аталган аймакта жергиликтүү маанидеги маселелерди чечүүчү орган же башкаруу органдары.

Кыргыз Республикасында «Муниципалитет» - бул жергиликтүү жамааттарга, жергиликтүү өз алдынча башкарууга жана муниципалдык башкарууга бүтүндөй арналган өлкөдөгү жападан-жалгыз мезгилдүү басылма болгон илимий-популярдуу журналдын аталышы. «Муниципалитет» журналынын мазмуну менен www.municipalitet.kg сайтынан кыргыз жана орус тилдеринде таанышаңыздар болот.

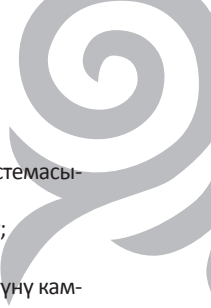
3. «ЖЕРГИЛИКТҮҮ МААНИДЕГИ МАСЕЛЕЛЕР» ЖАНА «МАМЛЕКЕТТИК МААНИДЕГИ МАСЕЛЕЛЕР» ДЕГЕН ЭМНЕ?

Кыргыз Республикасынын ар бир жаранынын кызыкчылыктары анын жашаган жерине карабастан бирдей маанилүү жана бирдей деңгээлде козгогон маселелер бар. Мисалы, мыйзамдар, улуттук коопсуздук, эл аралык бирликтерге кошулуусу жана улуттук курама команданын Олимпиадага катышуусу Нарындын да, Баткендин да, ошондой эле республиканын башка шаарларынын же айылдарынын тургундарына бирдей деңгээлде тиешеси бар. Бул мамлекеттик маанидеги маселелер, аларды чечүү менен мамлекеттик бийлик алектенет. Бул маселелер Кыргыз Республикасынын бардык жарандары үчүн алардын кайда жашагандыгына карабастан бир түрдүү чечилет.

Бирок маселелердин башка түрү бар, мисалы, көчөнү жарыктандыруу же таштан-дыларды жыйноо, бул маселелер конкреттүү аймактын, шаардын же айылдын, муниципалитеттин тургундарын гана тынчсыздандырат. Бул жергиликтүү маанидеги маселелер, аларды чечүү менен жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары алектенет. Жергиликтүү маанидеги бул же тигил маселелер боюнча чечим ар бир шаар же айыл үчүн жеке болушу мүмкүн, бирок ал Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген алкактарда кабыл алынышы керек. Бул чечимдердин мыйзамдарга шайкештигин прокуратура органдары көзөмөлдөйт.

«Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Мыйзамдын 18-беренеси жергиликтүү маанидеги маселелердин тизмесин келтирет:

- муниципалдык менчикти башкаруу;
- жергиликтүү бюджетти түзүү, бекитүү жана аткаруу;

- калкты таза суу менен жабдуу;
- калктуу пункттарда канализация жана тазалоо курулмаларынын системасынын ишин камсыз кылуу;
- калктуу пункттарда муниципалдык жолдордун иштөөсүн камсыз кылуу;
- жалпы пайдалануудагы жерлерди жарыктандырууну уюштуруу;
- көрүстөндөрдүн ишин жана ырасымдык кызмат көрсөтүүлөрүн берүүнү камсыз кылуу;
- коомдук пайдалануудагы жерлерди көрктөндүрүү жана жашылдандыруу;
- парк, спорттук курулмалар жана эс алуу жерлеринин иштөөсүн камсыз кылуу;
- тиричиликтик таштандыларды топтоо, ташуу жана утилдештирүүнү уюштуруу;
- муниципалдык транспорттун иштөөсүн камсыз кылуу жана калктуу конуштардын чектеринде коомдук транспорттун ишин жөнгө салуу;
- жер пайдалануу эрежелерин белгилөө, шаар куруу ченемдерин жана эрежелерин сактоону камсыз кылуу.

Бюджеттик каражаттарды натыйжалуу пайдалануу үчүн кээ бир жергиликтүү маанидеги маселелер юридикалык жана жеке жактарга аткаруу үчүн бир эле маалда жергиликтүү бюджеттен финансы каражаттарын өткөрүп берүү менен берилиши мүмкүн. Жергиликтүү маанидеги айрым маселелердин аткарылышын өткөрүп берүү жөнүндө чечим айыл өкмөтүнүн башчысы же шаардын мэри тарабынан жергиликтүү кеңештин макулдугу менен кабыл алынат («Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Мыйзамдын 19-беренеси).

Мына ошентип, мамлекеттик жана жергиликтүү маанидеги маселелер адамдын ишинин бардык чөйрөлөрүн камтыйт, бирок башкаруу системасынын ар кандай органдары – мамлекеттик бийлик жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу аркылуу чечилет. Эки бийлик тең түзүүнүн ар түрдүү тартибине, ар түрдүү курамга, ар кандай функцияга ээ, бирок ал Кыргыз Республикасында башкаруунун бирдиктүү системасын билдирет.

4. «ЖАРАНДАРДЫН ЖЕРГИЛИКТҮҮ ӨЗ АЛДЫНЧА БАШКАРУУГА КАТЫШУУСУ» ДЕГЕН ЭМНЕ ЖАНА АЛ КАНТИП ЖҮЗӨГӨ АШАТ?

Кыргыз Республикасында жергиликтүү өз алдынча башкаруу жарандардын жергиликтүү өз алдынча башкарууда өкүлчүлүктүү жана түздөн-түз катышуусу формасында ишке ашырылат.

Жергиликтүү өз алдынча башкарууну ишке ашырууда жарандардын өкүлчүлүктүү катышуусу жергиликтүү кеңеш аркылуу жүзөгө ашырылат. Мыйзам менен каралган учурларда шаардын же айылдык аймактын жергиликтүү жамаатынын өкүлчүлүктүү катышуусу жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органынын башчысы аркылуу да ишке ашырылат.

Жергиликтүү өз алдынча башкарууну ишке ашырууда жарандардын түздөн-түз катышуусу төмөнкү формаларда жүзөгө ашырылат:

1. коомдук жана мамлекеттик жашоо-турмуштун бардык маанилүү маселелерин жана жергиликтүү маанидеги маселелерди чогулуштарда (жыйындарда), коомдук угуу-

ларда, жергиликтүү жамааттын курултайларында талкуулоо;

2. жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоолор;

3. ченем чыгаруу демилгени көрсөтүү жана/же жергиликтүү маанидеги өзгөчө маанилүү маселелер боюнча тикелей добуш берүү.

Андыктан жергиликтүү өз алдынча башкаруунун негизги принциптеринин тизмесинде төмөнкү принциптер бекемделген:

- жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жарандардын алдында ачыктыгы жана жоопкерчилиги жана өз функцияларын калктын кызыкчылыгында аларды ишке ашыруусу;
- жарандардын жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын системасы, ошондой эле жарандардын жыйыны, коомдук үгүүлөр, чогулуштар жана курултайлар аркылуу эрк билдирүүсү;
- айкындуулук жана коомдук пикирди эсепке алуу;
- коллегиялдуулук, тийиштүү маселерди чечүүдө эркин талкуулоо.

Мында жарандар жынысына, расасына, этностук таандыктыгына, тегине, мүлктүк жана кызматтык абалына, динге мамилесине, ынанымдарына, коомдук бирикмелерге таандыктыгына карабастан, тикелей да, өз өкүлдөрү аркылуу да жергиликтүү өз алдынча башкарууну ишке ашырууга бирдей укуктары бар экендигин белгилеп кетүү керек.

Жарандар жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына шайлоого жана шайланууга укугу бар, алар жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына, алардын кызмат адамдарына кайрылууга, ошондой эле Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын иши жөнүндө маалыматты алууга укугу бар.

5. «МАМЛЕКЕТТИК ЫЙГАРЫМ УКУКТАРДЫ ӨТКӨРҮП БЕРҮҮ» ДЕГЕН ЭМНЕ?

Мамлекеттик ыйгарым укуктарды берүү мамлекеттик органдардын аларга таандык ыйгарым укуктарынын бөлүгүн мыйзамдын же келишимдин негизинде жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына берүүсүн билдирет.

Бул жергиликтүү калкка кызматтарды кыйла сапаттуу көрсөтүү жана бюджеттик каражаттарды натыйжалуу чыгымдоо үчүн жасалат. Мисалы, мамлекетке ар бир айылдык муниципалитетте социалдык камсыз кылуу бөлүмүн күтүү абдан кымбатка турат, андыктан ал бул ыйгарым укуктарды жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына берет.

Мамлекеттик ыйгарым укуктарды жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына өткөрүп берүү берилген мамлекеттик ыйгарым укуктарды ишке ашыруу үчүн зарыл материалдык, финансылык жана башка каражаттарды бир эле маалда берүү менен өтүшү керек. Бүгүнкү күндө бул талап мамлекет тарабынан толук аткарылбай жатат.

Мамлекеттик ыйгарым укуктарды берүү Жогорку Кеңеш кабыл алган мыйзамдын же мамлекеттик орган менен жергиликтүү өз алдынча башкаруунун ортосунда түзүлгөн келишимдин негизинде жүргүзүлөт (Конституция жана «Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Мыйзам).

Ошол эле учурда жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары тийиштүү финансы жана башка ресурстар жок төмөнкү берилген ыйгарым укуктарды аткарат:

- калкты иш менен камсыз кылуу жана миграция маселелери;
- жарандарды эсептик каттоо, белгиленген тартипте жарандарды жашаган жерине каттоо жана чыгаруу, шайлоочулардын тизмелерин түзүү;
- жарандык абалдын актыларын каттоо;
- нотариалдык аракеттерди жасоо;
- аскерге милдеттүүлөрдү жана чакырылгандарды баштапкы эсепке алууну жүргүзүү, аскердик эсепке коюу жана эсептен чыгаруу, аскердик кызматка чакырууну уюштурууга көмөк көрсөтүү;
- айыл чарба жерлеринин мамлекеттик фондунун жерлерин бөлүштүрүү жана пайдалануу;
- салыктарды, алымдарды жана камсыздандыруу төгүмдөрүн жыйноо;
- тийиштүү аймакта жылуулук жабдууну уюштуруу;
- аз камсыз болгон үй-бүлөлөрдү аларга даректик социалдык жардам көрсөтүү үчүн аныктоо;
- балдары бар, аз камсыз болгон айыл жергесиндеги үй-бүлөлөргө ар айлык жөлөкпүлгө үй-бүлөлөрдүн муктаждык деңгээлин баштапкы аныктоо.

6. «ЖЕРГИЛИКТҮҮ ЖАМААТТЫН УСТАВЫ» ДЕГЕН ЭМНЕ? ЖЕРГИЛИКТҮҮ ЖАМААТТЫН УСТАВЫ АЙЫЛ ӨКМӨТҮНҮН ЖАНА ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН ЖОБОСУНАН (УСТАВЫНАН) ЭМНЕСИ МЕНЕН АЙЫРМАЛАНАТ?

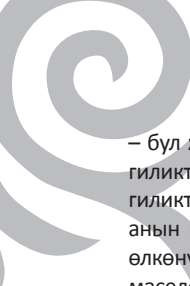

Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органы (айыл өкмөтү, мэрия, айылдык жана шаардык кеңештер) юридикалык жактар болуп саналышат жана «Юридикалык жактарды, филиалдарды (өкүлчүлүктөрдү) мамлекеттик каттоо жөнүндө» Мыйзамда белгиленген тартипте мамлекеттик каттоого жатат. Мамлекеттик каттоо учурунда жергиликтүү өз алдынча башкаруу органы каттоочу органга (Юстиция министрлигине) башка документтер менен бирге жергиликтүү өз алдынча башкаруу органы жөнүндө (айыл өкмөтү, мэрия, айылдык жана шаардык кеңештер жөнүндө) жобону (уставды) кошо берет. Бул документ укуктук мүнөзгө ээ жана анда жергиликтүү өз алдынча башкаруу органынын иши, анын компетенциясы жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органынын жетекчисинин ыйгарым укуктары каралат.

Айыл аймагынын же шаардын жергиликтүү жамаатынын уставы айыл өкмөтүнүн жана айыл кеңешинин (мэриянын жана шаардык кеңештин) уставы болуп саналбайт.

Жергиликтүү жамааттын (калктын) уставы жергиликтүү жамааттын чогулушунда (жыйынында) же курултайында талкуулоонун жыйынтыгы боюнча жергиликтүү кеңеш тарабынан кабыл алынат жана юстиция органында эмес, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органында катталат.

Жергиликтүү жамааттын уставы жергиликтүү жамааттын мүчөлөрүнүн өздөрүнүн түздөн-түз катышуусу менен иштелип чыгат; анда уставды кабыл алуунун максаттары, шарттары жана жүйөлөрү көрсөтүлүү менен ошол жамааттын жана айыл аймагынын (шаардын) өнүгүү багыттары белгиленет. Жергиликтүү жамааттын уставынан айырмаланып, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органынын жобосу (уставы) жергиликтүү калктын катышуусуз органдын өзү тарабынан иштелип чыгат. Жергиликтүү жамааттын уставы

– бул жергиликтүү калктын (айыл аймагынын, шаардын) негизги документи, анда жергиликтүү калктын ички жашоо-турмушунун негизги принциптери жана эрежелери, жергиликтүү жамааттын мүчөлөрүнүн укуктары жана милдеттери, жергиликтүү маанидеги, анын ичинде калктын бюджеттик процесстерге катышуусу боюнча маселелерди жана өлкөнүн мыйзамдарында камтылбаган жергиликтүү өз алдынча башкаруу ишинин башка маселелерин кошкондо, жергиликтүү маанидеги маселелерди чечүүдө жергиликтүү калк менен жергиликтүү өз алдынча башкаруу органынын өз ара мамилесинин тартиби жол-жоболоштурулган. Мыйзамдар жергиликтүү калктын жашоо-турмушунун бардык маселелерин дээрлик камтый албайт, бирок жергиликтүү калктын кайталангыс өзгөчөлүктөрүн жана салттарын жергиликтүү жамааттын уставы аркылуу эске алса болот. Мындай документ кээ бир учурда жергиликтүү калк тарабынан «Айыл мыйзамы» деп аталып жүрөт, бирок мыйзамда жазылгандай, аны «Жергиликтүү жамааттын уставы» деп атаса туура болот.

Жергиликтүү жамааттын уставы жергиликтүү жамааттын негизги укуктук документи болуп саналат, анда жамаат төмөндөгүлөрдү белгилей алат:

- калктуу конуштун салттуу, этностор аралык, географиялык жана башка өзгөчөлүктөрүнө байланышкан жергиликтүү ички маселелерди чечүүгө багытталган нормаларды жана эрежелерди;
- жергиликтүү кеңеште чогулуштарды (жыйындарды), коомдук (бюджеттик) угууларды, курултайларды өткөрүүнүн, калк тарабынан токтом долбоорлорун демилгелөөнүн тартибин;
- айыл көйгөйлөрүн аныктоо боюнча жана аларды чогуу күч-аракеттер аркылуу чечүүдө жергиликтүү жамааттар менен жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын өз ара аракеттенүү тартибин.

Башкача айтканда, жергиликтүү жамааттын уставы жергиликтүү жамааттын ички жашоо-турмушунун эрежелерин белгилейт; өздөрүнүн күчү менен чечүүгө мүмкүн болгон жергиликтүү маанидеги кошумча маселелерди аныктайт; жергиликтүү жамааттар жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары менен өз ара аракеттенүүгө жана муниципалитеттин аймагында өз көйгөйлөрүн өзү чечүүгө укуктуу болгон эрежелерди белгилейт. Демек, жергиликтүү калк өзүнүн уставында айыл аймагында же шаардын аймагында өлкөнүн мыйзамдарына карама-каршы келбеген «ыңгайлуу жашоонун» эрежелерин белгилөөгө мүмкүнчүлүк алышат.

Азыркы учурда жергиликтүү жамааттардын уставы, тилекке каршы, өзүнүн статусу боюнча ченемдик укуктук актыларга караганда, кыйла аз юридикалык күчкө ээ болгон укуктук актынын категориясына кирет. Мындай жагдайда жергиликтүү кеңештин токтому жергиликтүү жамааттын уставына караганда кыйла жогорку юридикалык күчкө ээ. Жергиликтүү жамааттын кыргыз жана орус тилдериндеги болжолдуу уставын Өнүктүрүү саясат институтунун сайтынан: www.dpi.kg «Мыйзам чыгаруу» бөлүмүнөн тапса болот.

ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН ДЕПУТАТЫН ШАЙЛОО ЖӨНҮНДӨ

7. АЙЫЛ АЙМАГЫНДАГЫ ШАЙЛОО ОКРУГУ БОЮНЧА АЙЫЛ КЕҢЕШИНИН ДЕПУТАТТЫГЫНА ТАЛАПКЕРЛЕР КАНТИП КӨРСӨТҮЛӨТ ЖАНА КАТТАЛАТ? АЙЫЛДЫК КЕҢЕШТИН ДЕПУТАТТЫГЫНА ТАЛАПКЕРЛЕР АЙЫЛ АЙМАГЫНДА ШАЙЛОО ОКРУГУН ӨЗ КААЛОСУНА ЫЛАЙЫК ТАНДАЙ АЛЫШАБЫ?

Айылдык кеңештин депутаттыгына талапкер айыл аймагынын кайсы жеринде жашагандыгына карабастан, айыл аймагынын ичинде кайсы гана шайлоо округунан болбосун, бир жолу эркин талапкерлигин көрсөтө алат. Мыйзамдар айыл кеңешинин депутаттыгына талапкер өзүнүн талапкерлигин өзү мүчөсү болуп саналган жамааттын айыл аймагынын кайсы гана шайлоо округунда болбосун, бир жолудан ашык эмес көрсөтүүгө уруксат берет. Мында бир эле адамдын айыл аймагынын жана/же башка айыл аймагынын шайлоо округунда бир жолудан ашык катталышына жол берилбейт.

Жергиликтүү кеңештин депутаттарын шайлоо мажоритардык система боюнча жүргүзүлөт. Айыл кеңешине талапкерлерди көрсөтүү үкүгү саясий партияларга, жергиликтүү жамааттын мүчөлөрү болуп саналган шайлоочулардын топторуна жана өзүн өзү көрсөтүү жолу менен жарандарга таандык.

Айылдык кеңештердин депутаттыгына талапкерлерди көрсөтүү шайлоо дайындалган күндөн тартып башталат жана шайлоо күнүнө чейин 30 календардык күн калганда аяктайт.

Көп мандаттуу шайлоо округу боюнча айылдык кеңештин депутаттарын шайлоону өткөрүү үчүн аймактык шайлоо комиссиясы көп мандаттуу шайлоо округдарын түзүү жана алардын ар биринде мандаттардын санын (эсебин) аныктоо менен, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын өкүлдөрүнүн катышуусунда шайлоо округдарынын схемасын жана чек араларын иштеп чыгат.

Мисалы, эгерде бир айыл аймагында 5 айыл жайгашса жана калкынын саны 5000 адамды түзсө, анда аймактык шайлоо комиссиясы жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын өкүлдөрүнүн катышуусунда 5 округду түзө алат, мындай учурда депутаттык мандаттын саны 11ден ашпоого тийиш. Мындай учурда, беш округдун төртөөсүндө эки мандаттан, ал эми бешөө сүнүн биринде 3 мандаттан аныктаса болот.

Андан тышкары, аймактык шайлоо комиссиясы шайлоо участокторун түзөт, ал жерде добуш берүү жүргүзүлүп, добуштар эсептелет. Шайлоо участоктору шайлоочулар үчүн максималдуу ыңгайлыктарды түзүү максатында жергиликтүү жана башка шарттарды эске алуу менен түзүлүүгө тийиш.

Шайлоо участоктору ар бир участка 2500 шайлоочудан ашык эмес эсепте түзүлөт.

Мында шайлоо округдарынын чек аралары участоктордун чек аралары менен кесилишине жол берилбейт.

Айыл кеңешине депутаттыкка талапкерлерди каттоонун тартиби төмөнкүдөй: Талапкерлер же талапкерлердин ыйгарым укуктуу өкүлдөрү добуш берүүгө чейин 30 календардык күндөн кеч эмес, тигил же бул шайлоо округуна талапкерлерди көрсөтүү жөнүндө саясий партиянын, шайлоочулар тобунун чечимин аймактык шайлоо комиссиясына (АШК) берүүгө тийиш:

1) Партиянын аталышын көрсөтүү менен талапкерлерди көрсөтүү жөнүндө саясий партиянын чечими (эгерде талапкер мажоритардык система боюнча саясий партиядан же шайлоочулар тобунан көрсөтүлсө) талапкер өзүн өзү көрсөтсө өзүн-өзү көрсөтүү жөнүндө арызы.

2) талапкер тарабынан атайын формада толтурулган өзү жөнүндө маалымат (өмүр баяны жана башка маалыматтар);

3) талапкердин паспортунун көчүрмөсү.

Аймактык шайлоо комиссиясы документтерди берген талапкердин ыйгарым укуктуу өкүлүнө бул документтерди алгандыгы жөнүндө жазуу жүзүндө тастыктоо бериши керек.

Талапкерди каттоодо төмөнкүлөр баш тартуунун негиздери боло алат:

1. талапкерлерди каттоо үчүн зарыл болгон документтерди бербөө, ошондой эле көрсөтүүнүн үшүл Мыйзам менен каралган тартибин сактабоо;

2. талапкерде пассивдүү шайлоо укугунун жоктугу;

3. үшүл шайлоодо талапкердин башка шайлоо округунда катталгандыгынын фактысынын бар экендиги;

4. талапкердин башка мамлекеттин жарандыгына таандыктыгы же болбосо анда Кыргыз Республикасынын жарандыгынын жоктугу.

Талапкерлердин тизмесин каттоодон баш тартуу жөнүндө чечим Борбордук шайлоо комиссиясына же сотко даттанылышы мүмкүн.

8. ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТЕРДИН ДЕПУТАТТАРЫН ШАЙЛООГО КАТЫШУУГА КИМДЕРДИН УКУГУ БАР?

«Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Мыйзамга ылайык, шайлоо өткөрүлүп жаткан тиешелүү администрациялык-аймактык бирдиктин жергиликтүү жамаатынын мүчөлөрү болуп саналган, 18 жашка толгон Кыргыз Республикасынын жарандары жергиликтүү кеңештин депутаттарын шайлоого катышууга укугу бар («Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоо жөнүндө» Мыйзамдын 3-беренеси).

Добуш берүүгө катышуу жана мамлекеттик бийлик органдарына көрсөтүлгөн адамдарды шайлоо Кыргызстандын жарандарынын конституциялык укугу болуп саналат.

Жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоого катышуу үчүн жарандар шайлоо өтүп жаткан жергиликтүү жамааттын мүчөсү болууга тийиш, б.а. айылдык аймактын (шаардын) аймагында туруктуу жашоочусу болуусу керек, ал анын инсандыгын ырастаган документте (паспортто) каттоону эсепке алуучу органдын каттоо белгиси менен тастыкталат.

Андан кийин жаран биометрикалык каттоодон өтүп жана тийиштүү айылдык аймактын (шаардын) шайлоочуларынын тизмесине киргизилүүгө тийиш, болбосо, жаран жергиликтүү жамааттын мүчөсү болсо дагы шайлоо күнү ал добуш берүүгө катыша албай калат.

Сот тарабынан аракетке жөндөмсүз деп таанылган же эркиндигинен ажыратуу жерлеринде кармалып турган Кыргызстандын жараны добуш берүүгө үкүгү жок. Аскер бөлүктөрүнүн мөөнөттүү кызмат өтөгөн аскер кызматчылары, өзүнүн туруктуу жашаган жеринен тышкары альтернативдүү кызмат өтөгөн адамдар, ошондой эле тиешелүү жергиликтүү жамааттын мүчөлөрү болуп саналбаган, окутуунун күндүзгү формасынын студенттери жана аспиранттар иш жүзүндө жайгашкан жери (кызматы, окуусу) боюнча жергиликтүү кеңештердин депутаттарын шайлоого катышпайт.

Кылмыш жасоодо шектүүлөр жана айыпталуучулар катары камакта кармоо жайларында (СИЗО, ИВС) кармалып турган Кыргызстандын жарандары, алар шайлоо өтүп жаткан тиешелүү администрациялык-аймактык бирдиктин аймагында туруктуу жашаган жана алардын камакта кармоо жайлары үшүл администрациялык-аймактык бирдиктин аймагында жайгашкан шартта, камакта кармоо жайларында добуш берүүгө үкүктүү.

9. ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТЕРДИН ДЕПУТАТТЫГЫНА ТАЛАПКЕРЛЕРДИ КӨРСӨТҮҮДӨ МЫЙЗАМДА БИЛИМИ БОЮНЧА ЧЕКТӨӨ БАРБЫ?

Кыргыз Республикасынын Конституциясына жана мыйзамдарына ылайык жергиликтүү кеңештердин жана Жогорку Кеңештин депутаттыгына көрсөтүлгөн талапкерлерге алардын билими боюнча чектөөлөр белгиленген эмес.

Курагы боюнча чектөө, турган жери жана жарандыгы боюнча чектөө, жөндөмдүүлүгү, соттолгондугу, ошондой эле эркиндигинен ажыратуу жерлеринде (түзөтүү колонияларында) турган адамдарга чектөөлөр бар.

10. БАШКА ЖАРАНДЫГЫ БАР КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖАРАНДАРЫ (МИСАЛЫ, ОРУСИЯ ФЕДЕРАЦИЯСЫНЫН) ӨЗДӨРҮНҮН ТАЛАПКЕРЛИГИН ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТЕРДИН ДЕПУТАТТЫГЫНА, ЖЕРГИЛИКТҮҮ ӨЗ АЛДЫНЧА БАШКАРУУНУН АТКАРУУ ОРГАНДАРЫНЫН БАШЧЫЛЫГЫНЫН КЫЗМАТЫНА КӨРСӨТҮҮГӨ, ОШОНДОЙ ЭЛЕ ШАЙЛООЛОРДО ДОБУШ БЕРҮҮГӨ УКУКТАРЫ БАРБЫ?

Чет өлкөнүн жарандыгын алган адамдар чет өлкөнүн жараны болуп саналат, демек Кыргызстанда активдүү жана пассивдүү шайлоо үкүгүн, башкача айтканда жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына шайлоо жана шайлануу үкүгүн андан ажырайт.

Конституциянын нормаларына ылайык, Кыргыз Республикасынын жарандары болуп эсептелген адамдардын мыйзамдарга жана Кыргыз Республикасы катышуучу бо-

луп саналган эл аралык келишимдерге ылайык, башка мамлекеттин жарандыгына тийиштүүлүгү да таанылат (КР Конституциясынын 50-бер. 2-б.).

Бирок 2016-жылдын июлуна карата абал боюнча Кыргыз Республикасынын мыйзамдары кош жарандуулук боюнча чет өлкөлөрдүн мыйзамдарына карата жөнгө салынган эмес, анткени Кыргыз Республикасы менен башка мамлекеттердин ортосунда кош жарандуулук маселеси боюнча эл аралык келишимдер түзүлгөн эмес.

Ошондуктан Кыргыз Республикасынын жарандары башка мамлекеттин жарандыгын алган учурда (чет өлкөлүк жарандыкты алуу жол-жоболору КР жарандыгынан баш тартуу менен коштолот) чет өлкөнүн жараны болуп эсептелинет.

11. АЙЫЛ ӨКМӨТҮНҮН ЖООПТУУ КАТЧЫСЫ БИР ЭЛЕ УЧУРДА АЙЫЛДЫК КЕҢЕШТИН ДЕПУТАТЫ БОЛУУГА УКУГУ БАРБЫ?

Жооптуу катчы бир эле учурда жергиликтүү кеңештин депутаты боло албайт, анткени ал муниципалдык кызматта турган жергиликтүү өз алдынча башкаруу органы айылдык кеңешке отчет берип турат («Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Мыйзамдын 22-бер. 1-б. 2-п.). Айыл өкмөтүнүн жооптуу катчысы муниципалдык кызматчы болуп саналат, ал айыл өкмөтүнүн башчысы тарабынан кызматка дайындалат жана бошотулат. Жергиликтүү кеңештин депутаттары айыл өкмөтүнүн жооптуу катчысын кызматка дайындоого жана бошотууга кийлигишүүгө укугу жок.

Жооптуу катчы айылдык кеңештин жана айыл өкмөтүнүн ишин уюштурууну камсыз кылуу боюнча иштерди координациялайт, жергиликтүү кеңештин туруктуу (убактылуу) комиссияларына жана депутаттарына, түзүмдүк бөлүмдөрүнө жана жергиликтүү өз алдынча башкаруунун башка органдарына жардам көрсөтөт. Айылдык кеңештин сессияларын, айыл өкмөтүнүн жыйналыштарын жана жергиликтүү жамааттардын курултайларын уюштуруу жана өткөрүү боюнча керектүү материалдарды даярдайт.

Айылдык кеңештин катчысынын иш-милдети айыл өкмөтүнүн жооптуу катчысына жүктөлгөн, ал айылдык кеңештин ишин камсыз кылуу боюнча төмөндөгүлөргө милдеттүү:

- айылдык кеңештин токтомун каттоо журналын жүргүзүүгө;
- айылдык кеңештин сессиясына жана анын туруктуу комиссиясынын жыйынына материалдарды даярдоого, анын ичинде айылдык кеңештин токтомунун жана анын туруктуу (убактылуу) комиссияларынын корутундуларынын долбоорун даярдоо боюнча ишти уюштурууга;
- айылдык кеңештин жана анын туруктуу комиссиясын иш пландарынын долбоорун иштеп чыгууга, бекитилгенден кийин алардын аткарылышын контролдоого;
- сессияларды, туруктуу комиссиялардын жыйындарын чакыруу жөнүндө айылдык кеңештин депутаттарын маалымдоону ишке ашырууга;
- айылдык кеңештин сессияларынын протоколун жүргүзүүгө, кабыл алынган чечимдерди жүзөгө ашыруу боюнча ишти камсыз кылууга;
- жергиликтүү кеңештин документтеринин, анын ичинде туруктуу жана башка депутаттык комиссиялардын документтерин сактоону, системага салууну жана тийиштүү деңгээлде кармап турууну камсыз кылууга;
- убактылуу депутаттык комиссияларга уюштуруучулук жактан жардам көрсөтүүгө;

- жергиликтүү кеңештин иш кагаздарын, анын ичинде айылдык кеңешке жарандардын даттануулары жана кайрылуулары боюнча иштерди, ошондой эле кайрылуучуларды кабыл алуу, депутаттарга жарандардын кайрылууларын каттоо журналын жүргүзүүгө;
- жергиликтүү жамааттын уставына, жергиликтүү кеңештин регламентине ылайык жана жергиликтүү кеңештин төрагасынын жана айыл өкмөтүнүн башчысынын тапшырмасы боюнча башка иш-милдеттерди жүзөгө ашырууга.

12. «ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН ДЕПУТАТЫНЫН СТАТУСУ» ДЕГЕН ЭМНЕ?

Депутатка талапкер ал шайланган жана депутаттык мандат алган учурдан баштап жергиликтүү кеңештин депутатынын статусуна ээ болот.

Жергиликтүү кеңештин депутатынын статусу – бул жергиликтүү кеңештин депутатынын укуктук абалы, ал мыйзам жана жергиликтүү кеңештин регламенти менен аныкталат. Бул депутаттык мандаттын саясий-укуктук табиятына, анын пайда болуусуна, токтотулушуна жана иштеп түрүү мөөнөтүнө байланышкан жергиликтүү кеңештин депутатынын укугун жана милдеттерин аныктаган мыйзамдардын нормаларынын жана регламенттин эрежелеринин жыйындысы. Статус ошондой эле депутаттардын ыйгарым укуктарын, алардын иштерине кепилдиктерди, ошондой эле депутаттардын шайлоочулардын алдында отчет берүүсүн, көзөмөлдө түрүшүн жана жоопкерчилигин баяндайт.

13. ЭМНЕ ҮЧҮН ДЕПУТАТКА ЭМГЕК АКЫ ТӨЛӨНБӨЙТ?

Жергиликтүү кеңештин депутаты өзүнүн ыйгарым укуктарын өндүрүштүк же кызматтык ишинен кол үзбөй туруп жүзөгө ашырат. Башкача айтканда, эгерде мыйзам бул кызматты же ишти депутаттык иш менен айкалыштырууга жол берсе, жергиликтүү кеңештин депутаты өзү жергиликтүү кеңешке депутат болуп шайланганга чейин ээлеген кызматында (жүмүш ордунда) иштөөнү улантуу менен, өзүнүн депутаттык ишмердигин коомдук башталышта (шаардык кеңештин төрагасын кошпогондо) жүзөгө ашырат («Жергиликтүү кеңештердин депутаттарынын статусу жөнүндө» Мыйзамдын 4-бер.).

Бул учурда депутат өзүнүн негизги кесипкөйлүк ишинен эмгек акы алат, сессия өткөрүлгөн учурда иш берүүчү депутаттын эмгек акысын сактоо менен иш ордун убактылуу калтырууга мүмкүнчүлүк берүүгө милдеттүү.

14. ДЕПУТАТТЫК ИШТИН КЕПИЛДИГИ КАНДАЙ?

Жергиликтүү кеңеш менен алдын ала макулдашпай туруп, депутат менчигинин түрүнө карабастан ишканалардын жетекчисинин демилгеси боюнча жүмүштан бошотулууга, ошондой эле тартиптик жаза иретинде төмөн акы төлөнүүчү ишке (кызматка) которулууга тийиш эмес. Жергиликтүү кеңештин сессияларынын аралыгында жергиликтүү кеңештин төрагасынын жана мандат комиссиясынын, депутаттык ишмердик жана этика боюнча комиссиясынын макулдугу талап кылынат. Буга ишкана, мекеме,

уюм толук жоюлган учурлар кирбейт.

Депутаттын ыйгарым укуктары ага берилген депутаттын күбөлүгү жана төш белгиси менен ырасталат. Депутаттын күбөлүгүнүн жана төш белгисинин үлгүлөрү, ошондой эле алар жөнүндөгү жобо мыйзам менен бекитилет.

Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарында жана башка уюмдарда өзүнүн шайлоочуларын колдоо, алардын укуктарын жана кызыкчылыктарын коргоо, Кыргыз Республикасынын Конституциясында, мыйзамында жана башка ченемдик укуктук актыларында каралган жергиликтүү маанидеги маселелерди чечүү боюнча ыйгарым укуктарды ишке ашыруу жергиликтүү кеңештин депутатынын негизги милдеттери болуп саналат. Кыргыз Республикасынын Конституциясында жана колдонуудагы мыйзамдарында каралган учурлардан тышкары, жергиликтүү кеңештин депутатынын ыйгарым укуктарын эч ким чектөөгө укуксуз.

Тийиштүү жергиликтүү кеңештер жана алардын органдары депутаттар өз ыйгарым укуктарын натыйжалуу жүзөгө ашыруусу үчүн зарыл шарттарды камсыз кылышат. Мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун жана жарандардын бирикмелеринин органдары, ишканалар, мекемелер, уюмдар, алардын кызмат адамдары депутаттардын ыйгарым укуктарын жүзөгө ашыруусуна көмөк көрсөтүүгө милдеттүү («Жергиликтүү кеңештердин депутаттарынын статусу жөнүндө» Мыйзамдын 1, 2, 24, 25-бер.).

15. ДЕПУТАТ КАНДАЙ УЧУРДА ДЕПУТАТТЫК МАНДАТЫНАН АЖЫРАЙТ?

Депутаттык мандат төш белги жана аймактык шайлоо комиссиясынын төрагасы тарабынан кол коюлган күбөлүк менен тастыкталат, ал депутатка шайлоонун жыйынтыктарын аныктоого ылайык аны жергиликтүү кеңештин депутаттыгына шайлангандан кийин тапшырылат.

Жергиликтүү кеңештин депутаты депутаттык мандаттан төмөнкү учурларда ажыратылат:

- 1) ал депутаттык ыйгарым укуктарды токтоткондугу же фракциядан чыккандыгы жөнүндө жазуу жүзүндөгү арызды берсе;
- 2) депутатты аракетке жөндөмсүз же соттун чечими боюнча чектелүү аракетке жөндөмсүз деп таанылса;
- 3) депутаттын кайтыш болуусу же аны дайынсыз жок болду же кайтыш болду деп жарыялоо тууралуу соттун чечими мыйзамдуу күчүнө кирсе;
- 4) депутатка карата соттун айыптоочу өкүмү күчүнө кирсе;
- 5) депутаттык ыйгарым укуктарды аткаруу менен айкалышпаган ишке өтсө же ал ишти таштабаса;
- 6) Кыргыз Республикасынын чектеринен сырткары туруктуу жашоо үчүн чыгып кетсе;
- 7) башка жерге туруктуу жашоо үчүн кетип, анда жашоо депутаттык функцияларды туруктуу жана натыйжалуу аткарууга мүмкүн болбосо;
- 8) Кыргыз Республикасынын жарандыгынан чыкса же жоготсо же башка жарандыкты алса;
- 9) шайлоолордун натыйжалары анык эмес деп таанылса же шайлоонун натыйжалары жокко чыгарылса;
- 10) жергиликтүү кеңеш таркатылса.

16. ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН ДЕПУТАТЫНЫН СТАТУСУН КАЙСЫ КЫЗМАТТАР ЖАНА ИШТИН ТҮРЛӨРҮ МЕНЕН АЙКАЛЫШТЫРСА БОЛОТ? ЖАҢЫ МЫЙЗАМДАР БОЮНЧА МЕКТЕПТИН ДИРЕКТОРЛОРУ, ЭГЕРДЕ АЛАР ШАЙЛАНЫП КАЛЫШКАН БОЛУШСА, ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН ДЕПУТАТЫ БОЛО АЛЫШАБЫ ЭГЕРДЕ АЛАР ШАЙЛАНЫП КАЛЫШКАН БОЛСО?

«Жергиликтүү кеңештин депутаттарына бир эле маалда мамлекеттик жана муниципалдык кызмат орундарын айкалыштырууга уруксат берилет, буга төмөндө саналган кызмат орундары кирбейт.

Алсак, жергиликтүү кеңештин депутаты төмөнкү учурларда мамлекеттик жана муниципалдык кызмат орундарын айкалыштыра албайт:

1. эгерде ал жетекчилик кызмат ордун ээлеген мамлекеттик орган же жергиликтүү өз алдынча башкаруу органы ал депутаты болуп саналган жергиликтүү башкаруунун өкүлчүлүктүү органы да (айылдык аймактын же шаардын жергиликтүү кеңеши) ошол эле айылдык аймактын же шаардын аймагынын чектеринде жайгашкан болсо;

2. эгерде ал мамлекеттик же муниципалдык кызматта турган мамлекеттик орган же жергиликтүү өз алдынча башкаруу органы ал депутаты болуп саналган жергиликтүү өз алдынча башкаруунун өкүлчүлүктүү органына (айылдык аймактын же шаардын жергиликтүү кеңешине) отчеттуу болсо;

3. эгерде ал мамлекеттик же муниципалдык кызматта турган мамлекеттик органдын же жергиликтүү өз алдынча башкаруу органынын жетекчисин шайлоого, дайындоого, бошотууга сунуштоо ал депутаты болуп саналган ошол жергиликтүү өз алдынча башкаруунун өкүлчүлүктүү органынын (айылдык аймактын же шаардын жергиликтүү кеңешинин) ыйгарым укуктарына тийиштүү болсо.

Мындан тышкары, депутаттык ыйгарым укуктарды ошондой эле республикалык жана жергиликтүү бюджеттердин каражаттарынын эсебинен тиешелүү айылдык аймактын же шаардын калкына кызматтарды көрсөткөн мамлекеттик же муниципалдык ишкананын, мамлекеттик же муниципалдык билим берүү жана саламаттыкты сактоо мекемесинин жетекчисинин кызмат орду менен айкалыштырууга болбойт.

Мындай учурларда мамлекеттик жана муниципалдык ишканалардын жетекчилери, ЖОЖдордун ректорлору, кесиптик лицейлердин, колледждердин, мектептердин директорлору, ооруканалардын, бейтапканалардын башкы дарыгерлери, балдар бакчаларынын башчылары, республикалык жана жергиликтүү бюджеттердин каражаттарынын эсебинен жергиликтүү калкка кызматтарды көрсөтүүчү башка уюмдардын жетекчилери депутат боло алышпайт («Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Мыйзамдын 22-беренеси, «Кыргыз Республикасынын депутаттарынын статусу жөнүндө» Мыйзамдын 5-беренеси).

17. ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН ДЕПУТАТЫНЫН ИШМЕРДИГИ МУНИЦИПАЛДЫК СТАЖ КАТАРЫ ЭСЕПТЕЛИНЕБИ?

«Мамлекеттик жарандык кызмат жана муниципалдык кызмат жөнүндө» Мыйзамда белгиленген түшүнүктөргө ылайык муниципалдык кызмат – бул Конституцияда жана башка ченемдик-укруктук актыларда аныкталган милдеттерди, иш-милдеттерди жана бийликтик ыйгарым укуктарды туруктуу негизде жүзөгө ашыруу боюнча Кыргыз Республикасынын жарандарынын жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарындагы кесипкөй кызматтык иши.

Муниципалдык кызматчы (мындан ары - кызматчы) - жергиликтүү өз алдынча башкаруу органында административдик кызмат ордун ээлеген, кызмат орду боюнча берилген ыйгарым укуктарды ишке ашыруу боюнча кесипкөй кызматтык ишти жергиликтүү бюджеттин каражаттарынан акчалай сыйакы алуу менен туруктуу негизде жүзөгө ашырган жана аларды аткаруу үчүн жоопкерчилик тарткан Кыргыз Республикасынын жараны. Муниципалдык кызматтын муниципалдык кызмат орундары бар. Муниципалдык кызмат орду – бул жергиликтүү өз алдынча башкаруунун өкүлчүлүктүү жана аткаруу органдарындагы (жергиликтүү кеңештер, айыл өкмөтү, шаарлардын мэриялары) ыйгарым укуктардын көлөмү жана жоопкерчилиги белгиленген кызмат орду. Муниципалдык кызмат орундары саясий жана административдик болуп бөлүнөт. Саясий муниципалдык кызмат орундарына жергиликтүү кеңештин депутаттарынын кызмат орундары, айыл өкмөтүнүн башчылары, шаарлардын мэрлери жана тикелей же кыйыр шайлоолор аркылуу башка шайлануучу кызмат орундары кирет.

Административдик муниципалдык кызмат орундарына өткөрүлгөн конкурстун натыйжалары боюнча эмгек келишимин (контракт) түзүү жолу айыл өкмөтүнүн башчысы, шаарлардын мэрлери, шаардык кеңештин төрагасы тарабынан дайындалуучу муниципалдык кызмат орундары кирет.

Ошону менен бирге «Жергиликтүү кеңештердин депутаттарынын статусу жөнүндө» Мыйзамы депутаттын жергиликтүү кеңештеги иштеген убактысы муниципалдык кызмат стажына, ошондой эле жергиликтүү кеңештин депутаты болуп шайланганга чейин иштеген адистиги боюнча иш (кызмат) стажына кошулат деп эсептейт (жогорудагы Мыйзамдын 25-беренеси).

Ошол себептен, «Жергиликтүү кеңештердин депутаттарынын статусу жөнүндө» Мыйзам депутаттык ишти муниципалдык кызматтын стажына эсептөөгө уруксат берет, анткени жергиликтүү кеңештин депутаты жергиликтүү калк тарабынан калктын укуктарын жана кызыкчылыктарын коргоо, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун өкүлчүлүктүү органдарында жана башка уюмдарда шайлоочулардын эркин билдирүү максатында шайланат, ошондой эле туруктуу (убактылуу) комиссияларда депутаттык ишти жүргүзөт, жергиликтүү маанидеги маселелерди чечүүгө багытталган айылдык аймактын/шаарлардын бардык түргундары үчүн жалпы милдеттүү ченемдик-укруктук актыларды кабыл алат.

18. ДЕПУТАТ ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТЕ ЖАНА АНЫН ОРГАНДАРЫНДА КАНДАЙ УКУКТАРГА ЭЭ?

Жергиликтүү кеңештин депутаты жергиликтүү кеңештин жана өзү курамына кирген анын органдарынын заседаниелеринде каралуучу бардык маселелер боюнча чечүүчү добуш укугунан пайдаланат. Ар бир депутат жергиликтүү кеңеште жана өзү курамына кирген анын органдарында бир добушка ээ болот. Жергиликтүү кеңештин кайсы бир органынын курамына кирбеген депутат анын ишине кеңеш берүүчү добуш укугу менен катыша алат.

Жергиликтүү кеңештин депутаты:

- тийиштүү жергиликтүү кеңештин органына шайлоого жана шайланууга;
- жергиликтүү кеңештин жана анын органдарынын кароосу үчүн маселелерди сунуш кылууга;
- жергиликтүү кеңештин жана анын органдарынын заседаниесинин күн тартиби, талкуулануучу маселелерди кароонун тартиби жана алардын маани маңызы боюнча сунуштарды жана сын-пикирлерди киргизүүгө;
- чечимдердин долбоорлорун, жергиликтүү кеңеш же анын органы кабыл алуучу башка документтерди, аларга карата түзөтүүлөрдү кароо үчүн киргизүүгө;
- жергиликтүү кеңеш түзүүчү органдардын жекече курамы жана жергиликтүү кеңеш тарабынан шайлануучу, дайындалуучу же бекитилүүчү кызмат адамдарынын талапкерлери боюнча ой-пикирин айтууга;
- жергиликтүү кеңеш түзгөн органдарга, алардын курамына кирген адамдарга, ошондой эле жергиликтүү кеңеш шайлаган, дайындаган же бекиткен адамдарга ишеним көрсөтпөө жөнүндө маселе коюуга;
- талаш-тартыштарга катышууга, суроо-талаптар менен кайрылууга, баянда-мачыларга, кошумча баяндамачыларга, заседаниеге төрагалык кылуучуга суроолорду берүүгө;
- жергиликтүү кеңештин сессиясында жергиликтүү кеңешке отчеттуу, болбосо анын контролдугу астындагы ар кандай органдын же кызмат адамынын, ошондой эле тийиштүү жергиликтүү кеңештин кызмат өтөшүнө кирген маселелер боюнча анын аймагында иштеген башка органдардын жана кызмат адамдарынын отчетун же маалыматын угуу жөнүндө сунуштарды киргизүүгө;
- өзүнүн сунуштарын негиздөө менен жана добуш берүүнүн жүйө себептери боюнча чыгып сүйлөөгө, маалыматтарды берүүгө;
- жергиликтүү кеңештин жана органдарынын заседаниелеринде, эгерде алар коомдук мааниге ээ болсо, жарандардын же алардын бирикмелеринин кайрылууларынын, арыздарынын, резолюцияларынын, петицияларынын тексттерин жергиликтүү кеңеш белгилеген тартипте жарыялоого укуктуу.
- Кыргыз Республикасынын мыйзамдары жана жергиликтүү кеңештин регла- менти менен ага берилген башка укуктардан пайдаланууга.

Депутат жергиликтүү кеңештин сессиясында талкууланган маселе боюнча өзүнүн жарыя айтылбаган сөзүнүн, сунуштарынын жана сын-пикирлеринин текстин, жергиликтүү кеңештин же өзү катышкан анын органынын заседаниесинин протоколуна киргизүү үчүн төрагалык кылуучуга бере алат.

Депутаттын жергиликтүү кеңештин сессиясында айткан жана заседаниесинде төрагалык кылуучуга кат түрүндө берилген сунуштары менен сын-пикирлери жерги- ликтүү кеңеш тарабынан, болбосо анын тапшыруусу боюнча жергиликтүү кеңештин комиссияла-

ры тарабынан каралат же тийиштүү органдардын жана кызмат адамдары-нын кароосуна жөнөтүлөт, алар бул сунуштарды жана сын-пикирлерди, эгерде жерги-ликтүү кеңеш тарабынан башка мөөнөт белгиленбесе, бир айлык мөөнөттөн кечик-тирбей кароого жана кароонун натыйжалары тууралуу сунуштарды киргизген жана сын-пикирлерин айткан депутаттардын тикелей өздөрүнө, ошондой эле жергиликтүү кеңештин төрагасына билдирүүгө милдеттүү. (Жергиликтүү кеңештин депутатынын статусу жөнүндө» Мыйзамдын 10-беренеси)

19. АЙЫЛДЫК КЕҢЕШТИН ДЕПУТАТТАРЫ ДЕПУТАТТЫК ФРАКЦИЯЛАРДЫ ЖЕ ТОПТОРДУ ТҮЗӨ АЛЫШАБЫ?

Айылдык кеңештин депутаттары айылдык кеңештерде депутаттык фракциялар-ды, фракциялардын коалициясын түзүүгө же депутаттык фракцияларга, фракциялар-дын коалициясына биригүүгө укугу жок.

«Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Мыйзамдын талаптарына ылайык депутаттык фракцияларга депутаттык мандат алгандан кийин шаардык кеңештин депутаттары биригишет.

Бирок шайлоо округдарында жана эмгек жамааттарында депутаттык ыйгарым укуктарды жүзөгө ашыруу боюнча, биргелешип иштөө үчүн айылдык кеңештин депутаттары өз ара макулдашуу менен депутаттык топторго бириге алышат. Депутаттык топ үчтөн кем эмес депутаттардан турат. («Жергиликтүү кеңештердин депутаттарынын статусу жөнүндө» Мыйзамдын 21-бер.)

Депутаттык топ, ошол шайланган жергиликтүү кеңештин ыйгарым укуктарынын мөөнөтүнүн ичинде, кайсыл мезгилде болбосун анын курамына кирүүнү депутаттардын чогулушунун чечими боюнча уюштурулушу мүмкүн.

Депутаттык топту түзүү уюштуруу жыйналышынын протоколу менен таризделет. Протоколдо депутаттык топтун максаттары жана милдеттери, анын расмий аталышы, тизмелик курамы, жетекчиси, депутаттык топтун атынан чыгып сүйлөөчү жана айыл-дык кеңештин сессиясында анын атынан чыгуучу ыйгарым укуктуу адам жөнүндө маалымат көрсөтүлөт.

Топтун жетекчисинин сунуштамасы боюнча депутаттык топ айылдык кеңеште каттоодон өтөт.

Депутаттык топту каттоо депутаттык топ түзүлгөндүгү жөнүндө айылдык кеңештин төрагасынын жазуу жүзүндөгү билдирмесинин; депутаттык топтун уюштуруу жыйналышынын протоколунун; депутаттык топко киргендиги жөнүндө депутаттардын жазуу жүзүндөгү арыздарынын негизинде айылдык кеңештин токтому менен жүргүзүлөт.

Айылдык кеңештин төрагасы депутаттык топ катталгандыгы жөнүндө депутаттарга маалымат берет, катталган депутаттык топтун ишине көмөктөшөт, алардын ишин координациялайт жана депутаттык топтун иши жөнүндө маалыматты уга алат.

Депутаттык топтун ички иш-аракеттери өздөрү тарабынан жүргүзүлөт жана кеңештин регламентине жана башка ченемдик-укуктук актыларга карама-каршы келбеши керек.

Депутат бир гана депутаттык топто болууга укуктуу.

Депутаттык топтун курамына кирген депутаттар депутаттык топтун жетекчисин шайлашат.

Депутаттык топтун иши төмөндөгү негиздер боюнча токтотулушу мүмкүн: айыл-дык кеңештин ыйгарым укуктары токтогондо; депутаттык топ түзүлгөн мөөнөт бүткөндө; андан айрым депутаттар чыгып кеткенде; эгерде анын курамында үчтөн аз депутат калса.

ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН ТУРУКТҮҮ ЖАНА УБАКТЫЛУУ КОМИССИЯЛАРЫ ЖӨНҮНДӨ

20. ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН ТУРУКТҮҮ КОМИССИЯЛАРЫ КАНДАЙ ЖОЛ МЕНЕН ЖАНА ЭМНЕ ҮЧҮН ТҮЗҮЛӨТ?

Жергиликтүү кеңештин ишинде туруктуу (убактылуу) комиссияларга өзгөчө роль жүктөлөт, аларсыз жергиликтүү кеңеш өзүнүн сессияларында маселелерди кароого укугу жок. Туруктуу комиссияларда алдын ала каралбай, тийиштүү корутундусу жок чыгарылган маселелер формалдуу-декларативдүү мүнөзгө ээ болот. Мындай маселелер боюнча чечим «Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Мыйзамдын талаптарын бузгандык деп эсептелинет.

Ошол эле учурда туруктуу комиссиялар кароону талап кылбаган маселелер бар экендигин эске алуу керек. Алсак арыздар, кайрылуулар, депутаттык суроо-талаптар жана суроолор сыяктуу маселелер, булар күн тартибиндеги «ар кандай маселелер» категориясына киргизилип каралышы мүмкүн.

Жергиликтүү кеңештин туруктуу комиссиялары кеңештин карамагына кирген маселелерди алдын ала кароо жана даярдоо, ошондой эле кеңештин чечимдерин жүзөгө ашырууга катышуу, ведомстволук баш ийүүдөгү аймакта жайгашкан мекемелердин жана уюмдардын ошол чечимдерди аткаруусун контролдоо үчүн түзүлөт («Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Мыйзамдын 32, 33, 34-бер.).

Жергиликтүү кеңештин сессиясына чыгарылган маселелер туруктуу комиссиянын мүчөлөрү тарабынан дыкат каралып чыгууга тийиш. Зарыл болгон учурда адистер, көз карандысыз эксперттер тартылат. Комиссия маселени отчет берүүчү жана кызыкдар уюмдардын, мекемелерди, ишканалардын жана алардын кызмат адамдарынын катышуусунда карай алат. Маселени алдын ала кароонун жыйынтыктары боюнча туруктуу комиссия тийиштүү сунушу менен өзүнүн оң же терс корутундусун берет, ал жергиликтүү кеңештин депутаттары тарабынан талкуулоо жана тийиштүү чечим кабыл алуу үчүн сессияга чыгарылат.

Туруктуу комиссиялар жергиликтүү кеңештин ыйгарым укугунун мөөнөтүнө жергиликтүү кеңештин токтому менен түзүлөт. Туруктуу комиссиялардын тизмеси жана алардын сандык курамы жергиликтүү кеңешке шайланган депутаттардын сандык курамын эске алуу менен жергиликтүү кеңеш тарабынан аныкталат жана депутаттардын жалпы санынын көпчүлүк добушу менен бекитилет.

Туруктуу комиссиялардын мүчөлөрү жергиликтүү кеңештин депутаттары тарабынан депутаттардын жалпы санынын көпчүлүк добушу менен шайланат.

Жергиликтүү кеңештин депутаты бир гана туруктуу комиссиянын мүчөсү болууга укуктуу, зарылчылык болгон учурда, курамы 11 депутаттан турган айыл кеңеши депутаттын эки туруктуу комиссияга мүчөсү болуу укугу жөнүндө чечим кабыл ала алат. Мындай аракеттер туруктуу комиссиялардын мүчөлөрүнүн кворумун сактоого жана

чечимдерди кабыл алууга шарт түзүшү мүмкүн. Жергиликтүү кеңештин төрагасы жана анын орун басары туруктуу комиссиялардын курамына кире албайт. Шаардык кеңештин депутаты фракциялардын же фракциялардын коалицияларынын лидерлеринин туруктуу комиссиялардын мүчөлөрү болуусуна чектөөнү регламентте карай алат, бирок милдеттүү эмес.

Туруктуу комиссиялардын мүчөлөрү комиссиянын мүчөлөрүнүн ичинен көпчүлүк добуш менен комиссиянын төрагасын шайлоого укуктуу. Туруктуу комиссиянын төрагасы жергиликтүү кеңештин сессиясында депутаттардын жалпы санынын көпчүлүк добушу менен бекитилет.

Комиссиянын төрагасы өзүнүн милдетин аткарбаган учурда комиссиянын мүчөлөрүнүн көпчүлүгүнүн добушу менен кайра шайланышы мүмкүн.

Туруктуу комиссия жергиликтүү кеңештин сессиясынын алдында жоопкерчилик тартышат жана ага отчет берет. Кезектеги жыл аяктаганда туруктуу комиссия өз иши тууралуу жергиликтүү кеңешке отчет берет.

Жергиликтүү кеңеш өзүнүн мөөнөтүндө, зарылчылык жаралган учурда, жаңы туруктуу комиссияларды түзүүгө, мурда түзүлгөндөрүн жоюуга жана кайра түзүүгө, анын курамына өзгөртүү киргизүүгө укугу бар.

ТУРМУШТАН МИСАЛ

Жергиликтүү кеңештин депутаттарынын курамын эске алуу менен жергиликтүү кеңеште төмөндөгү маселелер боюнча туруктуу комиссиялар түзүлүшү мүмкүн:

- *регламент, депутаттык этика жана мандат боюнча;*
- *ишти уюштуруу, жергиликтүү өз алдынча башкарууну өнүктүрүү, жалпыга маалымдоо каражаты, коомдук уюмдар жана жергиликтүү жамааттар менен байланыш боюнча;*
- *бюджет, экономика, муниципалдык менчик, инвестиция, ишкердик иштер жана тышкы экономикалык байланыш боюнча;*
- *мыйзамдуулукту, укук тартибин сактоо, жарандардын укугун жана кызыкчылыгын коргоо боюнча;*
- *архитектура, курулуш, транспорт боюнча;*
- *жер, айыл чарбасы жана экология боюнча;*
- *жаштар, спорт жана маданият боюнча.*

21. ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН ТУРУКТУУ КОМИССИЯЛАРЫНЫН ЫЙГАРЫМ УКУКТАРЫНА КАНДАЙ МАСЕЛЕЛЕР КИРЕТ?

Жергиликтүү кеңештин туруктуу комиссиялары өздөрүнүн компетенцияларынын чектеринде:

- шаарды, айыл аймагын экономикалык, социалдык жана маданий жактан өнүктүрүүгө байланышкан маселелерди даярдоону жана алдын ала кароону, аларды тийиштүү корутундусу же чечими менен жергиликтүү кеңештин сессиясында кароого киргизүүнү ишке ашырат;

- жергиликтүү бюджетти, пландардын жана бюджеттин аткарылышын алдын ала карайт, алар боюнча өздөрүнүн сын-пикирлерин даярдайт, жергиликтүү бюджеттин долбооруна корутундусун жана сунуштарын берет;
- өздөрүнүн карамагындагы маселелер боюнча коомдук угууларды өткөрүү боюнча сунуштарды киргизет;
- өздөрүнүн ишин уюштуруу маселелерин чечет;
- жергиликтүү кеңештин чечимдеринин, жергиликтүү жамааттын уставынын жоболорунун аткарылышына көзөмөл жүргүзүүнү ишке ашырат;
- каралып жаткан маселени талкуулоо үчүн башка комиссияга өткөрүп берүү жөнүндө жергиликтүү кеңештин төргасына сунуш киргизет;
- башка комиссия караган маселе боюнча өзүнүн пикирин билдирет.
- Регламентке жана башка ченемдик-укуктук актыларга ылайык башка ыйгарым укуктарды аткарат.

Туруктуу комиссиялар төмөндөгүлөргө укуктуу:

- өзүнүн ишине илимпоздорду, адистерди, практикалык кызматкерлерди жана башка адамдарды тартууга;
- өздөрүнүн карамагындагы маселер боюнча шаардын, айыл аймагынын территориясында жайгашкан мамлекеттик бийлик органдарынын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын, менчигинин түрүнө карабастан ишканалардын, мекемелердин жана уюмдардын жетекчилерин жана адистерин угууга;
- мамлекеттик жана коомдук органдардан жана уюмдардан, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органдарынан, кызмат адамдарынан өздөрүнүн иши үчүн керектүү материалдарды жана документтерди суратып алууга, алар бир айлык мөөнөттөн кеч эмес аларды комиссияга берүүгө милдеттүү;
- башка туруктуу комиссиялар менен бирдикте кошмо жыйналыштарды өткөрүүгө;
- өздөрүнүн карамагындагы маселелер боюнча коомдук угуулардын өткөрүлүүсүнө көмөк көрсөтүүгө.
- Жергиликтүү кеңештин туруктуу комиссиялары шаардын жана айылдын аймагында жайгашкан уюмдардын жана мекемелердин финансылык-чарбалык жана оперативдүү-чарбалык иштерине кийлигишүүгө укугу жок («Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Мыйзамдын 33-бер.).

Жергиликтүү кеңештин туруктуу комиссиялары шаардын жана айыл аймагынын территориясында жайгашкан уюмдардын жана мекемелердин финансылык-чарбалык жана оперативдүү-чарбалык иштерине кийлигишүүгө укугу жок («Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Мыйзамдын 33-бер.).

22. ТУРУКТУУ КОМИССИЯНЫН ЖЫЙНАЛЫШЫН КИМ ЧАКЫРАТ, ЖЫЙНАЛЫШТЫ ӨТКӨРҮҮНҮН ТАРТИБИ КАНДАЙ?

Туруктуу комиссиянын жыйналышы комиссиянын иштөө планына ылайык чакырылат. Комиссиянын жыйналышын комиссиянын төрагасы өзүнүн демилгеси боюнча комиссиянын мүчөлөрүнүн үчтөн биринин, ошондой эле жергиликтүү кеңештин төрагасынын жана анын орун басарынын талабы боюнча чакырат.

Туруктуу комиссиянын маселелери анын мүчөлөрү тарабынан эркин талкуулоо

жана чечимдерди коллегиялдуу кабыл алуу жолу менен каралат. Туруктуу комиссиянын чечими комиссиянын мүчөлөрүнүн жалпы санынын көпчүлүк добушу менен кабыл алынат жана корутунду же чечим түрүндө жол-жоболоштурулат.

Комиссиянын курамынын жарымынан көбү катыша, комиссиянын жыйналышы укук ченемдүү болот. Комиссиянын чечими комиссиянын мүчөлөрүнүн жалпы санынын көпчүлүк добушу менен кабыл алынат.

Туруктуу комиссиялардын жыйналыштары коомчулук үчүн ачык, кызыккан бардык тараптар жергиликтүү кеңештин регламентинде белгиленген тартипте туруктуу комиссиялардын жыйналыштарына катыша алышат.

Эгерде каралып жаткан маселе мыйзамдарга ылайык мамлекеттик жашыруун сырга таандык болсо, туруктуу комиссиянын мүчөлөрү комиссиянын жыйналышын жабык өткөрүү тууралуу чечим кабыл алышы мүмкүн.

Комиссиянын төрагасы үч суткадан кеч эмес мөөнөттө жыйналышты өткөрүү датасы жана анда каралуучу маселелер жөнүндө комиссиянын мүчөлөрүнө, жергиликтүү кеңештин төрагасына жана анын орун басарына кабарлайт, ошондой эле жарандарды жана чакырылган адамдарды алдын ала маалымдоо жөнүндө чараларды кабыл алат.

Туруктуу комиссиянын жыйналышына кеңеш берүүчү добуш укугу менен ошол комиссиянын мүчөсү эмес жергиликтүү кеңештин депутаттары, ошондой эле жергиликтүү кеңештин төрагасы жана анын орун басары катыша алат. Алар талкууланып жаткан маселе боюнча өздөрүнүн пикирлерин айта алышат.

Комиссиянын чечимине жана корутундусуна анын төрагасы кол коет, ал жок болгон учурда комиссиянын чечимине комиссиянын төрагасынын орун басары кол коет.

Туруктуу комиссиянын жыйналышына кеңеш берүүчү добуш укугу менен ошол комиссиянын мүчөсү эмес жергиликтүү кеңештин депутаттары, ошондой эле жергиликтүү кеңештин төрагасы жана анын орун басары катыша алат. Алар талкууланып жаткан маселе боюнча өздөрүнүн пикирлерин айта алышат.

Комиссиянын чечимине жана корутундусуна анын төрагасы кол коет, ал жок болгон учурда комиссиянын чечимине комиссиянын төрагасынын орун басары кол коет.

ТУРМУШТАН МИСАЛ

АӨ башчысына муниципалдык балдар бакчасынын директору өрт жабдуусун – өрт өчүргүчтү сатып алуу үчүн финансылык жардам көрсөтүү өтүнүчү менен кайрылды. Өрт инспекциясынын инспектору сатып алуу зарылдыгын протоколдо жазып жана тездетилген тартипте бир айдын ичинде бул кемчиликти оңдоону көрсөткөн.

Башчы айыл өкмөтүнүн финансы-экономикалык бөлүмүнүн башчысына финансы-бюджет маселелери боюнча туруктуу комиссияда талкуулап жана биргелешкен чечим кабыл алууну тапшырган.

Финансы-экономикалык бөлүмүнүн башчысы туруктуу комиссиянын төрагасына кабарлаган, ал 3 күндөн кийин боло турган жыйналышка туруктуу комиссиянын бардык мүчөлөрүн, балдар бакчасынын директорун жана ата-энелер комитетинин төрагасын чакырган.

Туруктуу комиссиянын жыйналышында балдар бакчасы үчүн кошумча каражат бөлүү жөнүндө маселени айылдык кеңештин кезектеги сессиясында кароо жөнүндө чечим кабыл алынган.

23. ТУРУКТУУ КОМИССИЯНЫН ТӨРАГАСЫ КАНДАЙ ЫЙГАРЫМ УКУКТАРГА ЭЭ?

Комиссиянын төрагасы:

- комиссиянын дарегине келип түшкөн документтер жөнүндө комиссиянын мүчөлөрүнө маалымдайт;
- комиссиянын мүчөлөрү менен бирдикте иш планын жана комиссиянын жыйналышынын күн тартибин түзөт;
- комиссиянын жыйналышын чакырат жана керектүү документтерди жана башка материалдарды даярдоону уюштурат;
- комиссиянын чечими боюнча комиссиянын мүчөлөрүнө тапшырмаларды берет;
- комиссиянын ишине байланышкан материалдар жана документтер менен комиссиянын мүчөлөрүн тааныштырат;
- убактылуу жана жумушчу комиссиялардын ишине катышууга комиссия мүчөлөрүн сунуш кылат;
- туруктуу комиссиянын жыйналышына жергиликтүү жамааттын мүчөлөрүн, мамлекеттик органдардын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын, коомдук уюмдардын өкүлдөрүн, адистерди, эксперттерди жана илимпоздорду катышуу үчүн чакырат;
- комиссиянын жыйналышына төрагалык кылат;
- жергиликтүү кеңештин төрагасы жана төраганын орун басары менен туруктуу байланыш түзүп турат, комиссиянын жыйналыштарында каралган маселелер жөнүндө, ошондой эле комиссиянын чечимдерин жана сунуштарын ишке ашыруу үчүн кабыл алынган чаралар тууралуу маалымат берет;
- комиссиянын чечимдерин аткаруу боюнча ишти уюштурат, чечимдердин аткарылышы жана комиссиянын сунуштарынын каралышы жөнүндө комиссиянын мүчөлөрүн маалымдайт;
- жергиликтүү кеңештин сессиясында комиссиянын иши жөнүндө жыл сайын отчет берет.

24. ТУРУКТУУ КОМИССИЯЛАРДЫН МҮЧӨЛӨРҮНДӨ КАНДАЙ УКУКТАР ЖАНА МИЛДЕТТЕР БАР?

Туруктуу комиссиялардын мүчөлөрү жергиликтүү кеңештин депутаттары тарабынан депутаттардын жалпы санынын көпчүлүк добушу менен шайланат. Ал үчүн депутаттар жергиликтүү кеңештин төрагасына арызда көрсөтүлгөн туруктуу комиссиянын курамына киргизүү тууралуу арыздарын беришет. Мындай учурда жергиликтүү кеңештин төрагасы жергиликтүү кеңештин депутаттарынын сандык курамын жана уюштурулган туруктуу комиссиялардын санын эске алып, аларда кворумдун болушун камсыз кылуу максатында депутаттарды тигил же бул туруктуу комиссияларга сунуш кылууга укугу бар, анткени туруктуу комиссиялар үч адамдан кем депутаттардын саны менен уюштурулушу мүмкүн эмес.

Туруктуу комиссиялардын мүчөлөрү төмөнкүлөргө укуктуу:

- туруктуу комиссиянын жыйналыштарында кароо үчүн сунуштарды киргизүүгө;

- комиссиянын жыйналышынын күн тартиби, кароонун тартиби жана талкуулануучу маселенин маңызы боюнча сунуштарды жана сын-пикирлерди киргизүүгө;
- комиссиянын компетенциясына кирген маселелер боюнча кызмат адамдарынын маалыматтарын угунун зарылдыгы тууралуу сунуштарды киргизүүгө;
- комиссиянын чечимдеринин, корутундуларынын долбоорлоруна сынпикирлерди жана сунуштарды киргизүүгө;
- өзүнүн сунуштарын негиздеп чыгып сүйлөөгө, маалымат берүүгө;
- комиссиянын компетенциясына кирген маселелер боюнча маалымат алууга.

Туруктуу комиссиялардын мүчөлөрү төмөнкүлөргө милдеттүү:

- жергиликтүү кеңештин Регламентинин жоболорун сактоого;
- алар мүчөлөрү болуп саналышкан туруктуу комиссиянын бардык жыйналыштарына катышууга. Жүйөлүү себептер менен комиссиянын жыйналышына катышууга мүмкүнчүлүк болбой калган учурда комиссиянын төрагасына билдирүүгө;
- ал кабыл алган чечимдерди турмушка ашырууга активдүү катышууга, комиссиянын тапшырмаларын аткарууга.

Комиссия карап жаткан маселелерди чечүүгө активдүү катышуу үчүн комиссиянын мүчөлөрү шарттар менен камсыз кылынат жана аларга керектүү материалдар берилет.

Комиссиянын тапшыруусу боюнча комиссиянын мүчөлөрү комиссиянын карамагына кирген маселелерди жеринде иликтешет, комиссияга өздөрүнүн тыянактарын жана сунуштарын билдирет.

Комиссия тарабынан сунуштары колдоого алынбай калган комиссиянын мүчөлөрү ошол маселе жергиликтүү кеңештин жыйналышында талкууланган учурда сунуштарын жазуу же оозеки формасында жергиликтүү кеңештин сессиясына алып чыга алат.

25. ТУРУКТУУ КОМИССИЯЛАРДЫН ДЕПУТАТТАРЫ ТУРУКТУУ КОМИССИЯЛАРДЫН КОШМО ЖЫЙНАЛЫШТАРЫН ӨТКӨРӨ АЛЫШАБЫ?

Бир нече туруктуу комиссиялардын карамагына кирген маселелерди туруктуу комиссиялардын төрагаларынын сунуштары боюнча, ошондой эле жергиликтүү кеңештин тапшырмасы боюнча туруктуу комиссиялар чогуу карашат.

Бир нече туруктуу комиссиялардын карамагына кирген маселелерди иликтөө жана кароо кошмо жыйналыштарда жүргүзүлөт.

Кошмо жыйналыш эгерде ага ар бир туруктуу комиссиянын курамынын жарымынан көбү катышса, укук ченемдүү болот. Комиссиялардын кошмо жыйналышын өз ара макулдашуу менен ошол комиссиялардын төрагалары алып барат.

Кошмо жыйналышта каралган маселелер боюнча чечим жөнөкөй көпчүлүк добуш менен кабыл алынат жана ага ошол комиссиялардын төрагалары кол коет.

26. ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН УБАКТЫЛУУ КОМИССИЯЛАРЫ КАНДАЙ УЧУРЛАРДА ЖАНА КАНТИП ТҮЗҮЛӨТ ЖАНА АНЫ ТҮЗҮҮНҮН ТАРТИБИ КАНДАЙ?

Жергиликтүү кеңеш зарылчылыкка жараша, кечиктирилгис комиссиялык кароого тийиш болгон ар кандай маселелер боюнча, убактылуу комиссия түзүүгө укугу бар. Убактылуу комиссия жергиликтүү кеңештин төрагасынын, анын орун басарынын, туруктуу комиссиялардын төрагаларынын, фракциялардын, фракциялардын коалицияларынын, депутаттык топтордун жетекчилеринин сунушу боюнча, ошондой эле жергиликтүү кеңештин депутаттарынын жалпы санынын үчтөн биринин демилгеси менен түзүлөт.

Убактылуу комиссиянын иши төмөнкү учурлар менен чектелет:

- убактылуу комиссия түзүлгөн тийиштүү мезгил менен;
- убактылуу комиссия чечүү үчүн түзүлгөн тийиштүү тапшырмалар менен чектелет.

Убактылуу комиссияны түзүү жергиликтүү кеңештин токтому менен жол-жоболоштурулат, токтомдо убактылуу комиссиянын аталышы; убактылуу комиссиянын мүчөлөрүнүн сандык жана жеке курамы; убактылуу комиссия чечүүгө тийиш болгон тапшырмалар; түзүлгөн убактылуу комиссиянын мөөнөтү көрсөтүлөт. Убактылуу комиссиянын мүчөлөрү депутаттардын жалпы санынын көпчүлүк добушу менен жергиликтүү кеңештин депутаттарынан шайланат, чечим жергиликтүү кеңештин токтому менен бекитилет.

Комиссиянын төрагасын убактылуу комиссиянын мүчөлөрү өз курамынан көпчүлүк добуш менен шайлашат.

Өз иштеринин жыйынтыгы боюнча убактылуу комиссия жергиликтүү кеңешке, ошол маселени кароо үчүн түзүлгөн, маселенин маңызы боюнча отчет берет, өзгөчө пикирге ээ комиссиянын мүчөсү аны сессияда баяндоого укугу бар.

Убактылуу комиссия өз ишин төмөнкү учурларда токтотот: убактылуу комиссия иштөө үчүн бекитилген мөөнөт аяктаганда, алдына коюлган тапшырмалар чечилген учурда; жергиликтүү кеңештин чечими боюнча башка учурларда өз ишин токтотот.

Зарылчылыкка жараша убактылуу комиссиянын ишине адистер, эксперттер, демилгечи топтор жана башка кызыкдар адамдар тартылышы мүмкүн.

Убактылуу комиссия каралган маселе боюнча убактылуу комиссиянын мүчөлөрүнүн жалпы санынын көпчүлүк добушу менен корутунду кабыл алат.

Убактылуу комиссиянын бардык мүчөлөрү маселени караган жана чечимдерди кабыл алган учурда бирдей укуктан пайдаланышат.

Убактылуу комиссиянын жыйналышы туруктуу комиссиялар үчүн белгиленген тартипте өткөрүлөт («Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Мыйзамдын 32-бер. 1-6.).

ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН ТӨРАГАСЫ ЖАНА АНЫН ОРУН БАСАРЫ

27. ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН ТӨРАГАСЫ ЖАНА АНЫН ОРУН БАСАРЫ КАНДАЙ ЫЙГАРЫМ УКУКТАРГА ЭЭ?

«Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Мыйзамга ылайык жергиликтүү кеңештин төрагасы:

- жергиликтүү кеңештин сессиясын чакырат;
- сессияга төрагалык кылат;
- сессияда кабыл алынган жергиликтүү кеңештин токтомуна кол коет;
- эмгек сиңирген адамдарды мамлекеттик сыйлыктар менен сыйлоо, Кыргыз Республикасынын ардактуу наамдарына көрсөтүү жөнүндө сунуштайт («Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Мыйзамдын 37-бер. 7, 8-б.).

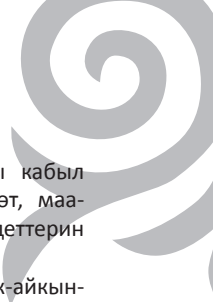
Жергиликтүү кеңештин төрагасынын орун басары кеңештин төрагасынын тапшырмасын аткарат, ал жокто же өзүнүн милдеттерин аткарууга мүмкүн болбой калганда анын ордуна иштейт («Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Мыйзамдын 38-бер. 2-б.).

Мындан тышкары, жергиликтүү кеңештин төрагасы жана анын орун басары жергиликтүү кеңеш тарабынан аларга жүктөлгөн милдеттерди аткарат.

Мисалы, айылдык кеңеш, айылдык кеңештин жана анын туруктуу (убактылуу) комиссияларынын ишин координациялоо жана өз учурунда уюштуруу, айылдык кеңештин сессиясына, туруктуу (убактылуу) комиссияларынын жыйналыштарына керектүү материалдарды даярдоону көзөмөлдөө, депутаттардын шайлоочулар менен ишин камсыз кылуу, мыйзамдарда көрсөтүлгөн депутаттардын укуктарын ишке ашыруу максатында айылдык кеңештин төрагасына жана анын орун басарына кошумча ыйгарым укуктарды жүктөшү мүмкүн.

Кошумча ыйгарым укуктардын чектеринде айылдык кеңештин төрагасы, Регламентке ылайык, төмөндөгүлөрдү аткарат:

- айылдык кеңештин сессиясын алып барат;
- айылдык кеңештин иш планын бекитүүгө киргизет;
- айылдык кеңештин сессиясын даярдоого жалпы жетекчиликти ишке ашырат, айылдык кеңештин сессиясында кароого киргизилген маселелердин даярдыгын көзөмөлдөйт, айылдык кеңештин сессиясынын күн тартибинин долбоорун түзөт;
- айылдык кеңештин токтомуна кол коет жана анын жарыяланышын жана ишке ашырылышын контролдойт;
- айылдык кеңештин туруктуу жана убактылуу комиссияларынын ишин координациялайт;
- катталган депутаттык топтордун ишине көмөктөшөт, алардын ишин координациялайт;
- айылдык кеңештин төрагасынын орун басарынын жана туруктуу жана убактылуу комиссиялардын төрагаларынын кызматтык иш-милдеттерин аткаруусун

көзөмөлдөйт;

- депутаттардын ыйгарым укуктарын ишке ашырышына, жарандарды кабыл алуусуна, шайлоочулардын алдында отчет берүүсүнө көмөк көрсөтөт, маалыматтар менен камсыз кылат, депутаттардын укуктарын жана милдеттерин жүзөгө ашырууга байланышкан маселелерди карайт;
- айылдык кеңештин жана анын органдарынын иши жөнүндө ачык-айкындуулукту камсыз кылат;
- айылдык кеңештин мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, коомдук бирикмелер жана жарандар менен мамилесинде анын атынан аракеттенет;
- айылдык кеңештин жергиликтүү жамааттар, аймактык коомдук өз алдынча башкаруу органдары, коомдук бирикмелер, айыл аймагында жайгашкан мамлекеттик органдардын аймактык бөлүмдөрү жана башка юридикалык жактар менен өз ара аракеттерди уюштурат;
- айылдык кеңештин, анын органдарынын иштиктүү аброюн, депутаттардын арнамысын жана кадыр-баркын коргоо жана сактоо боюнча чараларды көрөт;
- айылдык кеңештин карамагында турган орун-жайларды, курулмаларды, жабдууларды, транспортту пайдаланууну көзөмөлдөйт;
- айылдык кеңештин Регламентине жана башка ченемдик-укуктук актыларга ылайык башка маселелерди чечет.

Төраганын тескемеси айылдык кеңештин токтому менен өзгөртүлүшү, толукталышы жана жокко чыгарылышы мүмкүн.

Айылдык кеңештин Регламентине ылайык айылдык кеңештин төрагасынын орун басары:

- айылдык кеңештин төрагасы бөлүштүрүп белгилеген милдеттерге ылайык иш-милдеттерин аткарат;
- айылдык кеңештин төрагасы жок болгон учурда же ал өзүнүн милдеттерин аткарууга мүмкүн болбой калган учурда айылдык кеңештин төрагасынын иш-милдеттерин аткарат, ошондой эле айылдык кеңештин төрагасынын тапшырмасы боюнча айылдык кеңештин сессиясын алып барат;
- айылдык кеңештин туруктуу комиссияларынын ишин уюштурат жана багыттап турат, алардын өз ара аракеттерин координациялайт;
- айылдык кеңеш тарабынан түзүлгөн убактылуу комиссиялардын ишине жетекчиликти же координациялоону ишке ашырат;
- жергиликтүү жамааттар жана айыл аймагында жайгашкан башка юридикалык жактар менен тыгыз байланышты колдоого алат;
- туруктуу комиссиялардын төрагалары менен бирдикте айылдык кеңеш тарабынан кабыл алынган чечимдердин, жергиликтүү жамааттын Уставынын аткарылышына көзөмөлдү камсыз кылат;
- айылдык кеңештин Регламентинде жана башка ченемдик-укуктук актыларда белгиленген башка иш-милдеттерди аткарат.

28. АЙЫЛДЫК КЕҢЕШТИН ТӨРАГАЛЫГЫНА ЖАНА АНЫН ОРУН БАСАРЛЫГЫНА ТАЛАПКЕРЛЕРДИ КӨРСӨТҮҮНҮН ЖАНА ШАЙЛООНУН ТАРТИБИ КАНДАЙ?

Депутаттар жергиликтүү кеңештин төрагасынын кызмат ордуна талапкерлерди көрсөтүү жана шайлоо тартибин өздөрү аныкташат. Бул тартип жана башка жол-жоболук маселелер жергиликтүү кеңештин регламентинде жазылат («Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Мыйзамдын 37-беренесинин 3-бөлүгү).

Мында мыйзамдагы акыркы өзгөрүүлөргө ылайык шаардык кеңештин төрагасынын 2 орун басары, айылдык кеңештин төрагасынын 1 орун басары болорун эске алуу керек («Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Мыйзамдын 38-беренеси).

Шаардык кеңештин төрагасынын орун басарлары сессияда депутаттардын жалпы санынын көпчүлүк добушу менен ачык добуш берүүдө көпчүлүк жана азчылык коалициядан депутаттардын арасынан бирден шайланат.

Иш жүзүндө айылдык кеңештин төрагасын жана анын орун басарын көрсөтүүнүн жана шайлоонун төмөнкүдөй тартибин колдонуу максатка ылайыктуу. Бул тартип КР Өкмөтүнө караштуу Жергиликтүү өз алдынча башкаруу иштери жана этностор аралык мамилелер мамлекеттик агенттигинин 2013-жылдын 23-ноябрындагы №01-24/65 буйругу менен бекитилген «Айылдык кеңештин типтүү регламентинде» жөнгө салынган.

Жергиликтүү кеңештин төрагасын көрсөтүү жана шайлоо тартиби

Айылдык кеңештин төрагасы айылдык кеңештин сессиясында айылдык кеңештин депутаттарынын ичинен жашыруун добуш берүүдө депутаттардын жалпы санынан көпчүлүк добушу менен айылдык кеңештин ыйгарым укуктарынын мөөнөтүнө шайланат.

Айылдык кеңештин төрагасынын кызмат ордуна шайлоо үчүн талапкерди көрсөтүү укугу төмөнкүлөргө таандык:

- депутатка (өзүн-өзү көрсөтүү же башка депутаттын талапкерлигин көрсөтүү);
- саны эки депутаттан кем эмес топко.

Ар бир депутат же депутаттардын тобу бир талапкерди көрсөтүүгө укугу бар.

Депутат айылдык кеңештин төрагасынын кызмат ордуна өзүн-өзү көрсөткөн учурда сессияда төрагалык кылуучуга өзүн-өзү көрсөтүү ниети жөнүндө арыз берилет.

Айылдык кеңештин төрагасынын кызмат ордуна талапкер депутат, депутаттардын тобу тарабынан көрсөтүлгөн учурда сессияда төрагалык кылуучуга көрсөтүлгөн депутатты талапкер көрсөтүү жөнүндө арыз берилет.

Өзүн-өзү көрсөтүү жана талапкерди көрсөтүү жөнүндө арыз төрагалык кылуучунун кол тамгасы менен күбөлөндүрүлөт жана жашыруун добуш берүү үчүн бюллетенге киргизүүгө эсептөө комиссиясына берилет.

Айылдык кеңештин төрагасынын кызмат ордуна талапкер айылдык кеңештин депутаттарынын алдында чыгып сүйлөйт, алардын суроолоруна жооп берет. Ар бир талапкерге чыгып сүйлөөгө, суроолорго жооп берүүгө, соңку сөз менен чыгып сүйлөөгө белгилүү бир убакыт берилет.

Айылдык кеңештин төрагасынын кызмат ордуна талапкерди колдоп же каршы чыгып сүйлөөгө депутаттарга убакыт берилет. (Регламентке ылайык)

Айылдык кеңештин төрагасынын кызмат ордуна талапкер добуш берүү жол-жобосу башталганга чейин өзүн алып кое алат. Өзүн алып коюу добуш бербестен шай-

лоого катышуудан баш тартуу жөнүндө талапкердин төрагалык кылуучуга арыз берүү жолу менен кабыл алынат.

Талкуу токтогондон кийин эсептөө комиссиясы жашыруун добуш берүү үчүн бюллетенге айылдык кеңештин төрагасынын кызмат ордуна талапкерлерди киргизет.

Айылдык кеңештин төрагасынын кызмат ордуна айылдык кеңештин депутаттарынын жалпы санынан көпчүлүк добуш берилген талапкер шайланды деп эсептелинет.

Эгерде:

- бир талапкер көрсөтүлүп, депутаттардын жалпы санынын көпчүлүгүнүн добушун ала албаса, жаңы талапкерлер көрсөтүлөт;
- эки талапкер көрсөтүлүп, алардын бири да депутаттардын жалпы санынын көпчүлүгүнүн добушун ала албаса, добуштардын көбүрөөк санын алган ар бир талапкер боюнча добуш берүүнүн экинчи түрү өткөрүлөт. Эгерде биринчи турда эки талапкер тең бирдей добуштардын санын алса, жаңы талапкерлер көрсөтүлөт.
- Экиден ашык талапкер көрсөтүлүп, алардын бири депутаттардын жалпы санынын көпчүлүгүнүн добушун ала албаса, добуштардын эң көп санын алган эки талапкер боюнча добуш берүүнүн экинчи түрү өткөрүлөт. Эгерде биринчи турда талапкерлердин бири добуштардын эң көп санын алып, кийинки эки талапкер добуштардын бирдей санын алса, добуштардын көп санын алган талапкерлердин ар бири боюнча өзүнчө добуш берүүнүн экинчи түрү өткөрүлөт. Эгерде биринчи турда эки талапкер добуштардын эң көп бирдей санын алса, ал эми кийинки талапкерлер добуштардын азыраак санын алса, эң көп бирдей добуштардын санын алган эки талапкер боюнча добуш берүүнүн экинчи түрү өткөрүлөт. Эгерде биринчи турда бардык талапкерлер добуштардын бирдей санын алса, жаңы талапкерлер көрсөтүлөт.

Жаңы талапкерлерди көрсөтүү менен кайталап шайлоолор айылдык кеңештин кароосу боюнча биринчи сессия өткөн күнү же кийинки күнү, бирок биринчи сессия өткөн күндөн 5 күндөн кечиктирбестен өткөрүлөт.

Айылдык кеңештин төрагасы өз милдеттерин коомдук башталышта аткарат, бирок айылдык кеңештин иштөө мезгилинде бир жолку компенсация алат.

29. ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН ТӨРАГАСЫ ЖАНА АНЫН ОРУН БАСАРЫ ӨЗДӨРҮНҮН КЫЗМАТЫНАН ЫКТЫЯРДУУ ТҮРДӨ КЕТЕ АЛЫШАБЫ?

Жергиликтүү кеңештин төрагасы жана анын орун басары алардын жеке өтүнүчтөрү боюнча, ошондой эле өздөрүнүн милдеттерин аткаруу мүмкүнчүлүгүн жокко чыгарган шарттарга байланыштуу ыйгарым укуктарын мөөнөтүнөн мурда токтоло алышат.

Жергиликтүү кеңештин төрагасынын жана анын орун басарынын ыйгарым укуктарын ыктыярдүү же мөөнөтүнөн мурда токтотуу тууралуу маселе алардын жеке арыздары түшкөн учурда же депутаттардын жалпы санынын үчтөн биринен аз эмесинин демилгеси боюнча каралат:

- соттун жаза өкүмү күчүнө кирген учурда;

- сот тарабынан ал аракетке жөндөмсүз деп таанылган учурда;
- аны өлдү, дайынсыз жок болду деп жарыялоо тууралуу соттун чечими мыйзамдуу күчүнө кирген учурда;
- курман болгон учурда.

Жергиликтүү кеңештин төрагасынын жана анын орун басарынын ыйгарым укуктарын мөөнөтүнөн мурда токтотуу тууралуу токтом ачык добуш берүү аркылуу, жергиликтүү кеңештин депутаттарынын жалпы санынын көпчүлүк добушу менен кабыл алынат.

Эгерде жергиликтүү кеңештин төрагасынын жана анын орун басарынын ыйгарым укуктарын мөөнөтүнөн мурда токтотуу тууралуу арыздары жергиликтүү кеңеш тарабынан канааттандырылбаса, анда арыз берген адам КР Эмгек кодексинде белгиленген тартипке ылайык өзүнүн кызматтык милдеттерин аткарууну токтотууга укугу бар.

30. ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН ДЕПУТАТТАРЫ КАНДАЙ УЧУРЛАРДА ЖАНА КАНТИП ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН ТӨРАГАСЫНА ЖАНА АНЫН ОРУН БАСАРЫНА ИШЕНИМ КӨРСӨТПӨӨНҮ БИЛДИРЕ АЛЫШАТ?

Жергиликтүү кеңештин депутаттары жергиликтүү кеңештин төрагасы өзүнүн милдеттерин аткарбаган жана талаптагыдай аткарбаган учурларда аны ээлеген кызмат ордунан мөөнөтүнөн мурда бошотуу (ишеним көрсөтпөө) тууралуу чечим кабыл ала алышат. Жергиликтүү кеңештин төрагасын ээлеген кызмат ордунан мөөнөтүнөн мурда бошотуу тууралуу чечим шайланган депутаттардын жалпы санынын үчтөн экиден кем эмес добушу менен кабыл алынат. Мындай түрдөгү маселени кароо үчүн депутаттардын үчтөн биринин же жергиликтүү кеңештин фракциясынын демилгеси зарыл.

Мындан тышкары, жергиликтүү кеңештин депутаттарынын жергиликтүү кеңештин төрагасынын орун басарын ээлеген кызмат ордунан мөөнөтүнөн мурда бошотууга (ишеним көрсөтпөөгө) укугу бар. Жергиликтүү кеңештин төрагасынын орун басарын ээлеген кызмат ордунан мөөнөтүнөн мурда бошотуу шайланган депутаттардын жалпы санынын көпчүлүк добушу менен кабыл алынат, бул үчүн ошондой эле жергиликтүү кеңештин депутаттарынын үчтөн биринин демилгеси талап кылынат.

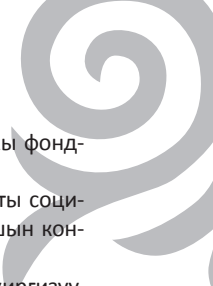

31. ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН КОМПЕТЕНЦИЯСЫНА КАНДАЙ МАСЕЛЕЛЕР КИРГИЗИЛГЕН?

«Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Мыйзамга ылайык шаардык жана айылдык кеңештер Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында аныкталган ыйгарым укуктарынын чегинде шаардык, айылдык кеңештердин сессияларында маселелерди кароого жана алар боюнча чечим кабыл алууга укуктүү.

Алсак, шаардык, айылдык кеңештердин сессияларында төмөнкүдөй маселелер чечилет:

- 1) жергиликтүү маанидеги маселелерди башкаруунун тартибин белгилөө;
- 2) жергиликтүү бюджетти жана анын аткарылышы жөнүндө отчетту бекитүү,

ошондой эле бюджеттин аткарылышынын жүрүшү жана бюджеттен тышкаркы фонддордун пайдаланылышы жөнүндө маалыматты угуу;

3) аймакты социалдык-экономикалык жактан өнүктүрүүнүн жана калкты социалдык жактан коргоонун программаларын бекитүү жана алардын аткарылышын контролдоо;

4) жергиликтүү салыктарды, жыйымдарды жана жеңилдиктерди киргизүү, ошондой эле Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында каралган учурларда алар боюнча ставкаларды аныктоо;

5) жергиликтүү жамааттын муниципалдык менчигин пайдалануунун жана ага ээлик кылуунун тартибин аныктоо, анын ичинде муниципалдык менчиктин объектилерин менчиктештирүү программаларын бекитүү жолу менен аныктоо, муниципалдык менчиктин пайдаланышына контролду ишке ашыруу;

6) жергиликтүү өз алдынча башкаруунун тиешелүү аткаруу органынын иши жөнүндө отчетту угуу;

7) мыйзамдарда белгиленген учурларда депутаттардын ыйгарым укуктарын мөөнөтүнөн мурда токтотуу;

8) жергиликтүү жамааттын уставын бекитүү;

9) тиешелүү мамлекеттик бийлик органдарына киргизүү максатында администрациялык-аймактык түзүлүш боюнча сунуштарды иштеп чыгуу;

10) кеңештин төрагасын, анын орун басарын шайлоо, аларды кызмат орундарынан бошотуу, кеңештин төрагасынын Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына карама-каршы келүүчү чечимдерин жокко чыгаруу;

11) кеңештин Регламентин кабыл алуу;

12) өз чечимдеринин аткарылышына контролдук кылуу;

13) Өкмөт тарабынан аныкталуучу типтүү ченемдердин негизинде жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органынын штаттык сан-эсебин жана түзүмүн бекитүү;

14) муздак сууну, канализацияны, жылуулук менен камсыз кылууну пайдалангандык, ошондой эле Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык катуу тиричилик калдыктарын чогултуу, ташуу, жок кылуу үчүн тарифтерди бекитүү.

15) алкогольдук ичимдиктерди жана тамеки буюмдарын сатуунун убактысын жана ордун, ырым-жырым иш-чараларын өткөрүү эрежелерин кошо алганда өткөрүүгө тыюу салганга чейинки чектөөлөрүн аныктоо;

16) ирригациялык тармактарды, үйдөгү жана үй жанындагы участкаларды күтүүнүн тартибин аныктоо;

17) жергиликтүү жамааттын уставына жана Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык башка маселелерди чечүү.

Шаарлардын кеңештеринин сессияларында төмөндөгүдөй маселелер кошумча чечилет:

1) шаардын мэрин шайлоо;

2) мыйзамда белгиленген тартипте шаардын мэрин ишенбестик билдирүү;

3) мыйзамдарда бекитилген шаар жерлерине салыктын базалык ставкаларынын чегинде шаар жерлерине салыктын жиктелген ставкаларын белгилөө;

4) мэриянын аппаратын кошпогондо, шаардын вице-мэрлерин, шаардын турмуштиричилигин камсыз кылуучу бөлүмдөрдүн жана кызматтардын жетекчилерин

дайындоого макулдук берүү;

5) шаардын турмуш-тиричилигин камсыз кылуучу бөлүмдөрдүн жана кызматтардын жетекчилерине ишеним көрсөтпөө жөнүндө депутаттардын жалпы санынын үчтөн экиси менен чечимдерди кабыл алуу, бул аларды ээлеген кызмат орундарынан четтетүүгө алып келет.

Айылдык кеңештердин сессияларында кошумча иретинде төмөндөгүдөй маселелер чечилет:

1) айыл өкмөтүнүн башчысын шайлоо;
2) мыйзамда белгиленген тартипте АӨ башчысына ишенбестик билдирүү;
3) тиешелүү район үчүн мыйзамдарда базалык ставканын базасында эсептелген айыл аймагы үчүн белгиленген жер салыгынын жалпы суммасынын чегинде топурактын бонитетинин баллдарын эсепке алуу менен айыл чарбасына жарактуу жерлерди пайдалангандык үчүн салыктын жиктелген ставкаларын аныктоо;

4) Айыл чарбасына жарактуу жерлердин мамлекеттик фондунун ижарага берүүнүн тартибин аныктоо;

5) талап кылынбаган жана пайдаланылбаган жайыттарды пайдалануу («Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Мыйзамдын 31-бер.).

32. АЙЫЛДЫК КЕҢЕШТИН БИРИНЧИ СЕССИЯСЫН КИМ ЧАКЫРАТ ЖАНА УЮШТУРАТ?

Жаңы шайланган айыл кеңешинин биринчи сессиясын мурдагы чакырылыштагы кеңештин төрагасы Борбордук шайлоо комиссиясы жергиликтүү кеңешке депутаттарды шайлоонун жыйынтыктарын аныктагандан кийин эки жумадан кеч эмес мөөнөттө чакырат.

Жергиликтүү кеңештин биринчи сессиясын айылдык кеңештин жашы боюнча эң улуу депутаты ачат.

Жаңы түзүлгөн айыл аймагынын айылдык кеңешинин биринчи сессиясы, жергиликтүү кеңештин депутаттарынын шайлоосунун жыйынтыктары белгилүү болгондон кийин эки жумадан кеч эмес мөөнөттө Борбордук шайлоо комиссиясы тарабынан чакырылат.

Айыл өкмөтүнүн аппараты биринчи сессияны өткөрүүнү даярдайт.

Айылдык кеңештин биринчи сессиясынын күн тартибине төмөндөгү маселелер кирет:

- айылдык кеңештин төрагасын, төраганын орун басарын шайлоо;
- туруктуу комиссиялардын тизмесин, алардын курамдарын жана төрагаларын бекитүү;
- кеңештин ишин уюштуруунун башка маанилүү маселелери.

Төраганы шайлоо тууралуу токтомго сессияга төрагалык кылуучу (курагы боюнча эң улуусу) кол коет. Андан ары кабыл алынган бардык токтомдорго жана протоколдорго жаңыдан шайланган төрага кол коёт.

33. АЙЫЛДЫК КЕҢЕШТИН СЕССИЯСЫН КАНТИП УЮШТУРУУ КЕРЕК (КВОРУМ, МААЛЫМДОО, СЕССИЯДА ДЕПУТАТТАРДЫ КАТТООНУН ТАРТИБИ) КАНДАЙ?

Жергиликтүү кеңештин сессиясы маселени коллективдүү талкуулоону жана кабыл алынган чечимдер боюнча токтомдорду кабыл алууну камсыз кылган жергиликтүү кеңештин ишинин негизги уюштуруучулук-укуктук түрү болуп саналат.

Айылдык кеңештин сессиясы депутаттардын жалпы санынын жарымысынан аз эмеси катышкан учурда укук ченемдүү болот. Бирок айыл өкмөтүнүн башчысын шайлоодо айылдык кеңештин сессиясы айылдык кеңештин депутаттарынын жалпы санынын үчтөн экисинен кем эмеси катышканда укук ченемдүү болот.

Депутаттарды каттоо башталгандан кийин 15 мүнөттүн аралыгында кворум жок болгон учурларда, 30 мүнөттүк тыныгуу жарыяланышы мүмкүн. Эгерде 30 мүнөттүн аралыгында кворум камсыз кылынбаса, анда сессия болгон жок деп эсептелинет (бул учурда убакыт жергиликтүү кеңештин депутаттары тарабынан өз ыктыярына жараша коюлушу мүмкүн).

Айылдык кеңештин сессиясын айылдык кеңештин төрагасы: өзүнүн демилгеси боюнча; айылдык кеңештин депутаттарынын жалпы санынын үчтөн биринен кем эмесинин демилгеси боюнча өткөрүлүшү мүмкүн.

Айылдык кеңештин сессиясы кварталына бир жолудан кем эмес өткөрүлөт. Мындан тышкары маселелер кечиктирилгис каралган учурларда же айылдык кеңештин депутаттарынын жалпы санынын үчтөн биринин демилгеси болгон учурда да кезексиз сессия өткөрүлүшү мүмкүн.

Айылдык кеңештин сессиясы коомчулук үчүн ачык. Сессияга айыл өкмөтүнүн башчысы, анын орун басары, жергиликтүү калк, чакырылган адамдар, ошондой эле айылдык кеңештин Регламентине ылайык бардык адамдар катыша алат.

Эгерде каралып жаткан маселе, мыйзамдарга ылайык мамлекеттик жашыруун сырга таандык болгон учурда айылдык кеңеш жабык сессия өткөрүү жөнүндө чечим кабыл алышы мүмкүн.

Айылдык кеңештин сессиясын чакыруу жөнүндө билдирүү сессияга чейин 3 же 5 жумушчу күндөн кечиктирилбестен (мөөнөттөр жергиликтүү кеңештин депутаттарынын ыктыярына жараша) калкка маалымдалат.

Мыйзамда жана жергиликтүү кеңештин Регламентинде белгиленген тартипте сессияда айылдык кеңештин компетенциясына кирген маселелер чечилет.

Сессияга катышып жаткан айылдык кеңештин депутаттарынын саны каттоонун натыйжасы боюнча аныкталат. Депутаттарды каттоо ар бир сессиянын алдында башталат жана каттоонун убактысын көрсөтүү менен ал бүткөнгө чейин жүргүзүлөт.

Депутаттарды каттоо баракчасы айыл өкмөтүнүн жооптуу катчысында сакталат. Депутат өзүнүн каттоосун жокко чыгарууну талап кылууга укугу жок.

Сессияда катталган депутаттардын тизмеси сессияга төрагалык кылуучуга берилет.

Документтер менен тастыкталган ооруп калуу, иш сапары, өргүү жана Эмгек кодексине ылайык жүйөлүү деп эсептелинген башка себептер айылдык кеңештин сессиясына депутаттардын катышпай калуусунун жүйөлүү себептери болуп саналат.

Мындай учурда депутат жүйөлүү себептер боюнча сессияга катышууга мүмкүн

эместиги жөнүндө төраганын атына жазуу жүзүндөгү арызын жөнөтөт. Катары менен төрт жолудан ашык жүйөлүү себептерсиз катышпай калган депутаттарга айылдык кеңештин сессиясынын чечими боюнча алардын депутаттык ыйгарым укуктарын алып коюу жөнүндө айылдык кеңештин чечими кабыл алынат.

Арыздар жана кайрылуулар күн тартибиндеги «ар түрдүү маселелердин» алкагында каралат. Айылдык кеңештин сессиясынын же жыйналышка төрагалык кылуучунун чечими боюнча күн тартибинин «ар түрдүү маселелеринин» алкагындагы маселелерге билдирүү, жарыялоо, кайрылуу жана протоколдук чечимдер үчүн 30 мүнөткө чейин убакыт бөлүнүшү мүмкүн.

34. ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН СЕССИЯСЫНДА ДЕПУТАТТА КАНДАЙ МИЛДЕТТЕР БАР?

Жергиликтүү кеңештин депутаты сессияда төмөндөгүлөргө милдеттүү:

- ар бир сессиянын алдында каттоодон өтүүгө жана сессиянын ишине катышууга;
- Регламентти, сессиянын күн тартибин жана сессияга төрагалык кылуучунун укук ченемдүү талаптарын сактоого;
- кол көтөрүү аркылуу сөз суроого;
- сессияда төрагалык кылуучунун уруксаты менен гана сөз сүйлөөгө;
- жүрүм-турумдун этикасынын эрежелерин сактоого;
- чыгып сүйлөгөндө же маселени жүйөлөштүргөндө баяндамачыдан (кошумча баяндамачыдан) жана сессияга төрагалык кылуучудан башка залда катышып отургандарга жеке кайрылууларга жол бербөөгө;
- чыгып сүйлөгөндө катышып отургандардын ар-намысына жана кадыр баркына залака келтирген одоно, кемсинткен сөздөрдү пайдаланбоого, мыйзамсыз аракеттерге чакырбоого, көз көрүнөө жалган маалыматтарды пайдаланбоого, сессиянын катышуучуларына жана алардын айткан сөздөрүнө баа бербөөгө, ким болбосун анын дарегине негизсиз жалаа жабууга жол бербөөгө;
- төраганын уруксаты менен сессиядан чыгып кетүүгө.

Жергиликтүү кеңештин депутаты жеке кызыкчылыгына байланыштуу башкача айтканда ал, анын жубайы, анын ата-энеси, балдары, бир туугандары үчүн материалдык пайдага тийиштүү маселе (айыл өкмөтүнүн башчысын, шаардын мэрин шайлоого тийиштүү маселелерден тышкары) каралып жаткан учурда добуш берүүгө укугу жок.

35. ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН КАНДАЙ МАСЕЛЕЛЕРИ ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН ДЕПУТАТТАРЫНЫН ЖАЛПЫ САНЫНЫН ҮЧТӨН БИРИ ТАРАБЫНАН ДЕМИЛГЕЛЕНЕТ?

Жергиликтүү кеңештин депутаттары жергиликтүү кеңештин депутаттарынын жалпы санынын үчтөн биринин демилгеси менен төмөндөгү маселелерди демилгелөөгө укуктуу:

- өздөрүнүн милдеттерин аткарбаган же талаптагыдай аткарбаган учурда жергиликтүү кеңештин төрагасын, жергиликтүү кеңештин төрагасынын орун басарын

мөөнөтүнөн мурда бошотууну;

- кезексиз тартипте жергиликтүү кеңештин сессиясын чакырууну;
- мурда кабыл алынган жергиликтүү жамааттын уставына өзгөртүү жана толуктоо киргизүүнү.

Жергиликтүү кеңештин депутаттарынын үчтөн биринин демилгеси кайрылуу же билдирүү түрүндө жол-жоболоштурулуп, аларга кол коюлуп, тийиштүү чечим кабыл алуу үчүн жергиликтүү кеңештин төрагасына жөнөтүлөт.

Жергиликтүү кеңештин төрагасы жергиликтүү кеңештин депутаттарынын үчтөн биринин демилгеси менен кайрылуу же билдирүү келип түшкөн күндөн баштап 5 (беш) календардык күндүн ичинде (кароонун мөөнөтү депутаттардын ыктыяры менен өзгөртүлүшү мүмкүн) жогоруда аталган маселелер боюнча алардын демилгесин канааттандыруу тууралуу чечим кабыл алат.

36. «КВОРУМ» ДЕГЕН ЭМНЕ?

Кворум (лат. Quorum – жетиштүү деңгээлде катышуу) - жыйналышты укук ченемдүү деп, ал эми кабыл алынган чечимдерди мыйзамдуу деп таануу үчүн жетиштүү, мыйзам же регламент менен белгиленген жыйналыштын (чогулуштун) катышуучуларынын саны.

Кворум органдын мүчөлөрүнүн жалпы санына карата катышуучулардын саны же катышуучулардын санына пайыздык катышы аркылуу аныкталышы мүмкүн.

Кворумдун кыйла көп колдонулуучу варианттарына төмөнкүлөр кирет:

- эгерде жалпы курамдын жарымынан көбү (51 %) же үчтөн экиден ашыгы (2/3) катышса, жыйналыш тигил же бул маселени кароого укуктуу;
- тигил же бул чечимди кабыл алуу үчүн добуш берүүгө бардык добуш берүүгө укуктуулардын жарымынан көбү (51 %) же үчтөн экиден ашыгы (2/3) катышуусу талап кылынат;
- жыйналыштын күн тартибинин ар кандай жол-жоболук маселелери үчүн добуш берүүгө укугу бар катышкан адамдардын ичинен көпчүлүк добуштардын белгилениши мүмкүн.

Кворум төмөнкүдөй ыкмалар менен аныкталат:

- жыйналыштын (сессиянын) башталышында катышуучулар катталганда, каттоодон кийин гана чогулуштун катчысы же эсептөө комиссиясы кворумдун бар экендиги же жок экендиги тууралуу маалымдайт;

чогулуштун катчысынын же эсептөө комиссиясынын жардамы менен катышуучулардын талабы боюнча ар бир чечим кабыл алынар алдында (кол көтөрүү жолу менен же электрондук система аркылуу).

Зарыл керектүү кворум жок болгон учурда, эреже катары, жыйналыш (сессия) башталбайт, чечим кабыл алынбайт.

Жергиликтүү кеңештин сессиясы депутаттардын жалпы санынын жарымынан кем эмеси катышкан учурда укуктуу болот. Ал эми жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органынын башчысын (айыл өкмөтүнүн башчысын, шаардын мэрин) шайлоо учурунда кворум үчүн жергиликтүү кеңештин депутаттарынын жалпы санынын үчтөн экиден кем эмеси талап кылынат («Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Мыйзамдын 28-бер. 2-б., 43-бер. 4-б., 49-бер., 3-б.).

37. КАНДАЙ МАСЕЛЕЛЕР БОЮНЧА ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШ ДЕПУТАТТАРДЫН ЖАЛПЫ САНЫНЫН КӨПЧҮЛҮК ДОБУШУ МЕНЕН, КАЙСЫ МАСЕЛЕЛЕР БОЮНЧА ДЕПУТАТТАРДЫН ЖАЛПЫ САНЫНЫН ҮЧТӨН ЭКИ ДОБУШУ МЕНЕН ЧЕЧИМ КАБЫЛ АЛУУГА УКУКТУУ?

«Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Мыйзамга ылайык жергиликтүү кеңеш депутаттардын жалпы санынын көпчүлүк добушу менен төмөндөгү маселелер боюнча чечим кабыл алууга укугу бар (кворум 51 %);

- жергиликтүү кеңештин төрагасын жана анын орун басарын шайлоодо;
- жергиликтүү кеңештин төрагасынын орун басарын ээлеген кызмат ордунан мөөнөтүнөн мурда бошотууда;
- айыл өкмөтүнүн башчысын, шаардын мэрин шайлоодо;
- прокуратура органдары тарабынан белгиленген мыйзамдардын, Президенттин жана Өкмөттүн ченемдик-укуктук актыларын же өткөрүлүп берилген мамлекеттик ыйгарым укуктарды аткарбагандыгы же талаптагыдай аткарбагандыгы үчүн айыл өкмөтүнүн башчысын акимдин (шаардын мэрин
- - премьер-министрдин) мөөнөтүнөн мурда бошотууга жергиликтүү кеңештин депутаттарынын макулдук берүүсү;
- жергиликтүү жамааттын уставын бекитүүдө;
- мыйзамда депутаттардын жалпы санынын үчтөн эки добушу менен кабыл алуу белгиленбеген, жергиликтүү маанидеги башка маселелер боюнча.

Жергиликтүү кеңештин депутаттарынын жалпы санынын үчтөн эки добушу менен төмөндөгү маселелер боюнча чечимдер кабыл алынат (кворум 2/3):

- жергиликтүү кеңештин төрагасын ээлеген кызматынан мөөнөтүнөн мурда бошотуу;
- айылдык кеңештин депутаттарынын демилгеси боюнча жергиликтүү кеңешти мөөнөтүнөн мурда таркатуу;
- мурда кабыл алынган жергиликтүү жамааттын уставына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү;
- мыйзамда депутаттардын жалпы санынын үчтөн эки добуштары менен чечим кабыл алуу белгиленген жергиликтүү маанидеги башка маселелер.

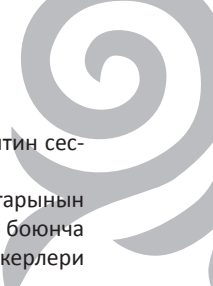
Сессияда, туруктуу комиссиялардын жыйналыштарында катышкан депутаттарынын жалпы санынын көпчүлүк добушу менен жол-жобо (процедуралык) маселелери боюнча чечимдер кабыл алынат (кворум катышкандардын санынын 51%).

38. ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН СЕССИЯСЫНЫН ПРОТОКОЛУН ЖАНА ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН ТУРУКТУУ (УБАКТЫЛУУ) КОМИССИЯЛАРЫНЫН ПРОТОКОЛДОРУН ЖҮРГҮЗҮҮНҮН ТАРТИБИ КАНДАЙ?

Жергиликтүү кеңештин сессияларынын туруктуу (убактылуу) комиссияларынын жыйналыштарынын жүрүшүндө протокол жүргүзүлөт, ага чакырылыштын алкагында иреттик номер коюлат.

Жергиликтүү кеңештин сессиясынын протоколдорун жүргүзүү айыл өкмөтүнүн жооптуу катчысы же протоколдорду жүргүзүү жана сактоо үчүн жооптуу болгон шаар-

дык кеңештин аппаратынын кызматкери (мындан ары – жергиликтүү кеңештин сессиясынын катчысы) жүргүзөт.

Айылдык кеңештин туруктуу (убактылуу) комиссияларынын жыйналыштарынын протоколдорун жүргүзүү айылдык кеңештин төрагасы менен макулдашуу боюнча айыл өкмөтүнүн башчысынын тапшырмасы менен айыл өкмөтүнүн кызматкерлери тарабынан жүргүзүлөт.

Шаардык кеңештин туруктуу (убактылуу) комиссияларынын жыйналыштарынын протоколдорун жүргүзүү шаардык кеңештин аппаратынын кызматкерлери тарабынан жүргүзүлөт.

Протоколдун тексти эки бөлүктөн: киришүү жана негизги бөлүктөрдөн турат.

Жергиликтүү кеңештин сессиясынын (жыйналышынын) протоколунун киришүү бөлүгүндө номери, өткөрүлгөн датасы, убактысы жана орду; жергиликтүү кеңештин чакырылган жылы, жергиликтүү кеңештин депутаттарынын жалпы саны, катышкан депутаттардын саны жана тизмеси, чакырылгандардын тизмеси, баяндамачылардын (кошумча баяндамачылардын) фамилиялары көрсөтүлүү менен күн тартиби, эсептөө комиссиясынын курамы чагылдырылат. Эгерде чакырылгандар 10 (ондон) ашса, анда чакырылгандардын тизмеси протоколго кошо тиркелет.

Протоколдун негизги бөлүгүндө сессияны алып баруунун жүрүшү, каралган маселелер, баяндама жасоого жана жарыш сөздөргө чыгып сүйлөгөндөр, добушка коюлган маселелер жана сунуштар, аларды чечүүнүн жолдору; добуш берүүнүн жыйынтыктары жана кабыл алынган чечимдер, сессиянын жүрүшүндө берилген кошумча материалдар чагылдырылат.

Депутаттарга карата протоколдо алардын фамилиялары көрсөтүлөт, башка адамдарга карата кызмат орду жана иштеген жери милдеттүү түрдө көрсөтүлөт. Жергиликтүү калк катышкан учурда жарандын фамилиясы жана турган жери көрсөтүлөт.

Сессиянын протоколу сессиянын иши бүткөндөн кийин 5 (беш) жумушчу күндөн кеч эмес жол-жоболоштурулат, ага жергиликтүү кеңештин төрагасы жана жергиликтүү кеңештин сессиясынын катчысы кол коёт.

Жергиликтүү кеңештин сессиясынын катчысы жергиликтүү кеңештин төрагасынын уруксаты менен депутаттарга жана башка адамдарга протоколдордун жана токтомдордун көчүрмөлөрүн бере алат.

Жергиликтүү кеңештин сессиясынын учурунда видео-, аудио жазылмалар жүргүзүлүшү мүмкүн, алар жергиликтүү кеңештин депутаттары үчүн жеткиликтүү болууга тийиш.

Протоколдордун, видео-, аудио жазылмалардын түп нускалары жергиликтүү кеңештин сессиясынын катчысында сакталат. Жыйналыштардын жана сессиялардын протоколдору, аларга тиркелген документтер тийиштүү жергиликтүү кеңештин ыйгарым мөөнөтүндө сакталат. Жергиликтүү кеңештин ыйгарым укуктары аяктаганда жыйналыштардын, сессиялардын протоколдору жана аларга тиркелгендер туруктуу сактоо үчүн архивге өткөрүлөт.

Жергиликтүү кеңештин жабык сессиясынын материалдары Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген эрежелери боюнча таризделет.

39. АЙЫЛДЫК КЕҢЕШТИН КЕЗЕКСИЗ СЕССИЯЛАРЫ КАНДАЙ УЧУРЛАРДА ЧАКЫРЫЛАТ?

Кечиктирилгис маселелерди чечүү үчүн айылдык кеңештин төрагасы өзүнүн демилгеси боюнча же айыл өкмөтүнүн башчысынын, айылдык кеңештин депутаттарынын жалпы санынын үчтөн биринин сунуштары боюнча айылдык кеңештин кезексиз сессиясын чакырууга укуктуу.

Айылдык кеңештин кезексиз сессиясын чакыруу жөнүндө сунуштар кезексиз сессияны чакыруу сунуш кылынган маселелерди көрсөтүү жана аны чакыруунун зарылчылыгын кыскача негиздөө менен жазуу жүзүндө берилет.

Кезексиз сессия сунуш келип түшкөн күндөн баштап 5 күндүк мөөнөттөн кеч эмес же жергиликтүү кеңештин депутаттарынын кароосу боюнча башка мөөнөттө чакырылат.

Туруктуу комиссия жергиликтүү кеңештин төрагасынын тапшырмасы боюнча шашылыш тартипте кезексиз сессияга киргизилип жаткан маселени кароого укугу бар.

Кезексиз сессияны дайындоо жөнүндө айылдык кеңештин депутаттарына маалымдоо кезексиз сессияны чакыруу жөнүндө айылдык кеңештин төрагасы чечим кабыл алган учурдан баштап бир сутканын ичинде жүргүзүлөт.

Өзгөчө кырдаалдар пайда болгон учурда айылдык кеңештин төрагасы кезексиз сессияны чакырууга жана депутаттарды маалымдоонун мөөнөтүн милдеттүү түрдө сактабай туруп, шашылыш тартипте депутаттарды маалымдоого укугу бар.

Кезексиз сессиянын күн тартибинин долбоору жана каралууга тийиш болгон материалдар айылдык кеңештин кезексиз сессиясына чейин 2 (эки) күндөн кеч эмес депутаттарга жана чакырылган адамдарга, ал эми калган катышуучуларга – кезексиз сессияны өткөрүү алдында же жергиликтүү кеңештин депутаттарынын ыктыярына жараша башка учурда таркатылып берилет.

40. СЕССИЯНЫ ӨТКӨРҮҮНҮН МАКСИМАЛДУУ ЖАНА МИНИМАЛДУУ УЗАКТЫГЫ КАНДАЙ?

Жергиликтүү кеңештин депутаттары сессиянын узактыгын өздөрүнүн ыктыяры боюнча жергиликтүү кеңештин Регламентинде аныктайт.

Мисалы, жергиликтүү кеңештин сессиясынын ишинин узактыгы эртең мененки 9.1 сааттан кечки 18.00 саатка чейин белгиленип, ар бир 2 саатта 20 мүнөттөн тыныгуу, ошондой эле 1 саатка түштөнүү үчүн тыныгуу белгилениши мүмкүн. Мындай учурда каралып жаткан маселенин санына жана алардын маанисине жараша жергиликтүү кеңештин депутаттарынын чечими боюнча сессиянын иштөө убактысы кыскартылышы же алар белгилеген мөөнөткө узартылышы мүмкүн.

41. ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН СЕССИЯСЫНЫН КҮН ТАРТИБИНИН ДОЛБООРУ КАНТИП ТҮЗҮЛӨТ, АНЫ КАБЫЛ АЛУУНУН ТАРТИБИ КАНДАЙ?

Жергиликтүү кеңештин сессиясынын күн тартибинин долбоору сессияда каралууга тийиш болгон маселелердин тизмесинен турат, ал жерде аларды кароонун кезеги, ар бир маселе боюнча баяндамачы (кошумча баяндамачы) белгиленилет.

Кезектеги сессиянын күн тартибинин долбоору жергиликтүү кеңештин иш планынын, туруктуу (убактылуу) комиссиялардын, фракциялардын лидерлеринин, фракциялардын коалициясынын, депутаттардын, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органдарынын башчыларынын сунуштарынын негизинде жыйналыш өткөргөнгө чейин 10 күн мурда жана айылдык кеңештин кезексиз сессиясына чейин 3 күн мурда жергиликтүү кеңештин төрагасы тарабынан түзүлөт (депутаттардын каалоосу боюнча көрсөтүлгөн мөөнөттө регламентте алмаштырылышы мүмкүн).

Сессиянын күн тартибинин долбооруна маселелер туруктуу (убактылуу) комиссиялардын төрагалары, депутаттык фракциялардын лидерлери, жергиликтүү кеңештин фракцияларынын коалициясы менен алдын ала талкуулагандан кийин төрага тарабынан киргизилет.

Токтомдордун долбоорлору жергиликтүү кеңештин тийиштүү туруктуу комиссиялары тарабынан алдын ала каралгандан кийин сессиянын күн тартибинин долбооруна киргизилет.

Төрага түзгөн сессиянын күн тартибинин долбоору убактысы жана анын өтүүчү жери, токтомдордун долбоору жана сессияда каралууга тийиш болгон башка документтер менен материалдар депутаттарга, чакырылган адамдарга сессиянын иши башталганга чейин 2 күндөн кеч эмес мөөнөттө жөнөтүлөт. Ошону менен бирге аталган документтер айыл өкмөтүнүн маалымат тактасына жайгаштырылат (депутаттардын ыктыяры боюнча көрсөтүлгөн мөөнөт жергиликтүү кеңештин регламентинде алмаштырылышы мүмкүн).

адамдар үчүн жергиликтүү кеңештин сессиясынын күн тартибинин долбоору көрүнүктүү жерге илинип коюлат жана башталар алдында таркатылып берилет. Эгерде жергиликтүү кеңештин депутаттары зарыл деп тапса, сессиянын күн тартибинин долбоору жергиликтүү газеталарда жарыяланып, телекөрсөтүү жана радио үктүрүү боюнча берилет.

Сессиянын күн тартибинин долбоорун негиз катары кабыл алуу үчүн төрага добушка коёт. Негиз катары кабыл алынган сессиянын күн тартибинин долбооруна өзгөртүүлөр жана толуктоолор киргизилиши мүмкүн.

Негиз катары кабыл алынган күн тартибинин долбоорун жаңы маселелер менен толуктоо жөнүндө сунуш, эгерде сунуш кылынган маселе мурда жергиликтүү кеңештин туруктуу комиссиясында каралса, катышкандардын жалпы санынын көпчүлүк добушу менен киргизилет.

Күн тартибинин долбооруна киргизилген маселелерди алып салуу же маселелерди өзгөртүү (техникалык мүнөздөгү) тууралуу сунуш жергиликтүү кеңештин туруктуу комиссиялары тарабынан алдын ала каралбай туруп, катышуучулардын жалпы санынын көпчүлүк добушу менен кабыл алынат.

Жыйналыштын күн тартибинин долбоору ага өзгөртүүлөр жана толуктоолор

киргизүү жөнүндө чечим кабыл алынгандан кийин төрага тарабынан сессиянын күн тартиби толук кабыл алуу үчүн добушка коюлат, сессиянын күн тартиби катышкан депутаттардын санынын көпчүлүк добушу менен кабыл алынат.

Кошумча материалдар жергиликтүү кеңештин сессиясында жергиликтүү кеңештин төрагасынын визасы коюлгандан кийин таркатылат.

42. ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН СЕССИЯСЫН КИМ АЛЫП БАРАТ? ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН ТӨРАГАСЫНЫН ОРУН БАСАРЫ, ТУРУКТУУ КОМИССИЯНЫН ТӨРАГАСЫ, ФРАКЦИЯЛАРДЫН ЛИДЕРИ, ФРАКЦИЯЛАРДЫН КОАЛИЦИЯСЫНЫН ЖЕТЕКЧИСИ ЖЕ ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН ТӨРАГАСЫНЫН ТАПШЫРМАСЫ БОЮНЧА ДЕПУТАТТАРДЫН БИРИ СЕССИЯНЫ АЛЫП БАРА АЛАБЫ?

Жергиликтүү кеңештин сессиясын төрага алып барат.

Жергиликтүү кеңештин төрагасы жок болгон учурда сессияга төраганын орун басары төрагалык кылууга укугу бар. Туруктуу комиссиялардын төрагалары, фракциялардын, фракциялардын коалициясынын лидерлери, депутаттардын тобу же депутаттар жергиликтүү кеңештин сессиясын алып барууга укуктары жок. Жүйөлүү себептер менен жергиликтүү кеңештин төрагасы жана анын орун басары жок болгон учурларда сессия өткөрүлбөйт.

43. СЕССИЯГА ТӨРАГАЛЫК КЫЛУУЧУНУН УКУКТАРЫ ЖАНА МИЛДЕТТЕРИ КАНДАЙ?

Жергиликтүү кеңештин сессиясында төрагалык кылуучу төмөнкүлөргө укуктуу:

- сессияны жүргүзүүгө, жергиликтүү кеңештин сессиясын ачуу жана жабуу тууралуу жарыялоого;
- маселелерди кароого катышууга, каралып жаткан маселелер боюнча сунуштарды жана сын-пикирлерди киргизүүгө;
- маалымат берүү үчүн депутаттарга жана кызмат адамдарына кайрылууга;
- эгерде сүйлөп жаткан адам жергиликтүү кеңештин Регламентинде белгиленген эрежени бузуп жатса, анын сөзүн токтотууга (эгер күн тартиби боюнча сүйлөбөй, шылдыңдоо сөздөрүн колдонсо);
- протоколдук чечимдерди кабыл алганда көпчүлүктүн басымдуулук кылганы ачык көрүнгөндө добуштарды саноого барбоого;
- пландаштырылбаган талаш-тартыштарды токтотууга;
- сессияда пайда болгон ар түрдүү көз караштарды жана маселелерди чечүү максатында депутаттар, адистер менен консультация жүргүзүүнү уюштурууга;
- жыйналыштар залында алар тартип бузган учурда депутат болуп саналбаган адамдарды жыйналыштар залынан чыгаруу тууралуу сунуш киргизүүгө;

- залда өзгөчө кырдаал жаралган, ошондой эле коомдук тартип одоно бузулган учурда сессиянын жүрүшүн токтотууга;
- уюштуруу жана жол-жобо (процедуралык) маселелери боюнча сунуш киргизүүгө;
- жергиликтүү кеңештин Регламентинде каралган башка укуктары бар.

Жергиликтүү кеңештин сессиясына төрагалык кылуучу төмөндөгүлөргө милдеттүү:

- жергиликтүү кеңештин Регламентин сактоого жана аны сессиянын бардык катышуучуларынын сакташын камсыз кылууга;
- чыгып сүйлөгөндөрдүн убакытты сактоосун камсыз кылууга, белгиленген убакыт бүткөндүгү тууралуу чыгып сүйлөөчүнү өз учурунда эскертүүгө;
- сессиянын күн тартибине ылайык келип түшкөн сунуштардын ирети боюнча чыгып сүйлөө үчүн сөз берүүгө;
- сессиянын күн тартибине кирген маселелерди добушка коюуга;
- келип түшкөн депутаттардын сунуштарын кезегине жараша добушка коюуга;
- добуш берүүнү жана добуштарды эсептөөнү уюштурууга, добуштардын жыйынтыгын жарыялоого;
- депутаттардын жазуу жүзүндөгү суроо-талаптарын жана кайрылууларын жарыя кылууга, суроо-талаптар үчүн, алар боюнча суроо-жоопторго, маалыматтарга, билдирүүлөргө, жарандардын кайрылууларына, жарыяларга, ошондой эле жыйналышты алып баруу боюнча сын-пикирлер үчүн, жергиликтүү кеңештин токтомунун долбоору боюнча сунуштарды жана түзөтүүлөрдү киргизүү боюнча сөз берүүгө, добуш берүүнүн жүйөсү боюнча сөз сүйлөөгө;
- сессиянын протоколун жүргүзүүнү уюштурууга, сессиянын протоколуна жана жергиликтүү кеңештин токтомуна кол коюуга;
- сессиянын катышуучуларына үрматтоо менен мамиле кылууга, жеке сын-пикирлерин таңуулоодон жана сессиянын катышуучуларынын сөздөрүнө баа берүүдөн, комментарий берүүдөн четте болууга;
- сессияны алып баруунун эрежеси жана жол-жоболору боюнча билдирүүлөрдү жана түшүндүрмөлөрдү эске алууга;
- эгерде өзү каралып жаткан маселе боюнча докладчы болуп саналса жана өзүн жергиликтүү кеңештин төрагасынын кызматынан бошотуу тууралуу маселени жергиликтүү кеңеш караган учурда сессияны алып барууну орун басарына тапшырууга.

44. «ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН СЕССИЯСЫНЫН АЧЫКТЫГЫ» ДЕГЕН ЭМНЕ? ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН СЕССИЯСЫНА ЖАНА КОМИССИЯЛАРЫНЫН ЖЫЙНАЛЫШТАРЫНА ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН ДЕПУТАТЫ БОЛУП САНАЛБАГАН АДАМДАР КАНТИП ЖАНА КАНЧА ЖОЛУ КАТЫША АЛЫШАТ?

Жергиликтүү кеңештин сессиясы коомчулук үчүн ачык болууга тийиш. Ар бир жаран жергиликтүү кеңеш тарабынан бекитилген Регламентке ылайык жергиликтүү кеңештин бардык сессияларына жана туруктуу комиссияларынын жыйналыштарына катышууга укугу бар. Жергиликтүү кеңештин сессияларына жана туруктуу комиссиялардын жыйналыштарына катышууну каалаган адамдар үчүн чектөө коюлбайт.

Жергиликтүү кеңеш, эгерде каралып жаткан маселе мыйзамга ылайык мамлекеттик жашыруун сырга тийиштүү болсо, жабык сессия жана туруктуу комиссиянын жабык жыйналышын өткөрүү жөнүндө чечим кабыл алышы мүмкүн.

Жергиликтүү кеңеш сессиялардын датасы жана күн тартиби жөнүндө жарандарга алдын ала маалымдоо боюнча бардык чараларды көрүүгө, сессияга кирүү үчүн шарттарды түзүүгө, ошондой эле жергиликтүү кеңеш кабыл алган чечимдер жөнүндө калкты маалымдоого милдеттүү («Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Мыйзамдын 30-беренеси).

Айыл аймагында, шаарлардын, райондордун аймагында иштерин жүзөгө ашырып жаткан айыл өкмөтүнүн башчысы, шаардын мэри, райондун акими, алардын орун басарлары, ошондой эле башка кызмат адамдар кеңеш берүүчү добуш укугу менен жергиликтүү кеңештин ачык сессияларына жана анын туруктуу комиссияларынын жыйналыштарына катышууга укугу бар.

Жергиликтүү кеңештин ачык сессияларына жана анын туруктуу комиссияларынын жыйналыштарына жалпыга маалымдоо каражаттарынын өкүлдөрү, ошондой эле бардык адамдар катышууга укугу бар, алар жергиликтүү кеңештин Регламентинде белгиленген эрежелерди бузбоосу зарыл.

Өздөрүнүн карамагына кирген маселелерди жергиликтүү кеңеш карап жаткан учурда айыл өкмөтүнүн, шаардын мэриясынын аппаратынын кызматкерлери, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын түзүмдүк бөлүмдөрүнүн жетекчилери, мамлекеттик органдардын аймактык бөлүмдөрүнүн жетекчилери өздөрүнүн катышуусу тууралуу жергиликтүү кеңештин төрагасы менен алдын ала макулдашпай туруп эле ачык жыйналыштарга катышууга укугу бар.

Жергиликтүү кеңештин төрагасы сессияны ачар алдында депутат болуп саналышпаган адамдардын сессияга катышып жаткандыгы жөнүндө билдирет. Сессияга катышып жаткандарга сессияга катышуунун жол-жоболорун жана сессиянын аягына чейин регламентти сактоону түшүндүрөт.

Сессияга жана комиссиялардын жыйналыштарына катышып жаткан адамдар үчүн жыйналыштар залында өзүнчө орун бөлүнөт. Эгерде сессия жана комиссиянын жыйналышы өтүп жаткан жыйналыштар залы бардык адамдарды (айылдардын, шаарлардын түргундарын) жайгаштыра албаса, жыйналышка төрагалык кылуучунун тапшырмасы боюнча адамдардын аталган топторунан өкүлдөрдүн кирүүсүнө жол берилиши мүмкүн. Өкүлчүлүк бир көчөдөн, кварталдан, райондон, айылдан, уюмдан,

мекемеден ж.б. бир өкүлдү (жергиликтүү кеңештин ыктыяры боюнча эки же үч) бөлүп катыштыруу аркылуу ишке ашырылат

45. ДЕПУТАТТАРГА ЖАНА ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН СЕССИЯСЫНА ЖАНА ТУРУКТУУ КОМИССИЯЛАРЫНЫН ЖЫЙНАЛЫШТАРЫНА КАТЫШЫП ЖАТКАН АДАМДАРГА КАНДАЙ ЖҮРҮМ-ТУРУМ ЭТИКАСЫ КАРАЛГАН?

Жүрүм-турум этикасынын эрежеси жергиликтүү кеңештин ишинин Регламентинде баяндалат.

Депутаттар жана жергиликтүү кеңештин сессиясына, туруктуу (убактылуу) комиссиялардын жыйналыштарына катышып жаткан адамдар жүрүм-турум этикасынын эрежелерин сактоого тийиш, сүйлөп жаткан учурда одоно, шылдыңдаган сөздөрдү пайдаланууга, мыйзамсыз аракеттерге чакырууга, кимдин гана болбосун дареги-

не негизсиз жалаа жабууга жол берүүгө, талкууланган маселенин темасынан чыгып кетүүгө үкүгү жок, мындай жоболорду бузган учурда сессияга төрагалык кылуучу чыгып сүйлөөчүнү эскертет. Регламенттин талаптарын кайталап бузган учурда төрагалык кылуучу сүйлөп жатканды сөз сүйлөөсүн токтотуу жөнүндө маселени добушка коюуга үкүктүү, талкууланган маселе боюнча кайталап сөз сүйлөө үчүн ага сөз берилбейт.

Сессия учурунда депутаттар кыйкыруу, кол чабуу, тура калуу, комментарий берүү ж.б.у.с. аркылуу чыгып сүйлөгөндөрдүн баяндоосуна же угуусуна жолтоо болгон аракеттерди жазабоого тийиш.

Сессияга чакырылган жана катышып жаткан адамдар төрагалык кылуучунун уруксаты жок сессияда же жыйналыштарда жергиликтүү кеңештин, анын органдарынын ишине кийлигишүүгө: сөз сүйлөөгө, билдирүү жасоого, өз пикирин айтууга, комментарий берүүгө укуктары жок.

Сессия учурунда залдагы катышкандардын баары, депутаттарды кошуп алганда, уюлдук байланыш аппаратын өчүрүп коюуга (же үнсүз режимге которууга) милдеттүү.

Эгерде депутат кеңештин Регламентинин талаптарын бузса, сессияга төрагалык кылуучу анын жеке өзүн эскертет жана тартипке чакырат.

Төрт жолу катары менен жергиликтүү кеңештин сессияларына жүйөлүү себептерсиз катышпаган, ошондой эле туруктуу (убактылуу) комиссияларга, жергиликтүү кеңештин иш-чараларына туруктуу түрдө катышпаган, шайлоочулардын алдында отчет беришпеген депутаттар жөнүндө маалымат жергиликтүү кеңештин сессиясында жарыяланат жана тийиштүү чечим кабыл алуу үчүн этика жана мандат боюнча туруктуу комиссияга берилет.

46. ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН ДЕПУТАТЫНА КАНДАЙ ЧЕКТӨӨЛӨР КОЮЛАТ?

Жергиликтүү кеңештин депутаты төмөндөгүлөргө укуктуу эмес:

- саясий максаттар же жеке пайда алуу үчүн купуя маалыматтарды пайдаланууга;
- жергиликтүү кеңештин жабык сессияларында, түрүктүү (убактылуу) сессияларында ага белгилүү болгон маалыматтарды жарыя кылууга;
- өз сөзүндө мыйзамдуу түрдө күчүнө кире элек жаза жана жарандык иштердеги фактылар жөнүндө баяндоого;
- жергиликтүү кеңештин мүлкүн жеке максаттары үчүн пайдаланууга;
- депутаттык милдеттерин аткарууга байланышкан аракеттери же аракетсиздиги үчүн белек түрүндө акча каражаттарын жана кызматтарды жеке жана юридикалык жактардан сый акы катары алууга.

47. ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН СЕССИЯСЫНДА ТОКТОМДУН ДОЛБООРУН ТАЛКУУЛООНУН, КАРООНУН ЖАНА КАБЫЛ АЛУУНУН ТАРТИБИ КАНДАЙ? ТОКТОМ ДОЛБООРУН ТАЛКУУЛАГАН УЧУРДА КИМ ЧЫГЫП СҮЙЛӨЙ АЛАТ?

Айылдык кеңештин сессиясында күн тартибине киргизилген жана сессиянын ишинин башталышында айылдык кеңештин депутаттары тарабынан бекитилген маселелер каралат.

Күн тартибине киргизилген маселе боюнча маселенин демилгечиси же маселени алдын ала кароо үчүн тапшырылган түрүктүү (убактылуу) комиссиянын төрагасы баяндама жасайт. Эгерде органдын же кызмат адамынын отчету үгүлүп жатса, отчет берген адам чыгып сүйлөйт, эгерде уюмдардын, мекемелердин, ишканалардын, бирикмелердин иштери жөнүндө маалымат үгүлүп жатса, анда анын жетекчиси чыгып сүйлөйт, баяндамачы жок болуп калган учурда анын келбей калуусунун себебин аныктоо менен маселе кийинки сессиянын кароосуна жылдырылат.

Айылдык кеңештин депутаттары сессияга катышканда каралып жаткан маселе боюнча баяндамачыга суроо берүүгө, каралып жаткан маселе боюнча мыйзамдын долбооруна жазуу же оозеки түрүндө сынпикирлерин жана сунуштарын (өзгөртүүлөрдү, толуктоолорду) билдирүүгө укугу бар.

Маселени жана токтомдун долбоорун караган учурда түрүктүү (убактылуу) комиссиянын корутундусу, ошондой эле депутаттардын келип түшкөн жазуу жана оозеки түрүндөгү бардык сын-пикирлери жана сунуштары (өзгөртүүлөр, толуктоолор) үгүлүп, алар талкууланып, добуш берүүгө чыгарылат.

Талкуулоо (жарыш сөз) аяктагандан кийин баяндамачы корутунду сөз сүйлөөгө укуктуу. Андан ары депутаттар добуш берүүнүн түрү боюнча (ачык же жашыруун) чыгып сүйлөөгө укуктуу.

Талкууланган маселе боюнча токтомдун долбоорунун текстине депутаттардан сунуштар (өзгөртүүлөр, толуктоолор) түшкөн учурда төрага депутаттардан келип түшкөн бардык сунуштарды (өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду) келип түшкөн

ирети не жараша добушка коёт. Депутаттардын көпчүлүгү добуш берген депутаттын сунушу кабыл алынды деп эсептелинет жана токтомдун долбоорунун текстине киргизилет. Депутаттардын көпчүлүк добушун албаган сунуш четке кагылды деп эсептелинет.

Токтомдун долбоору добуш берүү аркылуу киргизилген сунуштарды жана сын-пикирлерди эске алуу менен жалпысынан добушка коюлат. Эгерде токтомдун долбоору жалпысынан кабыл алынбаса, ал четке кагылды деп эсептелинет. Четке кагылган токтомдун долбоору айылдык кеңештин кезектеги сессиясында кайталап каралышы мүмкүн.

Талкуулоонун жыйынтыгы боюнча айылдык кеңештин депутаттары, эгерде берилген суроолорду баяндамачынын жооптору канааттандырбаган же каралган маселе алар тарабынан толук түрдө иликтенбеген же мыйзамдардын нормаларына карама-каршы келген учурда депутаттардын сын-пикирлерин жана сунуштарын эске алып, айылдык кеңештин кезектеги сессиясына киргизүү укугу аркылуу маселени кайра иштеп чыгууга кайтаруу жөнүндө көпчүлүк добуш менен чечим кабыл алууга укуктуу.

Талкуулоонун жүрүшүндө баяндамачы каралып жаткан маселени кийинки сессияга жылдыруу тууралуу төрагалык кылуучуга расмий түрдө жазуу же оозеки билдирүү жасоого укугу бар. Мындай учурда талкуулоо токтотулат, каралып жаткан маселе кийинки сессияда каралууга жатат.

48. ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН ТОКТОМУНУН ТЕКСТИН ЖОЛ-ЖОБОЛОШТУРУУНУН ТАЛАПТАРЫ КАНДАЙ?

Токтомдун тексти жана ага тиркелгендер адабий тилдин жана юридикалык терминологиянын нормаларын сактоо менен баяндалууга тийиш. Эскирген жана көп маанилүү сөздөрдү жана сөз айкалыштарын, эпитеттерди, метафораларды, кыскартылган сөздөрдү пайдаланууга жол берилбейт. Пункттун тексти башка пунктта кайталап баяндалбайт.

Токтомдун тексти ички мааниси боюнча макулдашылган, жүйөсү боюнча так жана норма жаратуучу техникага ылайык келип турууга тийиш.

Токтомдун текстин баяндаган учурда алгач жалпы, андан кийин конкреттүү жоболор жайгаштырылат. Укуктун нормаларын баяндаган учурда өтө эле жалпылоолордон же өтө эле майдалап баяндоодон качуу зарыл. Токтомдун аталышы, бөлүктөрү, бөлүмдөрү, бөлүмчөлөрү, главалары жана пункттары кыска жана так баяндалып, негизги маанини чагылдырып турууга тийиш. Токтомдун текстинде пайдаланылган терминдер жана түшүнүктөр түшүнүктүү жана бир маанилүү болууга тийиш. Ченемдик укуктук актыларда пайдаланылган терминдерди жана түшүнүктөрдү тактоо керек болгон учурда, ал жерге анын маанисин түшүндүрүп берген пункт киргизилет.

Жергиликтүү кеңештин негизги токтомдоруна гана өзгөртүү жана (же) толуктоо киргизилет. Жергиликтүү кеңештин токтомунун күчүнө кирүү тартиби корутунду жобо түрүндө тексттин аягында баяндалат.

Жергиликтүү кеңештин негизги токтомдоруна гана өзгөртүү жана (же) толуктоо киргизилет. Жергиликтүү кеңештин токтомунун күчүнө кирүү тартиби корутунду жобо түрүндө текстин аягында баяндалат.

Жергиликтүү кеңештин токтомунда төмөндөгү реквизиттердин болуусу тийиш:

- Кыргыз Республикасынын мамлекеттик герби;
- актынын түрүн көрсөтүү;
- ошол ченемдик укуктук актылар жөнгө салуучу предметти билдирген аталышы;
- кабыл алынган жери жана датасы;
- каттоо номери;
- тийиштүү ченемдик укуктук актыга кол коюуга ыйгарым укуктуу адамдын колу;
- жергиликтүү кеңештин герб түшүргөн мөөрү.

Жергиликтүү кеңештин токтомунун текстин баяндоонун жана түзүмдүк элементтеринин тартиби, жергиликтүү кеңештин токтомуна өзгөртүүлөрдү, толуктоолорду киргизүүнүн тартиби, аны күчүн жоготту деп табуу «Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актылары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын талаптарына ылайык жүзөгө ашырылат («Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актылары жөнүндө» Мыйзамдын 11, 12, 17-бер.).

Жергиликтүү кеңештин токтомунун текстин баяндоонун жана түзүмдүк элементтеринин тартиби, жергиликтүү кеңештин токтомуна өзгөртүүлөрдү, толуктоолорду киргизүүнүн тартиби, аны күчүн жоготту деп табуу «Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актылары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын талаптарына ылайык жүзөгө ашырылат («Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актылары жөнүндө» Мыйзамдын 11, 12, 17-бер.).

49. ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН СЕССИЯСЫНЫН КАЙСЫ МАСЕЛЕЛЕРИ ЖОЛ-ЖОБОЛОР (ПРОЦЕДУРАЛЫК) МАСЕЛЕСИНЕ КИРЕТ? ЖОЛ-ЖОБОЛОР МАСЕЛЕСИ БОЮНЧА ЧЕЧИМДЕРДИ КАБЫЛ АЛУУ ҮЧҮН КАНДАЙ КВОРУМ КЕРЕК?

Сессияны жалпысынан өткөрүүнүн тартибине тийиштүү, уюштуруу мүнөзүндөгү маселелер жол-жоболор маселелерине кирет. Жол-жоболоштуруу маселеси боюнча жергиликтүү кеңештин токтому кабыл алынбайт. Жол-жоболор маселелери сессияга же депутаттардын комиссияларынын жыйналыштарына катышкандардын жалпы санынын көпчүлүк добушу менен чечилет.

Жол-жоболор маселелерге төмөнкүлөр кирет:

- сессиядагы тыныгуу, аны жылдыруу, жабуу же узартуу жөнүндө;
- сессияны өткөрүү убактысын узартуу же кыскартуу жөнүндө;
- добуш берүүнүн жолдорун өзгөртүү тууралуу;
- чыгып сүйлөөчүлөрдүн кезегин өзгөртүү тууралуу;
- кошумча каттоону жүргүзүү жөнүндө;

- кворумду тастыктоо жана добуштарды кайра саноо тууралуу;
- талкууланган маселе боюнча жарыш сөздөрдү которуу же токтотуу жөнүндө;
- маселени туруктуу (убактылуу) комиссиялардын кароосуна өткөрүп берүү жөнүндө;
- чыгып сүйлөөлөрдүн убактысын чектөө же узартуу тууралуу;
- күн тартибинин башка маселелерине өтүү (кайрылуу) жөнүндө;
- сессияда маселелерди кароонун жана талкуулоонун ирети тууралуу;
- добуш берүүнү жүргүзүү жөнүндө;
- маселени кароону кийинки сессияга жылдыруу жөнүндө;
- күн тартибинин маселелерин талкуулоонун убактысынын узактыгын белгилөө тууралуу;
- күн тартибине маселени киргизүү же алып коюу жөнүндө;
- суроолорго жооп берүү үчүн убакытты белгилөө жөнүндө;
- чыгып сүйлөөлөрдүн жана суроо берүүлөрдүн санын чектөөнү белгилөө тууралуу;
- суроолорго жана жоопторго убакытты чектөө же узартуу тууралуу;
- каралып жаткан маселе боюнча адамдарды жыйналышка чакыруу жөнүндө;
- чакырылган адамдарга сөз берүү жөнүндө;
- талкуулабай туруп күн тартибинин маселеси боюнча добуш берүүгө өтүү жөнүндө;
- добуштарды саноо жөнүндө;
- жол-жоболорго кирген башка маселелер.

50. ЧЫГЫП СҮЙЛӨӨЛӨРДҮН ТҮРЛӨРҮНӨ ЖАРАША АЛАР ҮЧҮН УБАКЫТ БЕЛГИЛӨӨ БОЮНЧА КАНДАЙ ЧЕКТӨӨЛӨР БЕЛГИЛЕНЕТ?

Чыгып сүйлөөлөрдүн убактысын ар бир жергиликтүү кеңеш өзүнүн регламентинде белгилейт.

Иш жүзүндө сессияда жана жергиликтүү кеңештин комиссияларынын жыйналыштарында чыгып сүйлөөнүн ар түрдүү түрлөрү үчүн төмөндөгүдөй убакытты белгилөө максатка ылайыктуу.

Адатта баяндама жасоо үчүн узактыгы - 15 мүнөткө, кошумча баяндама жасоо 10 мүнөткө чейин белгиленет. Башка чыгып сүйлөөлөрдүн узактыгын төмөндөгүдөй белгилесе болот:

- баяндамаларды жана кошумча баяндамаларды талкуулоо үчүн – 10 мүнөткө чейин;
- күн тартибин талкуулоо үчүн – 5 мүнөткө чейин;
- талкууланган маселе боюнча корутунду сөз сүйлөө үчүн – 3 мүнөткө чейин;
- шайлануучу кызматка талапкердин чыгып сүйлөөсү үчүн – 5 мүнөткө чейин;
- талкууланып жаткан талапкер боюнча жарыш сөзгө чыгып сүйлөө үчүн – 5 мүнөткө чейин;
- добуш берүүнүн түрлөрү боюнча чыгып сүйлөө үчүн – 3 мүнөткө чейин;
- сунуштар, маалымкаттар, билдирүүлөр, кайрылуулар үчүн – 3 мүнөткө чейин;

- кайталап чыгып сүйлөө үчүн – 3 мүнөткө чейин.

Депутаттар Регламентте төрагалык кылуучуга зарылчылыкка жараша сөз сүйлөө үчүн убакытты 3 мүнөткө узартуу укугун бере алышат. Ошондой эле регламентте депутаттар бир эле маселе боюнча бир депутаттын эки жолудан ашык эмес чыгып сүйлөөсүн чектей алат.

Баяндама, кошумча баяндама, шайлануучу кызматка талапкердин чыгып сүйлөөсү трибунада ишке ашырылат, калган чыгып сүйлөөлөр трибунадан же отурган жеринен ишке ашырылат.

Депутат жыйналышта өзүнө төрагалык кылуучу сөз бергенден кийин гана чыгып сүйлөйт.

Сөз берүү жөнүндө сунуш жазуу түрүндө сыяктуу эле, оозеки түрүндө да төрагалык кылуучунун атына берилет.

Айыл өкмөтүнүн башчысы, шаардын мэри, райондун акими жана анын орун басарлары каралып жаткан маселе боюнча кезексиз чыгып сүйлөө үчүн сөз алууга укуктуу.

Сессияны алып баруунун тартиби, добуш берүүнүн түрлөрү, маалымат берүү, суроолорго жооп берүү, түшүндүрмө берүү боюнча сөз төрагалык кылуучу тарабынан сессияда кезексиз түрдө берилиши мүмкүн, узактыгы 1 (бир) мүнөттөн ашпоого тийиш.

51. ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН СЕССИЯЛАРЫНДА ДОБУШ БЕРҮҮ КАНТИП ЖҮРГҮЗҮЛӨТ?

Жергиликтүү кеңеш сессияларында ачык же жашыруун добуш берүү аркылуу чечим кабыл алат.

Добуш берүү жергиликтүү кеңештин депутаттарынын ачык кол көтөрүүсү аркылуу жана сессиянын эсептөө комиссиясы же төрагалык кылуучу тарабынан добуштарды саноо аркылуу жүргүзүлүшү мүмкүн.

Керектүү кворум болбой калган учурда сессияга төрагалык кылуучу кворум камсыз кылынганга чейин добуш берүүнү жылдырышы мүмкүн.

Бардык маселелер боюнча добуш берүүнүн натыйжалары айыл өкмөтүнүн катчысы, шаардык кеңештин аппаратынын катчысы тарабынан жергиликтүү кеңештин сессиясынын протоколуна киргизилет.

Ачык добуш берүү - бул добуш берүүнүн түрү, мында жооптордун бир варианты («макул», «каршы», «калыс») боюнча ар бир депутаттын билдирген эрки катталууга жатат.

Ачык добуш берүүдө добуштарды саноону сессиянын эсептөө комиссиясы же төрагалык кылуучу жүргүзөт. Добуштарды саноодон кийин сессияга төрагалык кылуучу чечим кабыл алынгандыгын же кабыл алынбагандыгын жарыялайт.

Добуш берүүдө жол-жоболор боюнча ката кетирилгени билинсе (эсептөө комиссиясынын, төрагалык кылуучунун катасы), жергиликтүү кеңештин депутаттары кайрадан добуш берүүнү өткөрүү боюнча чечим кабыл алышы мүмкүн.

Жашыруун добуш берүү – бул добуш берүүнүн түрү, мында депутаттардын добуш берүүсү анонимдүү жүргүзүлөт жана жооптордун бири («макул», «каршы», «калыс»)

боюнча добуш берүүчүнүн эркин көзөмөлдөө жокко чыгарылат.

Жашыруун добуш берүү зарыл болуп саналган маселе боюнча, ошондой эле жергиликтүү кеңештин депутаттарынын жалпы санынын көпчүлүк добушунун чечими менен жүргүзүлөт.

Бюллетендерди пайдалануу аркылуу жашыруун добуш берүү ар бир депутат тарабынан бюллетенди толтуруу жолу менен ишке ашырылат, бюллетен ар бир депутатка депутаттардын тизмесине ылайык берилет жана депутаттын өз эркин жашыруун билдирүүнү камсыз кылган атайын кабинада толтурулуп, эсептөө комиссиясы тарабынан мөөр басылып жабылган добуш берүүчү үкөккө салынат.

Бюллетендерди пайдаланып жашыруун добуш берүүнүн натыйжалары кошумча бекитүүнү талап кылбайт. Жергиликтүү кеңештин тийиштүү актысына кошумча добуш берилбестен сессияга төрагалык кылуучу тарабынан кол коюлат.

52. ДЕПУТАТ ИШЕНИМ КАТ АРКЫЛУУ БАШКА ДЕПУТАТКА ДОБУШ БЕРҮҮ УКУГУН ӨТКӨРӨ АЛАБЫ ЖЕ СЫРТТАН ДОБУШ БЕРЕ АЛАБЫ?

Жергиликтүү кеңештин депутаты жергиликтүү кеңештин сессияларында жана курамына өзү кирген түрүктүү (убактылуу) комиссиялардын жыйналыштарында каралган бардык маселелер боюнча чечүүчү добуш берүү укугуна ээ. Ар бир депутат жергиликтүү кеңештин сессиясында жана курамына өзү кирген анын түрүктүү (убактылуу) комиссияларында бир добушка ээ. Жергиликтүү кеңештин кайсы бир органынын курамына кирбеген депутат анын ишине кеңеш берүүчү добуш укугу менен катыша алат («Жергиликтүү кеңештин депутаттарынын статусу жөнүндө» Мыйзамдын 10-бер.).

Демек, жергиликтүү кеңештин депутаты өзүнүн добуш берүү укугун өзү ишке ашырат. Депутат ишеним кат же башка жол менен башка депутатка добуш берүү укугун өткөрүүсүнө жол берилбейт, анткени ар бир депутат берилген депутаттык мандатка ылайык бир добушка ээ.

Бир маселе боюнча добуш берген учурда айылдык кеңештин депутаты чечимди кабыл алуу үчүн «макул» же «каршы», же болбосо чечимди кабыл алууда «калыс» болуу менен бир добушка ээ. Добуш берүүдө жок болгон жергиликтүү кеңештин депутаты добуш берүү аяктагандан кийин өз добушун берүүгө укугу жок. Ал жыйналыштар залында болгон шартта, депутаттын добуш берүүгө катышпай калуусу добуш берүүнүн жыйынтыктарын кайра кароо үчүн негиз болуп саналбайт. Добуш берүүнүн башталуусу жарыя кылынгандан кийин аны токтотууга эч кимдин укугу жок. Сырттан добуш берүү мыйзамдарда каралган эмес.

53. ЖАШЫРУУН ДОБУШ БЕРҮҮДӨ ЭСЕПТӨӨ КОМИССИЯСЫНА КАНДАЙ РОЛЬ ЖҮКТӨЛГӨН? ЖАШЫРУУН ДОБУШ БЕРҮҮНҮ ӨТКӨРҮҮНҮН ТАРТИБИ КАНДАЙ?

Жашыруун добуш берүүнү өткөрүү жана анын жыйынтыктарын чыгаруу үчүн айылдык кеңештин депутаттары алгач ачык (же жашыруун) добуш берүү менен эсептөө комиссиясын шайлашат, эсептөө комиссиясынын мүчөлөрүнүн саны так санда болууга тийиш.

Эсептөө комиссиясы өзүнүн курамынан эсептөө комиссиясынын төрагасын жана катчысын шайлайт, ошондой эле эсептөө комиссиясынын мүчөлөрүнүн ортосундагы милдеттерди бөлүштүрөт. Эсептөө комиссиясынын төрагасын жана катчысын шайлоо жөнүндө, ошондой эле эсептөө комиссиясынын мүчөлөрүнүн ортосундагы милдеттерди бөлүштүрүү тууралуу чечимди эсептөө комиссиясы көпчүлүк добуш менен кабыл алат жана протокол менен жол-жоболоштурат, протокол айылдык кеңештин депутаттарынын көпчүлүк добушу менен бекитилет.

Жашыруун добуш берүү үчүн бюллетендер сунуш кылынган форма боюнча эсептөө комиссиясы тарабынан айылдык кеңештин депутаттарынын санына ылайык келген санда даярдалат жана айылдык кеңештин чечими менен бекитилет. Добуш берүү бюллетенинде «макул», «каршы», «калыс» жоопторунун варианттары каралат. Эсептөө комиссиясынын мүчөлөрү ар бир бюллетендин артына кол коюшат.

Эсептөө комиссиясы жашыруун добуш берүү үчүн кабиналарды даярдоо менен депутаттардын өз эркин жашыруун билдирүүсү үчүн шарттарды түзөт.

Добуш берүүнүн алдында эсептөө комиссиясы айылдык кеңештин бардык депутаттарынын катышуусунда добуш берүүчү үкөктү жаап бекитет.

Депутат жашыруун добуш берүү үчүн бир бюллетень алып, жашыруун добуш берүү үчүн ведомстводогу өзүнүн фамилиясынын тушуна кол коюп, жашыруун добуш берүү үчүн кабинага кирет. Добуш бергенден кийин депутат бюллетенин добуш берүүчү үкөккө салат.

Добуш берүү аяктагандан кийин, эсептөө комиссиясында калган бюллетендер эсептелип, депутаттардын катышуусунда эсептөө комиссиясынын төрагасынын бюллетендин оң жактагы бурчун кесүү жолу менен жарактан чыгарылат.

Депутаттардын добушун эсептеген учурда белгисиз формадагы бюллетендер, ошондой эле депутаттардын өз эркин билдиргенин аныктоо мүмкүн болбогон бюллетендер жараксыз деп эсептелинет. Бюллетенге киргизилген толуктоолор добуштарды саноодо эске алынбайт.

Жашыруун добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө эсептөө комиссиясы протокол түзөт, ага эсептөө комиссиясынын бардык мүчөлөрү кол коюшат жана ал эсептөө комиссиясынын төрагасы тарабынан сессияда жарыя кылынат.

Эсептөө комиссиясынын төрагасы баяндаган протоколдун негизинде сессияга төрагалык кылуучу чечим кабыл алынгандыгы же кабыл алынбагандыгы тууралуу жарыялайт.

Жашыруун добуш берүүнүн жыйынтыктары жөнүндө протокол айылдык кеңештин токтому менен бекитилет.

54. ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН ТОКТОМДОРУНУН АТКАРЫЛЫШЫН КӨЗӨМӨЛДӨӨ КАНТИП ИШКЕ АШЫРЫЛАТ?

Жергиликтүү кеңештин ар бир токтомунда: жергиликтүү кеңештин токтомунун аткарылышын көзөмөлдөө жүктөлгөн жак же орган; пункттарынын же токтомдун толугу менен күчүнө киришинин конкреттүү мөөнөтү; аны аткаруунун мөөнөтү көрсөтүлүүгө тийиш.

Кабыл алынган токтомдордун аткарылышын көзөмөлдөө кабыл алынган токтомдун максатына жетүүсүнө багытталган маанилүү элемент болуп саналат. Көзөмөлдөөнүн максатына төмөндөгүлөр кирет:

- токтомдун аткарылышынын натыйжалуулугунун деңгээлин ачып көрсөтүү;
- аны аткарууга кыйынчылык жараткан себептерди ачып көрсөтүү;
- токтомдун аткарылышына жолтоо болгон жактарды (органдарды) ачып көрсөтүү, зарылчылыкка жараша аларды жоопкерчиликке тартуу, токтомдун аткарылышын соттук тартипте камсыз кылуу (эгерде мына ушундай зарылчылык бар болсо).

Токтомдун аткарылышын көзөмөлдөөнү ишке ашыруу үчүн токтомдун аткарылышын көзөмөлдөө жүктөлгөн жакка же органга кошумча атайын ишеним каттар талап кылынбайт.

Токтомдун аткарылышын көзөмөлдөө жүктөлгөн кызмат адамынын же органдын маалыматын уккандан кийин жергиликтүү кеңеш төмөндөгүлөргө укуктуу:

- аткарылган катары токтомду көзөмөлдөн алууга;
- аткарылган катары токтомдун айрым пункттарын көзөмөлдөн алууга;
- ошол токтомдун аткаруу мөөнөтүн узартууга;
- көзөмөлдөө ыйгарым укуктарын башка жакка же органга жүктөөгө;
- токтомду жокко чыгарууга;
- токтомго өзгөртүү жана толуктоо киргизүүгө;
- кошумча токтом кабыл алууга.

Көзөмөлдөө боюнча отчет берүүнүн мөөнөтү токтомдун өзүндө белгиленет. Жергиликтүү кеңештин төрагасы токтомдун аткарылышын көзөмөлдөө жүктөлгөн жакка (органга) жергиликтүү кеңештин сессиясында анын аткарылышынын жүрүшү жөнүндө маалымат берүүнү тапшырууга укугу бар.

55. «РЕГЛАМЕНТ» ДЕГЕН ЭМНЕ? ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН РЕГЛАМЕНТИНЕ КАНЧА ЖОЛУ ӨЗГӨРТҮҮ КИРГИЗСЕ БОЛОТ?

Жергиликтүү кеңештин Регламенти – бул мамлекеттик ыйгарым укуктуу орган бекиткен типтүү Регламенттин негизинде жергиликтүү кеңештин депутаттары тарабынан иштелип чыккан документ. Регламент жергиликтүү кеңештин сессияларын, туруктуу (убактылуу) комиссиялардын жыйналыштарын өткөрүүнүн тартибин жана жол-жоболорун аныктайт, ошондой эле Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык, жергиликтүү кеңештин депутаттарынын башка ыйгарым укуктарын ишке ашыруунун тартибин жол-жоболостурат.

Жергиликтүү кеңештин депутаттары тарабынан кабыл алынган жергиликтүү кеңештин Регламенти жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарында катталууга жатат. Ре-

глантти бекитүү тууралуу жергиликтүү кеңештин токтому жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарында катталууга жатат, андан кийин ЖМКда жарыяланат жана ченемдик укуктук актылардын Реестрине киргизүү үчүн юстициянын аймактык органдарына жөнөтүлөт. Ошондон кийин гана жергиликтүү кеңештин Регламенти юридикалык жактан күчүнө кирди деп эсептелинет.

Жергиликтүү кеңештин акыркы типтүү регламенти КР Өкмөтүнө караштуу Жергиликтүү өз алдынча башкаруу иштери жана этностор аралык мамилелер мамлекеттик агенттигинин 2013-жылдын 25-ноябрындагы №01-24/65 буйругу менен бекитилген. Айылдык кеңештин бул типтүү регламенти Өнүктүрүү саясат институтунун эксперттери тарабынан иштелип чыккан, ал жергиликтүү кеңештин ишинин кыйла толук, баарын камтыган жол-жоболорун регламенттейт жана өлкөнүн жергиликтүү кеңештери тарабынан пайдаланууга сунуш кылынат. Айылдык кеңештин Типтүү Регламентинин толук текстин www.var.kg; www.dpi.kg сайттарында «Мыйзамдар» бөлүмүнөн тапса болот.

Регламентке өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду жергиликтүү кеңештин депутаттары өз ыктыярлары менен чектөөсүз каалашынча киргизсе болот. Бирок ар бир киргизилген өзгөртүү жана толуктоо өлкөнүн колдонуудагы мыйзамдарына шайкеш келүүгө тийиш.

Жергиликтүү кеңештин Регламентине өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жөнүндө сунуштар депутаттардын ар бири, туруктуу комиссиялар, депутаттык фракциялар, жергиликтүү кеңештин депутаттарынын топтору же алардын жалпы санынын үчтөн бири, анын ичинде жергиликтүү кеңештин төрагасы жана анын орун басары демилгелесе болот. Регламентке өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү жооптуу туруктуу комиссиялар тарабынан каралгандан кийин жергиликтүү кеңештин сессиясынын күн тартибине киргизилет жана биринчи кезектеги тартипте каралат.

56. РЕГЛАМЕНТТИН ЖОБОЛОРУНУН САКТАЛЫШЫН КӨЗӨМӨЛДӨӨНҮ КИМ ЖҮЗӨГӨ АШЫРАТ?

Жергиликтүү кеңештин регламентинин жоболоруна түшүндүрмө берүүнү жана анын сакталышын көзөмөлдөөнү регламент жөнөндөгү маселе карамагына кирген жергиликтүү кеңештин туруктуу комиссиясы жүзөгө ашырат. Бул комиссия талаш тартыш кырдаалдар жаралган учурда дагы жергиликтүү кеңештин регламентинин нормалары боюнча түшүндүрмөлөрдү бере алат.

Жергиликтүү кеңештин Регламентинин талаптарын бузуу менен кабыл алынган токтом анык эмес деп эсептелинет. Мындай кырдаалдар пайда болгон учурда депутаттар, туруктуу комиссиялар, депутаттык фракциялар, депутаттык топтор Регламент боюнча комиссияга түшүндүрмө берүү үчүн кайрылууга, ошондой эле Регламенттин талаптарын бузуу менен кабыл алынган токтомду жокко чыгаруу боюнча сессияга сунуш киргизүүгө укуктуу.

Жергиликтүү кеңештин Регламентинин сакталышын көзөмөлдөө жергиликтүү кеңештин төрагасына жана Регламент боюнча комиссияга жүктөлөт. Жергиликтүү кеңештин сессиясынын учурунда регламенттин сакталышын көзөмөлдөө сессияга төрагалык кылуучуга жүктөлөт. Жергиликтүү кеңештин туруктуу (убактылуу) комиссияларынын жыйналыштарында Регламенттин сакталышын көзөмөлдөөнү комиссиянын жыйналышына төрагалык кылуучуга жүктөлөт.

57. АЙЫЛ АЙМАГЫНДА, ШААРДЫН АЙМАГЫНДА ЖАЙГАШКАН КӨЧӨЛӨРДҮ ЖАНА БАШКА ОБЪЕКТТЕРДИ КАЙРА АТОО БОЮНЧА ЧЕЧИМДИ КАБЫЛ АЛУУГА КИМ ЫЙГАРЫМ УКУКТУУ?

«Кыргыз Республикасындагы географиялык аталыштар жөнүндө» Мыйзамга ылайык шаарлардын, айылдардын, суулардын, каналдардын, көпүрөлөрдүн, саздардын, көлдөрдүн, шаркыратмалардын, тоолордун, тоо кыркаларынын, тоо чокуларынын, ашуулардын, мөңгүлөрдүн, капчыгайлардын, өзөндөрдүн, аскалардын, үңкүрлөрдүн, кыштоолордун, конуштардын, жайыттардын, көчөлөрдүн, аянттардын, проспектердин, гүлзарлардын, аллеялардын, парктардын, жаратылыш парктарынын, коруктардын жана башка ушуга окшош объектилердин, ошондой эле тарыхый окуяларга жана тарыхый инсандардын ишмердигине байланышкан жерлердин аталыштары Кыргыз Республикасынын географиялык аталыштары болуп саналат.

«Кыргыз Республикасындагы географиялык аталыштар жөнүндө» Мыйзам жергиликтүү кеңештин депутаттарына проспекттерди, аллеяларды, аянттарды, шаардык же айылдык парктарды, гүлзарларды, көчөлөрдү жана бурулуш көчөлөрүн атоо жана кайра атоо боюнча ыйгарым укуктарды берет. Ал үчүн жергиликтүү кеңештин тийиштүү токтому талап кылынат. Проспекттерди, аллеяларды, аянттарды, шаардык же айылдык парктарды, гүлзарларды, көчөлөрдү жана бурулуш көчөлөрүн атоо жана кайра атоо үчүн документтерди даярдоо боюнча уюштуруу маселелери жергиликтүү кеңештин аткаруу органдарына жүктөлгөн.

Айылдык аймактарды, шаарларды, райондорду, областтарды, айылдарды адамдардын аттары менен атоого жана кайра атоого тыюу салынган.

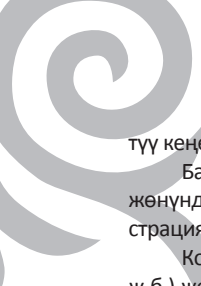
Кыргыз Республикасындагы географиялык объекттерди атоого жана кайра атоого байланышкан чыгымдар ошол объекттер жайгашкан аймактагы жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын бюджетинин эсебинен жүргүзүлөт («Кыргыз Республикасындагы географиялык аталыштар жөнүндө» Мыйзамдын 1,5,6,7,12-бер.).

58. ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН ДЕПУТАТТАРЫ ӨЗ АЛДЫНЧА АДМИНИСТРАЦИЯЛЫК АЙЫПТАРДЫН ӨЛЧӨМҮН БЕЛГИЛЕЙ АЛЫШАБЫ ЖАНА АДМИНИСТРАЦИЯЛЫК ЖАЗА БЕРЕ АЛЫШАБЫ?

Азыркы учурда көптөгөн айыл аймактарында администрациялык укук бузууларды (жосундарды) жасашкан адамдарды тарбиялоо жана жаңы администрациялык укук бузууларды жасоонун алдын алуу максатында айылдык кеңештин депутаттары өз алдынча администрациялык айыптардын (төлөмдөрдүн) суммасын белгилешип, администрациялык укук бузууларды жасашкан адамдарга өз алдынча жаза колдонушууда.

Бирок жергиликтүү кеңештин депутаттарынын мындай аракеттери мыйзамсыз болуп саналат, анткени «Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» КР Мыйзамынын 31-беренесине ылайык администрациялык укук бузуулар боюнча айыптардын (төлөмдөрдүн ж.б.) суммасын белгилөө жана аларды укук бузуучуларга салуу жергилик-

түү кеңештин депутаттарынын ыйгарым укуктарына кирбейт.

Бардык администрациялык укук бузуулар Администрациялык жоопкерчилик жөнүндө кодекс (мындан ары - Кодекс) менен гана жөнгө салынат, ага ылайык администрациялык айыптарды Кодексте көрсөтүлгөн органдар гана жүргүзөт.

Кодекстин 506-беренесине ылайык администрациялык айыптарды (төлөмдөрдү ж.б.) жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары тарабынан түзүлгөн администрациялык комиссиялар салышат. Айыптардын өлчөмү (суммасы) Кодексте белгиленет, мындай учурда администрациялык укук бузуулар үчүн айыптардын суммасы тийиштүү жергиликтүү бюджетке чегерилет (614-бер., 6-бөл.).

Демек, депутаттар администрациялык айыптарды белгилөөгө жана салууга укуктары жок, бирок аларды жасоого ыйгарым укуктуу комиссиялардын курамына кире алышат.

Комиссия, өз кезегинде, айыл өкмөтүнүн башчысынын (мэрдин) чечими же жергиликтүү кеңештин чечими менен түзүлөт.

ДЕПУТАТТЫН ИШТӨӨ ТАРТИБИ ЖАНА ШАРТТАРЫ ЖӨНҮНДӨ

59. ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШ КАНДАЙ ДОКУМЕНТТЕРДИ: ТОКТОМДУ, ЧЕЧИМДИ ЖЕ ТЕСКЕМЕНИ ЧЫГАРАТ?

Жергиликтүү кеңештин токтомун - ченемдик укуктук актысын кабыл алуу укугуна ээ жергиликтүү кеңеш ченем чыгаруучу орган болуп саналат. Жергиликтүү кеңештин токтому жергиликтүү кеңештин депутаттарынын ыйгарым укуктарынын чектеринде жергиликтүү маанидеги маселелерди чечүү үчүн Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актыларынын негизинде жана аны аткаруу максатында кабыл алынат.

Жергиликтүү кеңештин токтому айыл аймагында, шаардын аймагында милдеттүү юридикалык күчкө ээ жана ЖМКда (жергиликтүү гезиттерде, сайттарда) расмий жарыяланган күндөн тартып күчүнө кирет жана ченемдик укуктук актылардын Реестрине киргизилүүгө (областка) жөнөтүлөт.

Айылдык, шаардык кеңештин төрагасы өз алдынча жергиликтүү кеңештин ички уюштуруу маселелерин чечүүгө арналган ченемдик укуктук актынын статусуна ээ эмес тескеме кабыл алуу укугуна ээ.

Айыл өкмөтүнүн башчылары, шаарлардын мэрлери коюлган маселелердин мааниси жана мазмуну боюнча ченемдик укуктук актылардын статусуна ээ эмес токтом, чечим, тескеме түрүндөгү нормативдик документтерди кабыл алат, аларды ЖМКда расмий жарыялоо жана ченемдик укуктук актылардын Реестрине киргизүү талап кылынбайт (КР Өкмөтүнүн 2012-жылдын 23-июлундагы № 517 токтому менен бекирилген «Кыргыз Республикасындагы иш кагаздарын жүргүзүү» боюнча типтүү нускама, ошондой эле типтүү нускамага №2,3 тиркемелер).

Өз компетенциясынын чектеринде кабыл алынган жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын нормативдик документтери тийиштүү аймакта жайгашкан, менчигинин түрүнө карабастан бардык ишканалар, уюмдар, мекемелер, ошондой эле кызмат адамдары, коомдук бирикмелер жана жарандар тарабынан аткаруу үчүн милдеттүү болуп саналат.

60. ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН ТОКТОМУ МЕНЕН САЛЫШТЫРГАНДА КАЙСЫ ЧЕНЕМДИК УКУКТУК АКТЫЛАР КЫЙЛА ЖОГОРКУ ЮРИДИКАЛЫК КҮЧКӨ ЭЭ?

«Ченемдик укуктук актылар жөнүндө» Мыйзамга ылайык ченемдик укуктук актыларды кабыл алуу, ошондой эле өздөрү кабыл алган ченемдик укуктук актыларды жокко чыгаруу, күчүн жоготту деп табуу, өзгөртүү, толуктоо укугу төмөнкүлөргө берилген:

- Президентке;
- Жогорку Кеңешке;
- Өкмөткө;
- Улуттук банкка;
- Шайлоо жана референдум өткөрүү боюнча борбордук шайлоо комиссиясына;
- ченемдик укуктук актыларды чыгарууга ыйгарым укук алган башка мамлекеттик органдарга;
- жергиликтүү кеңештерге.

Юридикалык күчүнүн деңгээли боюнча жогоруда аталган ченем чыгаруу органдары жана кызмат адамдары тарабынан кабыл алынган ченемдик укуктук актылар төмөнкү иерархия боюнча жайгашат:

- 1) Конституция, Конституцияга өзгөртүү жана толуктоо киргизген мыйзам;
- 2) конституциялык мыйзам;
- 3) кодекс;
- 4) мыйзам;
- 5) Президенттин жарлыгы;
- 6) Жогорку Кеңештин токтому;
- 7) Өкмөттүн токтому;
- 8) Борбордук банктын, Шайлоо жана референдум өткөрүү боюнча борбордук

шайлоо комиссиясынын актылары;

9) ченем жаратууга ыйгарым укуктарын берүү актыларына ылайык ченемдик укуктук актыларды чыгарууга ыйгарым укук алган мамлекеттик органдардын ченемдик укуктук актылары;

10) жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын ченемдик укуктук актылары.

Мында ченемдик укуктук актылар иерархияга ылайык ага караганда кыйла жогорку юридикалык күчкө ээ болгон ченемдик укуктук актыларга карама-каршы келбөөгө тийиш.

Эгерде ченемдик укуктук актынын мамлекеттик тилдеги тексти расмий тилдеги тексттен айырмаланып турса, мамлекеттик тилдеги текст түп нуска деп эсептелинет жана колдонууга жатат («КР ченемдик укуктук актылары жөнүндө» Мыйзамдын 4, 5, 6-бер.).

61. ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН АР БИР ТОКТОМУН МИЛДЕТТҮҮ ТҮРДӨ ЖАРЫЯЛОО КЕРЕКПИ? АНЫ КАНТИП ЖАСОО КЕРЕК? ЖАРЫЯЛООНУ КАЙСЫ КАРАЖАТТАН КАРЖЫЛОО ЗАРЫЛ?

Конституцияга жана «КР ченемдик укуктук актылары жөнүндө» КР Мыйзамына ылайык бардык мыйзамдар жана ченемдик укуктук актылар күчүнө кириши үчүн жалпыга маалымдоо каражаттарында расмий жарыяланууга тийиш, ошондой эле юстиция органдарында Ченемдик укуктук актылардын мамлекеттик реестрине киргизилиши керек (ч.4 ст. КР Конституциясынын 6-беренесинин 4-бөлүгү).

Айылдык кеңештин токтому ченемдик укуктук актылардын тизмесине кирет,

андыктан ЖМКларда (жергиликтүү гезиттерде) милдеттүү түрдө жарыяланууга же жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын веб-сайтында (эгерде бар болсо) жайгаштырылат. Ошондой эле жергиликтүү кеңештин токтомдорун жарыялоо булактары төмөнкүлөр болушу:

- жергиликтүү мамлекеттик администрациялардын (акимиаттардын) веб-сайттары;

- КР Өкмөтүнүн облустардагы ыйгарым укутуу өкүлчүлүктөрүнүн веб-сайттары;

- КР Өкмөтүнө караштуу Жергиликтүү өз алдынча башкаруу иштери жана этностор аралык мамилелер боюнча мамлекеттик агенттигинин веб-сайты.

Жергиликтүү кеңештин токтомдорун жарыялоо үчүн депутаттар жергиликтүү бюджетти түзүүдө жана бекитүүдө «зарыл чыгымдар» категориясына зарыл каражаттарды салууга укуктуу.

Жергиликтүү кеңештердин кабыл алынган токтомдору күчүнө кириши үчүн айылдык аймакта, шаарда таркатылуучу гезиттерде жарыяланышы керек, алар жергиликтүү өз алдынча башкаруу органынын интернет-сайтында же эгерде бар болсо жогоруда аталган мамлекеттик органдардын веб-сайттарында жайгаштырылууга тийиш. Жергиликтүү кеңештердин токтомдорун «Эркин Тоо» гезитинде жарыялоо же Өкмөтүн, Жогорку Кеңештин сайтында илүү милдеттүү эмес.

Ченемдик укуктук актылар мамлекеттик жана расмий тилдерде кабыл алынат жана жарыяланат. Бирок жергиликтүү кеңештер үчүн «КР ченемдик укуктук актылары жөнүндө» Мыйзам менен өз токтомдорун эгерде айылдык аймактын же шаардын аймагында мамлекеттик тил билген адамдар басымдуулук кылса, жалаң мамлекеттик тилде кабыл алууга жана жарыялоого уруксат берилет. Бирок ченемдик укуктук актыны жалаң мамлекеттик тилде кабыл алуу жана жарыялоо үчүн жергиликтүү кеңештин тийиштүү чечими керек.

Жергиликтүү кеңештин токтомдорун каттоону төмөнкүлөр жүзөгө ашырат:

1) республикалык маанидеги, облустук маанидеги, райондук маанидеги шаардык кеңештердин токтомдоруна карата шаардык кеңештердин аппараттары; 2) айылдык кеңештердин токтомдоруна карата - айыл өкмөтүнүн аппараты. Ченемдик укуктук актыларды каттоо ченемдик укуктук актыларды каттоо жөнүндө журналына ченемдик укуктук актылардын төмөнкү реквизиттерин көрсөтүү менен жазуу аркылуу ишке ашырылат: 1) актынын түрүн көрсөтүү; 2) аталган ченемдик укуктук актынын жөнгө салуу предметин белгилеген аталышы; 3) кабыл алуу жери жана датасы; 4) каттоо номери; 5) аткаруу жүктөлгөн аткаруучунун маалыматтары; 6) аткаруу мөөнөт-төрү.

Андан кийин жергиликтүү кеңештин токтомдору расмий жарыялангандан кийин каттоону жүзөгө ашырган жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары тарабынан Юстиция министрлигинин тийиштүү аймактык бөлүмдөрүнө эки нускада мамлекеттик жана расмий тилдерде, кагаз жана электрондук алып жүрүүчүлөрдө, булакты көрсөтүү менен жана Ченемдик укуктук актылардын мамлекеттик реестрине киргизүү үчүн жарыялоо күнүн көрсөтүү менен жөнөтүлөт.

Бул талаптарды аткарбаган учурда жергиликтүү кеңештердин токтомдору юридикалык күчкө ээ эмес, ал эми аталган токтомду аткарууга багытталган аракеттер мыйзамсыз болуп саналат.

Жергиликтүү кеңештердин токтомдорун жарыялоо жана каттоо тартибин детал-

дуу иликтөө үчүн «КР ченемдик укуктук актылары жөнүндө» КР Мыйзамынын 4-берененин 1-бөлүгүнүн 11-абзацын, 6, 27, 28, 29 жана 30-беренелерин окуп-изилдөө зарыл, ошондой эле:

- жергиликтүү өз алдынча башкаруунун өкүлчүлүктүү органдарынын ченемдик укуктук актыларын каттоо тартиби жөнүндө типтүү жобо (КР Өкмөтүнүн 2010-жылдын 25-мартындагы №184 токтому менен бекитилген);
- Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик республ. жүргүзүү тартиби жөнүндө жобо (КР Өкмөтүнүн 2009-жылдын 8-декабрындагы №743 токтому менен бекитилген); токтому.

62. ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН ИШ ПЛАНЫ ЭМНЕ ҮЧҮН КЕРЕК ЖАНА АГА ЭМНЕЛЕР КИРЕТ? АЛ ЖЕРГИЛИКТҮҮ ӨЗ АЛДЫНЧА БАШКАРУУ ОРГАНДАРЫНЫН ИШИНДЕ ПАЙДАЛАНЫЛЫП ЖАТКАН БАШКА ПЛАНДАР, ПРОГРАММАЛАР, СТРАТЕГИЯЛАР МЕНЕН КАНТИП БАЙЛАНЫШКАН?

Кандай гана уюм болбосун, анын иш планы негизги документ болуп саналат, ага ылайык анын иши жүзөгө ашырылат. Жергиликтүү кеңештин жана анын органдарынын (туруктуу, убактылуу комиссияларынын) иш пландарынын өзгөчөлүгү Конституцияга, мыйзамдарга ылайык кеңеш жергиликтүү жамааттардын иштерин кантип өнүктүрүү жана камсыз кылуу жөнүндө чечимдерди кабыл алган жергиликтүү өз алдынча башкаруунун өкүлчүлүктүү органы болуп саналгандыгы болуп саналат. Бирок жергиликтүү маанидеги маселелерди чечүү жана жамааттарды өнүктүрүү боюнча иш жүзүндөгү аракеттерди аткаруу органы – айыл өкмөтү же мэрия.

Ошондуктан кеңештин иш планынын негизинде айыл өкмөтүнүн же мэриянын иш планы иштелип чыкса, идеалдуу болот. Бирок мазмуну жагынан аткаруу органынын иш планы кеңештин планынан айырмаланып турат, анткени жергиликтүү кеңеш чечим кабыл алуучу жергиликтүү маанидеги маселелерден тышкары аткаруу органынын иш планына жер-жерлердеги мамлекеттик программалардын иш-чаралары бөлүгүндөгү мамлекеттик ыйгарым укуктарды өткөрүп берүү боюнча иш-чаралар кирет.

Жергиликтүү кеңештин жана анын органдарынын ишин пландаштыруу – бул ЖӨАБнын аткаруу органдары менен бирдикте ишке ашырылуучу үзгүлтүксүз процесс.

Шарттуу түрдө аны төмөндөгү бир топ этапка бөлсө болот:

Биринчи этап: кеңештин мурдагы иш тажрыйбасын иликтөө, анын натыйжаларын аңдап билүү; шайлоочулардын суроо-талаптарын топтоо жана кайтарымдуу байланышын талдоо – жергиликтүү кеңештин ишине калктын реакциясы. Кайтарымдуу байланышты талдоо үчүн төмөндөгү маселелерге жарандардын жооптору алынууга тийиш: 1) кеңештин ишин шайлоочулар кандай баалашат, алар кандай кемчиликтерди көрүп турушат жана аларды четтетүүнүн кандай жолдорун сунуш кылышат? 2) кеңештен шайлоочу конкреттүү түрдө эмнени күтөт? 3) чечилген кайсы иштер жана

каралган кандай маселелер керектүү жана кызыктуу маселелер катары эстериңде калды?

Экинчи этап: иштин жана милдеттердин кыйла маанилүү багыттарын талкуулоо жана аныктоо.

Үчүнчү этап: кеңештин жана аткаруу органдарынын иштеринин мазмунун, формасын жана усулун аныктоо.

Төртүнчү этап: келечектеги планды даярдоо жана бекитүү, анын негизинде учурдагы пландарды түзүү жана анын аткарылышын уюштуруу.

Жогорудагылардын натыйжасы болуп бир жылга түзүлгөн кеңештин келечектүү иш планы саналат. Бирок кеңештин депутаттары төрт жылга шайлангандыгына байланыштуу, кеңеш чакырылыштын толук мезгилиндеги иштеринин стратегиясын иштеп чыгып, кабыл ала алат. Келечектүү планда уюмдун негизги иштери, өткөрүү мөөнөтү, кимге тапшырылганы, аткарылгандыгы тууралуу маалымат көрсөтүлөт. Келечектүү пландын бир нече тиркемелери: кеңештин сессияларынын планы жана туруктуу комиссиялардын жана депутаттык топтордун иш планы болот.

Келечектүү пландын негизинде кеңештин жана анын органдарынын учурдагы иштерин башкаруу үчүн календардык иш планы түзүлөт, ал бир катар артыкчылыктарга: уюмдун бардык ишин ырааттуу көрсөтүүгө; пландаштырылбаган иштерди өткөрүү үчүн салыштырмалуу бош күндөрдү белгилөөгө мүмкүнчүлүк берет.

Жергиликтүү кеңештин жана анын органдарынын, туруктуу жана убактылуу комиссияларынын иштеринин уюштурулгандыгына жараша, депутаттардын шайлоочулар менен кандай иштөөсү, муниципалитеттин жашоо-турмушун камсыз кылуу системасынын иштеп турушу жана өнүгүшү, калкка көрсөтүлүп жаткан кызматтын сапатын жана жеткиликтүүлүгүн билсе болот.

63. «ДЕПУТАТТЫК СУРОО» ЖАНА «ДЕПУТАТТЫК СУРОО-ТАЛАП» ДЕГЕН ЭМНЕ?

Депутаттык суроо-талап - бул депутаттын жергиликтүү кеңештин сессиясын өткөрүүгө чейин же сессиясынын убагында жергиликтүү кеңештин төрагасына, төраганын орун басарына, айыл өкмөтүнүн башчысына, шаардын мэринин, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун бөлүмдөрүнүн, башкармалыктарынын жана башка органдарынын жетекчилерине, менчигинин түрүнө карабастан жергиликтүү кеңештин аймагында жайгашкан ишканалардын, мекемелердин жана уюмдардын жетекчилерине, ошондой эле райондун акимине, анын орун басарына, жергиликтүү мамлекеттик администрациянын (акимиаттын) бөлүмдөрүнүн, башкармалыктарынын жана башка кызматтарынын жетекчилерине коомдук мааниге ээ болгон жана жергиликтүү кеңештин тескөөсүнө кирген маселелерди чечүү, расмий түшүндүрмө берүү же көз карашын баяндоо боюнча талабы.

Суроо-талап депутат же депутаттар тобу тарабынан жазуу жүзүндө же оозеки түрдө киргизилиши мүмкүн, суроо-талап жергиликтүү кеңештин сессиясынын күн тартибине («ар түрдүү маселелер» категориясына) киргизилүүгө тийиш, ал боюнча талкуулоо жүргүзүлүп, чечим кабыл алынат.

Жергиликтүү кеңештин төрагасы депутаттардын суроо-талаптары келип түшкөндө анын текстин ал кайрылган тийиштүү органга же кызмат адамына жөнөтөт.

Суроо-талап коюлган орган же кызмат адамы жергиликтүү кеңеш белгилеген мөөнөттө ага оозеки же жазуу жүзүндө жооп берүүгө тийиш. Суроо-талапка жооп жергиликтүү кеңештин сессиясында каралат.

Депутаттык суроо – бул тигил же бул маселе боюнча депутаттын маалымат алуу же түшүндүрмө алуу жолу. Суроо депутат тарабынан жергиликтүү кеңештин сессиясында же сессиядан тышкары убакта берилиши мүмкүн. Суроого жооп жергиликтүү кеңештин сессиясында жарыя кылынышы мүмкүн же депутаттык суроо багышталган адам тарабынан жеке тартипте депутаттын өзүнө берилиши мүмкүн. Суроо сессиялардын күн тартибине киргизилбейт, талкууланбайт жана ал боюнча чечим кабыл алынбайт. («Жергиликтүү кеңештердин депутаттарынын статусу жөнүндө» Мыйзамдын 11-бер.)

64. ПАРТИЯЛЫК ТИЗМЕ БОЮНЧА ШАЙЛАНГАН ШААРДЫК КЕҢЕШТИН ДЕПУТАТЫ КАЙСЫ АЙМАКТА ИШТӨӨГӨ ТИЙИШ?

Шаардык кеңештердин депутаттарын шайлоодо шаардын бардык административдик аймагы шайлоо округу деп эсептелинет, ага шаардын курамына кирген айылдардын (эгерде ал бар болсо) аймактары да кошулат. Ушуга байланыштуу шаардык кеңештин депутаты шаардын, шаардын курамына кирген айылдардын административдик аймактарында жашаган бардык шайлоочулар тарабынан бирдиктүү шайлоо округунда шайланышат.

Демек, шаардык кеңештин депутаты шаардын жана шаардын курамына кирген айылдардын бүткүл аймагында бардык шайлоочулар менен иш жүргүзүүгө милдеттүү, ошондуктан шаарда жана шаардын курамына кошулган айылдарда (эгерде алар бар болсо) жашашкан бардык шайлоочулардын алдында отчет берүүгө тийиш.

Шаардык кеңештин депутаттары шаардык кеңешке шайлоолордун натыйжалары боюнча депутаттык фракцияларга же фракциялардын коалициясына бириге алышат, ошого жараша саясий партиялардан келишкен ар бир фракция же (бир нече саясий партиялардан келишкен) фракциялардын коалициясы фракциялардын коалициясынын чечимдерине, жергиликтүү кеңештин чечимине же жергиликтүү кеңештин регламентине ылайык шайлоочулар менен иштөөнүн тартибин бекитүүгө жана аны жергиликтүү кеңештин сессияларынын ортосундагы мезгилде уюштурууга үкүктүү («Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Мыйзамдын 21-беренесинин 5-бөлүгү).

Фракциялардын же фракциялардын коалициясынын депутаттары өздөрүнүн курамынын ичинде депутаттардын шайлоочулар менен ишин ыңгайлуу уюштуруу үчүн шайлоочулардын участокторун белгилей алышат же шаардын жана шаардын курамына кирген (эгерде алар бар болсо) айылдардын бүткүл аймагында башка фракциялардын депутаттары менен ишти чогуу же башкача жолдор менен жүргүзө алышат.

65. АЙЫЛ ӨКМӨТҮ ДЕПУТАТТАРГА ОТЧЕТ БЕРҮҮҮҮЧҮН ЖАНА ШАЙЛООЧУЛАР МЕНЕН ЖОЛУГУШУУ ҮЧҮН АЛАРГА ШАРТ ТҮЗҮҮГӨ (ШАЙЛООЧУЛАРДЫ КАБЫЛ АЛУУ ҮЧҮН ИШ ОРДУН ТҮЗҮП БЕРҮҮГӨ) МИЛДЕТТҮҮБҮ?

Өздөрүнүн ыйгарым укуктарын ишке ашырууда жергиликтүү кеңештин депутаттарына көмөктөшүү максатында жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органдары – айыл өкмөтү жана мэрия – жергиликтүү кеңештин сессиясын, туруктуу (убактылуу) комиссиялардын жыйналыштарын өткөрүү үчүн орун жай берүүгө жана зарыл керектүү шарттарды түзүүгө милдеттүү. Аткаруу органы мүмкүнчүлүгүнө жараша жарандарды кабыл алуу үчүн депутатка өзүнчө кабинет бөлүп берүүгө, кошумча кабинет жок болгон учурда жыйналыштар залын тоскоолдуксуз пайдалануу мүмкүнчүлүгүн берүүгө милдеттүү.

Жергиликтүү кеңештердин ишин камсыз кылууну уюштуруу, туруктуу, убактылуу комиссияларга жана депутаттарга жардам көрсөтүү, зарыл керектүү материалдарды даярдоо үчүн Өкмөт тарабынан белгиленген түптүү нормативдердин негизинде шаардык кеңештер өздөрүнүн аппараттарын түзө алышат.

Айылдык кеңештердин ишин камсыз кылууну уюштуруу айыл өкмөтүнүн аппаратына жүктөлөт.

Жергиликтүү кеңештердин аппараттарынын ишин материалдык-техникалык жактан камсыз кылуу (орун жайларды, эмеректерди, канцтоварларды берүү, башка шарттарды түзүү) жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органдарына (айыл өкмөтүнө, мэрияга) жүктөлөт («Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Мыйзамдын 35- бер.).

Депутат отчет берүүнү өткөрүү жана шайлоочулар менен жолугуу үчүн зарыл шарттар менен камсыз кылынат. Жергиликтүү кеңеш шайлоочулардын алдында депутаттардын отчетторун өткөрүүнүн болжолдуу мөөнөтүн белгилейт, отчет үчүн керектүү болгон маалымат жана башка материалдар менен аларды өз учурунда камсыз кылат.

ТУРМУШТАН МИСАЛ

Айыл өкмөтүнүн административдик имаратында бош жайлар жок болсо, аткаруу органы башка муниципалдык объектте (мектеп, балдар бакчасы, клуб) жай бөлүп бериши керек, ошондой эле депутаттарды депутаттык ишти ишке ашыруусу үчүн зарыл эмерек менен камсыз кылышы керек.

Айыл өкмөтүнүн аппараты, шаардык кеңештин аппараты, депутаттын отчету өтүп жаткан ишканалардын, мекемелердин, уюмдардын администрациясы чогулушту өткөрүү үчүн жай бөлүп беришет, убактысы жана аны өткөрүү орду жөнүндө шайлоочуларга кабарлайт, ошондой эле шайлоо округунда депутаттын ишине өбөлгө болуучу башка чараларды көрөт.

Депутаттардын отчеттору жана шайлоочулар менен жолугушуулары жалпыга маалымдоо каражаттарында чагылдырылат. Депутаттардын шайлоочулар алдындагы отчетторун өткөрүү менен байланышкан чыгымдары жер-

гиликтүү бюджеттин эсебинен жүргүзүлөт («Жергиликтүү кеңештердин депутаттарынын статусу жөнүндө» Мыйзамынын 16-беренеси).

Мындан тышкары, жергиликтүү кеңештин депутаты ага келип түшкөн сунуштарды, арыздарды жана даттанууларды карайт, алар боюнча туура жана өз учурунда чечүү үчүн чараларды кабыл алат, жарандарды кабыл алууну жүргүзөт.

Депутаттын отчету өткөрүлүп жаткан айыл өкмөтүнүн аппараты, шаардык кеңештин аппараты, ишканалардын, мекемелердин, уюмдардын администрациялары, жарандык бирикмелердин органдары жыйналыштарды өткөрүү үчүн орун жайларды бөлүп беришет, шайлоочуларга аларды өткөрүүнүн убактысы жана орду жөнүндө маалымдайт, ошондой эле шайлоо округунда депутаттардын ишине көмөктөшкөн башка чараларды кабыл алат.

Депутаттардын шайлоочуларга берген отчету жана алар менен жолугушуулар жалпыга маалымдоо каражаттарында чагылдырылат. Депутаттардын шайлоочулардын алдында берген отчетун уюштурууга байланыштуу чыгымдар жергиликтүү бюджеттин каражаттарынын эсебинен ишке ашырылат («Жергиликтүү кеңештердин депутаттарынын статусу жөнүндө» Мыйзамдын 16-бер.).

Мындан тышкары, жергиликтүү кеңештин депутаты өзүнө келип түшкөн сунуштарды, арыздарды жана даттанууларды карайт, алардын туура жана өз учурунда чечилиши үчүн чараларды кабыл алат, жарандарды кабыл алууну жүргүзөт.

66. ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШ ДОКУМЕНТТЕРГЕ ЖЕ ДОЛБООРЛОРГО ЭКСПЕРТТИК БАА БЕРҮҮ ҮЧҮН АДИСТЕРДИ ТАРТА АЛАБЫ? МЫНДАЙ КОНСУЛЬТАЦИЯЛЫК ЧЫГЫМДАРДЫ КАНДАЙ КАРАЖАТТАРДАН КАРЖЫЛАСА БОЛОТ?

Кеңештин карамагына кирген маселелерди алдын ала кароо жана сессияга даярдоо үчүн, ошондой эле ведомстволук аймакта жайгашкан мекемелер жана уюмдар тарабынан жергиликтүү кеңештин чечимдерин аткарууну көзөмөлдөө үчүн жергиликтүү кеңеш туруктуу комиссияларды түзөт.

Жергиликтүү кеңештин туруктуу комиссиялары жергиликтүү кеңештин карамагына кирген маселелерди алдын ала кароодо жана аларды сессияга даярдоодо өзүнүн ишине илимпоздорду, адистерди, практикалык кызматкерлерди жана башка адамдарды тартууга укуктуу.

Зарылчылыкка жараша жергиликтүү кеңештин депутаты туруктуу (убактылуу) комиссиялардын жыйналыштарына же жергиликтүү кеңештин сессиясына сессияда каралуучу айрым маселелерге түшүндүрмө (чечмелөө) берүү үчүн адистерди жана эксперттерди чакыра алат.

Консультациялык, эксперттик кызмат көрсөтүүлөргө байланышкан чыгымдар

жергиликтүү бюджеттин каражаттарынын эсебинен төлөнүп берилет («Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» Мыйзамдын 33-бер.).

ТУРМУШТАН МИСАЛ

Айылдык клуб кыйроо алдында турат. Андан ары пайдалануу жана ремонттоо үчүн көп чыгым талап кылынат. Депутаттар курулуш жана сейсмология институтунан аны иликтөө үчүн эксперттерди чакырган.

67. ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШ ДЕПУТАТТАРДЫ ЖЕРГИЛИКТҮҮ БЮДЖЕТТИК КАРАЖАТТАРДЫН ЭСЕБИЕН КВАЛИФИКАЦИЯСЫН ЖОГОРУЛАТУУ КУРСУНА ЖӨНӨТӨ АЛАБЫ?

Мыйзамдарда жергиликтүү кеңештин депутаттарын окутуу каралган эмес. Мамлекет тарабынан жергиликтүү кеңештин депутаттарын окутууну уюштуруунун механизмдери иштелип чыккан эмес. Бирок Өкмөт Кыргыз Республикасынын мамлекеттик жана муниципалдык кызматчыларын окутуу боюнча иштеп чыккан программаларда жергиликтүү кеңештин депутаттарын окутууга багытталган жоболорду, жергиликтүү кеңештин депутаттарынын квалификациясын жогорулатууга багытталган колдонуудагы мыйзамдарга өзгөртүү жана толуктоо киргизүүнү карап көрсө болот.

Бирок колдонуудагы мыйзамдарга ылайык жергиликтүү кеңештин депутаттары жергиликтүү бюджеттик каражаттардын эсебинен окуусун (даярдыкты, кайра даярдыкты, кайрадан квалификациясын өзгөртүүнү, квалификациясын жогорулатууну) өткөрө албайт. Бирок, жергиликтүү кеңештин депутатына жеке өзүнүн каражатынын эсебинен окууга (даярдыктан өтүүгө, кайра даярдыктан өтүүгө, кайрадан квалификацияга ээ болууга, квалификациясын жогорулатууга) тыюу салынбайт.

68. АЙЫЛДЫК КЕҢЕШ АЙЫЛДЫК КЕҢЕШТИН ЖООПТУУ КАТЧЫСЫНЫН КЫЗМАТ ОРДУН КИРГИЗЕ АЛАБЫ?

Шаардык кеңештердин (республикалык, областтык, райондук маанидеги шаарлардын) ишин уюштуруучулук жактан камсыз кылуу, туруктуу комиссияларга жана депутаттарга зарыл материалдарды даярдоого жардам көрсөтүү үчүн, мыйзам шаардык кеңештерге Өкмөт тарабынан бекитилген түзүмүнө жана штаттык санына жараша, жергиликтүү бюджеттин каражаттарынын эсебинен өзүнүн аппаратын түзүүгө укук берет.

Айылдык кеңештерге карата жагдай башкачараак. Мамлекет азырынча аларга өздөрүнүн аппараттарын түзүү укугун бере элек. Айылдык кеңештердин ишин уюштуруучулук жактан камсыз кылуу айыл өкмөтүнүн катчыларына жүктөлгөн, алар туруктуу комиссияларга жана депутаттарга жардам көрсөтүшөт, сессия үчүн зарыл болгон материалдарды даярдашат ж. б. Шаардык кеңештин бухгалтердик эсебин жана отчеттуулугун жүргүзүү мэриянын башкы бухгалтери тарабынан жүзөгө ашырылат.

69. ЖЕРГИЛИКТҮҮ КЕҢЕШТИН ДЕПУТАТЫ СООПЧУЛУК ИШ-ЧАРАЛАРЫН УЮШТУРА АЛАБЫ?

Уюштура алат, бирок жергиликтүү бюджеттин каражаттарынын эсебинен эмес. Кыргыз Республикасынын кайсы гана жараны болбосун, анын ичинде жергиликтүү кеңештин депутаты жана юридикалык жактар тоскоолдуксуз, өз ыктыяры менен, же-кече же башка адамдар менен биригип меценаттык жана кайрымдуулук ишин жүзөгө ашырууга укуктуу. Депутаттын, ошондой эле өлкөнүн кайсыл гана болбосун жаранынын мындай аракеттери мыйзамдарда колдоого алынат. Ошол үчүн Кыргызстанда «Меценаттык жана соопчулук иши жөнүндө» Мыйзам кабыл алынган, ага ылайык, эгерде жаран ошондой эле жергиликтүү кеңештин депутаты, жарандарга же юридикалык жактарга мүлктү, анын ичинде акчалай каражаттарды берүү жолу менен искусство, илим, маданият, билим берүү, агартуу чөйрөсүндө пайда көздөбөстөн, акысыз жардам көрсөтсө, анда жарандын жана депутаттын мындай аракеттери меценаттык деп эсептелет.

Меценаттык коомдо руханий баалуулуктарды сактоо, түзүү жана жайылтуу максаттарында жүзөгө ашырылат жана ошонун өзү менен инсандын чыгармачылык жана руханий башаттарынын өнүгүүсүнө көмөктөшөт.

Эгерде жаран ошондой эле жергиликтүү кеңештин депутаты пайда көздөбөй, акысыз же жеңилдетилген шарттарда жарандарга же юридикалык жактарга мүлктү, ошондой эле акча каражаттарын өткөрүп берсе, пайда көздөбөгөн иштерди аткарса, кызмат көрсөтсө, башка колдоолорду көрсөтүү боюнча иштерди жүзөгө ашырса, анда жарандын жана депутаттын мындай аракеттери соопчулук иш катары таанылат.

Соопчулук иши төмөнкү максаттарда жүзөгө ашырылат:

- жарандарды социалдык жактан колдоо жана коргоо, анын ичинде жарды-жармачтардын материалдык абалын жакшыртуу, жумушсуздарды, майыптарды жана өздөрүнүн мүчө-боюнун жана (же) интеллектуалдык өзгөчөлүктөрүнөн, башка жагдайлардан улам өз укуктарын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын өз алдынча ишке ашыра албаган башка адамдарды социалдык жактан реабилитациялоо;
- табигый кырсыктардын, экологиялык, өнөр жайлык же башка кыйроолордон, социалдык, улуттук, диний чыр-чатактардан жана айласыздан көчүүдөн жапа тарткандарга жардам берүү;
- элдер ортосундагы тынчтыкты, достукту жана ынтымактуулукту чыңдоого, социалдык, улуттук, диний чыр-чатактардын алдын алууга көмөк көрсөтүү;
- инсандын билим берүү, илим, маданият, искусство, агартуу чөйрөсүндөгү ишине, рухий өнүгүшүнө көмөк көрсөтүү;
- энени, баланы коргоого көмөк көрсөтүү;
- жарандардын саламаттыгын профилактикалоо жана коргоо чөйрөсүндөгү ишке, ошондой эле, саламаттыкты сактоочу турмуш ыңгайын пропагандалоого, жарандардын адептик-психологиялык абалын жакшыртууга көмөк көрсөтүү;
- дене тарбия маданияты жана массалык спорт чөйрөсүндөгү ишке көмөк көрсөтүү;
- курчап турган табигый чөйрөнү сактоо жана жаныбарларды коргоо;
- тарыхый, диний, маданий же табиятты сактоочу мааниге ээ болгон имараттарды, объектерди жана аймактарды жана көрүстөндөрдү сактоо жана талаптагыдай күтүү.

Кайрымдуулук уюмдарынын булактары төмөнкүлөр болуп саналат:

- кайрымдуулук уюмдарынын уюштуруучуларынын взностуру, мүчөлүк акылар;
- жарандар же юридикалык жактар акчалай же натуралай түрдө берген соопчулук кайрымдуулуктары, анын ичинде максаттуу мүнөздөгү (соопчулук гранттары) кайрымдуулуктары;
- ресурстарды тартуу боюнча иштен түшкөн каражаттар (демөөрчүлөрдү жана ыктыярдууларды тартуу боюнча өнөктүктөрдү өткөрүү, анын ичинде оюн-зоок, маданий, спорттук жана башка массалык иш-чараларды уюштуруу, соопчулук кайрымдуулуктарын жыйноо боюнча өнөктүктөрдү өткөрүү, Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык лотереяларды жана тооруктарды өткөрүү, соопкерлерден түшкөн мүлктү жана кайрымдуулуктарды алардын каалоолоруна жараша ишке ашыруу);
- мыйзам уруксат берген ишкердик иштен түшкөн кирешелер;
- кайрымдуулук уюму уюштурган чарбалык коомдордун ишинен түшкөн кирешелер;
- ыктыярдуулардын эмгеги.

Жарандарга (анын ичинде депутаттарга) жана юридикалык жактарга меценаттык жана соопчулук иштерин жүзөгө ашырууларына тоскоолдук кылган кызмат адамдары КР мыйзамдарына ылайык жоопкерчилик тартышат («Меценаттык жана соопчулук иши жөнүндө» Мыйзамдын 1, 3, 8, 11-ст.).